

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra genderových studií

Analýza zobrazování ukrajinských žen v
prvních měsících po ruské invazi na
Ukrajinu

Diplomová práce

Mgr. Tereza Vlčková

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze dne 30. června 2023

Tereza Vlčková

Děkuji vedoucímu práce Ing. Petru Pavlíkovi Ph.D., že se mého tématu ujal a práci mi vedl. Poděkování patří také Vojtěchu Jandovi, protože se mu během psaní této práce povedlo připevnit mi držák kufru na motorku Žofii.

Anotace

Tato diplomová práce zkoumá mediální konstrukce zobrazování ukrajinských žen v kontextu války na Ukrajině. Válka byla od samého začátku silně mediálně pokryta a genderovanost se začala projevovat již v prvních dnech. V teoretické části se proto práce zabývá konstrukcí genderových rolí ve válečných konfliktech a rovněž sexualizovaným násilím, jakožto i ruskou invazí na Ukrajinu.

Metodologická část poté představuje metody výzkumu. Těmi jsou kvantitativní obsahová analýza, jež má za cíl zjistit, jaká témata jsou s Ukrajinami nejčastěji spojována. Zdrojem pro kvantitativní analýzu jsou články ze seriózních i bulvárních online serverů, které obsahují klíčová slova. Z vybraného vzorku jsou pak vybrány články s typickým, ale také vymykajícím se rámováním, které jsou podrobeny kritické diskurzivní analýze. Cílem výzkumu je zmapovat, jaké rámování textů a nastolování agendy média používala pro vykreslení situace ukrajinských žen a jaké ideologické struktury toto zpravodajské rámcování má. Další výzkumnou otázkou je, jak se do jednotlivých článků promítá konstrukce maskulinity a feminity ve válečném kontextu.

Klíčová slova

Válka na Ukrajině, ženy, feminita, maskulinita, média, kritická diskurzivní analýza

Abstract

This diploma thesis regards the media construction of the portrayal of Ukrainian women in the context of the war in Ukraine. From the very beginning, the war was heavily covered by media, and gendered stereotypes began to manifest itself in the early days. In the theoretical part, therefore, the work deals with the construction of gender roles in war conflicts and sexualized violence, as well as the Russian invasion of Ukraine.

The methodological part then presents research methods. These are quantitative content analysis, which aims to find out which topics are most often associated with Ukrainian women. The sources for quantitative analysis are articles from serious and tabloid online servers that contain selected keywords. From the sample are for critical discursive analysis selected articles with typical and also with deviating framing. The aim of the research is to map what framing of texts and setting of the agenda are the media using to portray the situation of Ukrainian women and what ideological structures this news framing has. Another research question is how the construction of masculinity and femininity in a war context is reflected in individual articles.

Keywords

Ukraine war, women, feminity, masculinity, media, critical discursive analysis

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Teoretická část.....	2
2.1. Pohlaví a gender	2
2.2. Genderové stereotypy.....	3
2.3. Gender a média.....	3
2.4. Gender a jazyk.....	6
2.5. Ženy ve válečných konfliktech.....	8
Vojačky a armádní pracovnice	8
Uprchlíci	10
Oběti a přeživší.....	11
2.6. Přehled literatury	14
3. Kontextuální část.....	18
3.1. Počátky konfliktu na Ukrajině.....	18
3.2. Role žen mezi lety 2013 až 2021	18
3.3. Ruská invaze na Ukrajinu v únoru 2022	21
3.4. Role žen po ruské invazi.....	22
4. Metodologická část.....	24
4.1. Kvantitativní obsahová analýza.....	25
4.2. Kvalitativní obsahová analýza.....	25
4.3. Diskurz	26
4.4. Ideologie.....	27
4.5. Kritická diskurzivní analýza.....	28
4.1. Intersekcionalita	30
4.2. Pozicionalita	31
5. Analytická část	33
5.1. Kvantitativní obsahová analýza.....	33
Role žen ve zpravodajských textech.....	35
Zobrazení žen jako skupiny.....	39
Stereotypní představy	40
Agentnost žen	41
Vztah k mužům jako jednotlivcům či skupině	43
5.2. Kritická diskurzivní analýza.....	45
Svou ženu potkal Jablonečan na Ukrajině. Teď se snaží zachránit rodinu (Sedlák in denik.cz, 2022).....	46

Do války proti okupantům vyrazily i dobrovolnice: Spolubojovníky povzbuzují tancem (pma in blesk.cz, 2022).....	48
„Bojím se o mámu, nechce odjet.“ Halyna žije 20 let v Česku. Věřila, že na válku nedojde (ČTK, amb in blesk.cz, 2022).....	50
Ukrajinky z boje neutíkají. Tisíce žen slibují bojujícím Rusům smrt, na frontu se odebraly dobrovolně (Marvanová in lidovky.cz, 2022)	53
6. Shrnutí a diskuze	56
7. Závěr.....	58
8. Zdroje	61
8.1. Knižní zdroje	61
8.2. Elektronické zdroje.....	62
8.3. Články a webové stránky.....	68
8.4. Články použité pro analýzu (v chronologickém pořadí)	69
9. Příloha – kódovací kniha	91

1. Úvod

Válka byla od samého začátku silně mediálně pokryta a genderovanost se začala projevovat již v prvních dnech, kdy média začala přinášet zprávy o odvedených mužích v kontrastu se ženami, které začaly ze země prchat. Protože média mají vliv formovat a měnit obraz „reality“, je důležité zkoumat, jaké diskurzy a konstrukce se v nich objevují.

V teoretické části se práce zabývá pojmy pohlaví a gender, popisuje také genderové stereotypy. Samostatnými podkapitolami je role genderu v jazyce a v médiích a jejich moc v konstruování a odrazu reality.

Poté následuje část, která rozebírá konstrukci vybraných genderových rolí ve válečných konfliktech a jejich specifika. Neklade si však za cíl představit vyčerpávající výčet všech rolí, které mohou ženy zastávat, neboť takových je neomezené množství. Práce nabízí také přehled relevantní literatury a výzkumů k danému tématu. Zabývá se rovněž problematikou žen v armádě, jako uprchlic či genderově podmíněným násilím.

V kontextuální části je poté popsána ruská invaze na Ukrajinu a její počátky od anexe Krymu. Tato část se rovněž zaměřuje na roli žen v daných konfliktech, přičemž tu odrážejí také například statistiky nebo průzkumy veřejného mínění.

Protože tato diplomová práce zkoumá mediální texty pomocí kvantitativní obsahové analýzy a následně kritické diskurzivní analýzy, obě tyto metody jsou následně popsány v metodologické části. Obě analýzy se navzájem doplňují a jsou podloženy rovněž popsány předchozími výzkumy. Jejich hlavním cílem je zkoumat role a zobrazování žen v daných zpravodajských článcích, které vycházely v prvních dvou měsících po začátku ruské invaze. Z vybraného vzorku článků pak byly vybrány články s typickým, ale také vymykajícím se rámováním, které jsou podrobeny zmíněné kritické diskurzivní analýze.

Cílem výzkumu je zmapovat, jaké rámování textů a jaké diskurzy média používala pro vykreslení situace ukrajinských žen a jaké ideologické struktury toto zpravodajské rámcování má. Práce přináší také shrnutí a diskuzi.

Protože válka na Ukrajině jakožto bezprecedentní válečný konflikt ovlivnila životy lidí nejen v zasažené zemi, ale také v ostatních státech Evropy, je klíčové zkoumat její aspekty, včetně aspektů genderových. K jejich konstrukci přispívají média významnou mírou, a proto jsou také oblastí mého zájmu. Analýza si pak klade za cíl rozklíčovat a popsat alespoň část praktik, které jsou často nevědomě v rámci patriarchálního diskurzu používané k zobrazování žen a referování o nich.

2. Teoretická část

V teoretické části se nejprve věnuji vymezení klíčových termínů, kterými jsou pohlaví a gender. Dále popisují stereotypy s genderem spojené.

V následující podkapitole se zaměřuji na roli žen ve válečných konfliktech. Tato podkapitola si neklade za cíl vyčerpávající popis všech údelů, kterým ženy v konfliktech čelí; popisuje některé základní z nich, které veskrze vycházejí právě z výše popsanych genderových stereotypů.

Další část se věnuje genderu a médiím, tedy mediální reprezentaci žen a mužů, ale také roli jazyka v upevňování genderových stereotypů a nerovností.

Poslední část tvoří přehled literatury, který shrnuje některé studie, které se zabývají zobrazováním žen v médiích v souvislosti s ozbrojenými konflikty.

2.1. Pohlaví a gender

Pro teoretickou část je stěžejní vymezení klíčových pojmů, které budu v této kapitole používat. Prvním jsou *pohlaví* a *gender*. Tyto dva termíny jsou i v současné době někdy mylně zaměňovány nebo špatně chápány, přitom pochopení jejich odlišnosti je pro celý koncept klíčové.

Pohlaví je Radou Evropy (2022) obecně definované jako biologické a fyzické vlastnosti, které odlišují ženy a muže. Pohlaví je definované při narození a stává se sociální a právní skutečností. To potvrzují také Renzetti a Curran (2005), kteří upozorňují na to, že pohlaví je v zásadě biologicky ukotvené, a právě od něj se poté odvozuje gender. Někteří lidé se však mohou narodit s atypickými kombinacemi, přičemž tyto mohou být označovány jako intersex.

Gender je termín, který jde ruku v ruce s pohlavím. Renzetti a Curran (2005) uvádějí, že feministické hledisko popisu genderu vychází z předpokladu, že na osvojování genderu hrají roli jak biologické dispozice, tak sociální učení, jehož rozsah je však nemožné určit. Je totiž výsledkem nesčetných procesů, které začínají již při porodu. Gender je tedy spíše společensky utvářený než vrozený, avšak plné porozumění genderu vyžaduje hlubší zkoumání. Podle WHO (2022) se gender jakožto sociální konstrukt proměňuje v čase a místě. Není tedy neměnnou a jasně danou charakteristikou, ale odráží danou společnost a její normy.

Podle Renzetti a Curran (2005) slouží pohlaví, tedy biologická danost a odlišnost mezi mužem a ženou, jako základ, na němž se konstruuje gender, tedy maskulinita či femininita. Přestože autor a autorka připouští, že nelze vyloučit určitou biologickou roli v rozdílech mezi muži a ženami, neznamená to, že jedno pohlaví/gender je nadřazen druhému.

V odborné literatuře existují různá pojetí genderu. Nejčastějšími je **esencialistický přístup**, podle kterého jsou odlišnosti mezi ženami a muži dané ze samé podstaty, a tedy neproměnlivé, **naturalistický přístup**, podle kterého jsou odlišnosti dané biologicky, a třetím je **konstruktivistický**

přístup, který gender popisuje jako něco, co vzniká v průběhu socializace a liší se na základě společnosti, kultury i historického momentu (Knotková-Čapková, 2011). Právě z posledního zmíněného přístupu bude vycházet i tato práce.

2.2. Genderové stereotypy

Právě na konceptu esencialismu však fungují četné stereotypy, které budou v souvislosti s válkou rozebrány dále. Tyto stereotypy jsou založené na zjednodušujících a zaujatých představách, které se týkají vlastností mužů a žen, jejich rolí v rodině, zaměstnání a ve společnosti. Stereotypy mohou vést ke znevýhodnění jedinců, kteří se jim nějak vymykají (Úřad vlády, 2021).

Pojem „stereotyp“ jako takový použil poprvé mediální teoretik Walter Lippmann v roce 1922, kdy však upozorňoval na to, že stereotypy jsou důležité pro pochopení složitého světa (2015). Další autoři (např. Nakonečný, 1997) je definuje jako šablonovité názory o skupinách či třídách, které však nejsou založené na osobní zkušenosti, ale přebírají se a udržují tradici.

Co se týče genderových stereotypů v naší společnosti, tak například stále od žen očekává pasivní chování, citové založení či pečovatelský přístup, zatímco od mužů nezávislost, akčnost či racionalitu. Tyto stereotypy se přitom učíme procesem socializace, který stereotypní chování a myšlení upevňuje (Renzetti a Curran, 2005). Vymykát se těmito stereotypům je často společensky trestáno, čímž je udržován statut quo.

Stereotypy se zároveň projevují protikladností, neboť člověk svět vnímá právě pomocí binárních opozic (černá/bílá, dobro/zlo, den/noc atd.). Jak upozorňuje de Beauvoir (1967), ženě je přisuzovaná právě podřadná kategorie „té druhé“, přičemž muž je ztělesněním kladných vlastností a normality.

2.3. Gender a média

Média ovlivňují veřejné mínění, a proto mohou snadno přispívat ke konstruování a upevňování genderových stereotypů. Jakožto prostředek reprezentace každodenního života mají významnou roli v konstruování toho, co si pod tímto termínem představíme.

V mediálních studiích se pracuje s paradigmatem sociální konstrukce reality, přičemž významnou roli mají právě média, která svět zobrazují a popisují, čímž jej zároveň spoluutváří (Jirák a Köpplová, 2007).

Tento vztah tvoří dvě strany mince, které od sebe nelze oddělit. Mediální produkty tak odpovídají hodnotám a postojům ve společnosti, což je všeobecně považováno za reprezentaci reality. Média přitom zobrazují různé skupiny a vytvářejí skupinové identity, čímž mohou přispívat k tvorbě genderových stereotypů (tamtéž).

Média tedy mají nezanedbatelný vliv na to, jak vnímáme a chápeme role žen a mužů ve společnosti. Jirák (2008) potvrzuje, že média operují se stereotypy již existujícími ve společnosti, a to nejen

stereotypy o mužích a ženách, ale také o určitých etnických menšinách nebo demografických skupinách.

Média zároveň mohou některé skupiny obyvatel přehlížet (Renzetti a Curran, 2003). Jestliže ve výběru událostí a zpráv převažují genderové stereotypy, důsledkem je nejen jejich reprodukování, ale také jejich utvrzování (Kubálková, Wennerholm Čáslavská, 2009).

S médií souvisí také procesy kódování a dekódování, které popsal teoretik kulturních studií Stuart Hall. Kódování probíhá v samotné přípravě dané zprávy; jak v osobě autorů/autorek, v jejich vzdělání, postojích a podobně, tak v samotném nastavení dané redakce. Zprávy jsou zakódovány jak v jazyce jako takovém, tak v celkovém diskurzu (Hall, 2003).

Podle Halla (2003) se nejprve jakákoli událost musí stát příběhem, než se vlastně může stát událostí. Reprezentace zároveň poukazuje ke skutečnosti, že „reprezentace násilí není skutečné násilí, ale zpráva o násilí“, avšak mi s ním pracujeme jako se skutečností. Fowler (1991) upozorňuje, že události „se dějí“, ale v médiích podléhají procesům výběru. Zprávou se tak událost stává až tehdy, když jsou vybrané a zařazené do zpravodajství. Valná většina věcí, které se stanou, do událostí zařazené nejsou. Jednotlivá média a autoři pak události vybírají odlišně.

I proto je důležité zastoupení žen v autorských i rozhodovacích pozicích, neboť mohou vybírat odlišný obsah než muži.

Hall (2003) pak popisuje rovněž proces stereotypizace, který prezentuje převládající systém moci v dané společnosti. Jako svůj základ přitom označují „přirozenost“, čímž zajišťují sociální kontrolu i reprodukci dominantních norem.

Média hrají jednu z klíčových rolí v zobrazování války, přičemž genderové stereotypy jsou často rozpoznatelné a repetitivní, přičemž ženy zobrazují v pasivních rolích, nikoli jako aktérky (Fröhlich, 2010), ale jako oběti (Fröhlich, 2000). Zatímco o mužích média referují jako o vojácích, agresorech či obráncích, ženám je připisovaná role protiválečná, emocionální a plná utrpení (tamtéž).

Kontrola médií, technologií a systémů reprezentace se stala intenzivnějším předmětem zájmu s tím, jak se rozšířila nová média, která mají méně hierarchický charakter. Přestože sociální sítě umožňují mnohem širší možnosti komunikace i sdílení zpráv, jak podotýká Myria Georgiou (2011), jsme daleko od vizi plné demokratizace zprostředkované komunikace.

Ačkoli je zobrazování genderu často negativní a sexistické, může být velkou částí veřejnosti přijímané jako pravdivé. Média ženy navíc nezřídka kromě přehlížení také odsuzují či trivializují, čímž se dopouští symbolické anihilace (Renzetti a Curran, 2003, Thompson et al., 2007).

Ani internetové prostředí není neutrální, ale rovněž reprodukuje stávající genderový řád a patriarchální uspořádání společnosti (Megarry, 2014). Stejně jako je mužská sociální dominance udržována

rozdělením sfér působnosti na veřejnou a soukromou, přičemž muži jsou asociováni s veřejným a politickým a jakožto aktéři, ženy jsou směřovány do soukromých sfér (Pettman, 1996) a konstruovány jako pasivní objekty, jak dokazuje například analýza Romy Fröhlich (2010) blíže rozebraná dále.

Mimo to jsou ženy vystupující ve veřejném prostoru, ať už jako novinářky, odbornice či respondentky, mnohem častěji terčem obtěžování a projevů nenávisi, zvláště tehdy, pokud se zabývají politikou či politizovanými tématy (Megarry, 2014; Duggan, 2014).

Tématem rovnosti žen a mužů v mediální sféře se zabývá nejen Evropský parlament či Rada Evropy, ale také UNESCO, které stojí za četnými kampaněmi a doporučeními. Problémem nejsou jen překážky, kterým čelí novinářky, reportérky a moderátorky, ale také stereotypní a sexistický přístup zobrazování žen v médiích a reklamním průmyslu (Úřad vlády, 2021).

Přestože ženy tvoří většinu osob zaměstnaných v mediálním průmyslu, jedním z největších problémů je nedostatečný podíl žen ve vedení, a tedy také na tvorbě obsahu, a následné či související nevyužívání žen jako odbornic (Eige, 2013). Žurnalistický koncept objektivit je tak podle některých autorů subjektivní, bílý a mužský (Creedon, 1993).

Důležité proto je přinášet do veřejného prostoru ženský hlas a jejich svědectví. Thompson et al. (2007) uvádějí dobrý příklad na rádiu (*minist International Radio Endeavour* (FIRE)). To podle analýzy přináší a pomáhají upevňovat příběhy žen a jejich zobrazení ne jako pouhých obětí válečného konfliktu, ale jako jednajících akterky, které se podílejí na vedení komunit i na snahách o mír. To přináší alternativní paradigma k většinovému.

Podle dalších zjištění (del Zotto, 2002) založených na obsahových analýzách jsou příběhy žen ze zpravodajství často vynechávány. Důvody leží mimo jiné v zakořeněných patriarchálních tradičních náhledech na válečné konflikty jako takové, stejně jako na to, že většina mediálních domů je ovládána muži, takže jejich obsah následně tvoří muži pro muže (Thompson et al., 2007).

Ti se poté podílejí na takzvané “objektivitě”, která normu nastavuje podle jejich hlediska. Příběhy žen se proto mohou jevit jako méně kredibilní nebo nezajímavé (tamtéž).

Všechny tyto faktory dohromady se poté podílejí na vytváření takzvané spirály mlčení, jak ji popsala Elizabeth Noelle Neumannová (v originále 1973). Ta spočívá v tom, že události a názory, které nejsou součástí hlavního diskurzu, jsou lidmi záměrně vynechávány. Lidé totiž mají pocit, že vědí, co si myslí jiní lidé, a podle toho přizpůsobují své chování a své názory, které prezentují veřejně. Vše pramení ze strachu, že budou v izolaci. Většinový názor se proto nebojí sdělit, zatímco menšinový si nechává pro sebe.

Právě spirála mlčení může působit jak na redaktory a redaktorky zpravodajských médií, tak na editory a editorky a další výše postavené osoby. V následku se proto do tvorby mediálních obsahů menšinové pohledy nedostávají – a v tomto pohledu “menšinové” znamená ženské perspektivy.

V současné době se však situace pomalu mění. Ženy mají možnost měnit perspektivu a vstupovat do dominantního diskurzu s jinak marginalizovanými tématy. Tato téma jsou mimo jiné například sexualizované a domácí násilí, péče či situace samoživitelek (Thompson et al., 2007).

Stále se však objevuje podprezentace a vynechávání žen z veřejného diskurzu. To dokládají také mediální analýzy, které upozorňují na množství publikovaných příběhů s hrdiny, ale na malé počty těch s hrdinkami. A neviditelnost pro média má za následek také neviditelnost pro vojenskou infrastrukturu a vice versa, přestože počty žen v armádě i v bojích stále rostou (Martsenyuk et al., 2016).

Média také formují názory veřejnosti hostitelské země na uprchlice a uprchlíky (Narli et al., 2020) Mediální pokrytí tak nejen odráží, ale také formuje názory. Na tom se podílí mimo jiné takzvaný framing (rámování), který pomáhá definovat a konstruovat realitu (Kang et al., 2010). Framing tak pomáhá publiku učit se nové informace, interpretace a hodnocení problémů, stejně jako identifikovat „problémy“ a záležitosti a jejich možná řešení (Narli et al., 2020).

Všechny mediální obsahy jsou nějakým způsobem rámované. Nejčastěji se jedná o rámování na základě hegemonního konsenzu. To vzniká nejen výběrem informací, ale také jejich vypouštěním, ať už záměrným či nezáměrným. To, jak jsou ženy v médiích prezentované, je tedy výsledkem dominantního diskurzu, který se liší podle dané společnosti a v daném čase (např. Chetty, 2004).

Mediální pokrytí také silně rozhoduje o tom, jak budou migrantky/migranti přijati většinovou společností. V případě negativního zobrazování se stávají předmětem obav a strachu, jakožto ohrožení. A naopak, pozitivního rámování, nejčastěji z humanitární perspektivy, může pomoci k jejich integraci (Narli et al., 2020).

Neopomenutelná je také role sociálních sítí. Boior a Cirdei (2022) upozorňuje na roli, kterou sociální média hrají ve společnosti a jak mění návyky konzumace zpravodajského obsahu. Jak autoři upozorňují, po roce 2014 na Ukrajině proruské dezinformační kampaně nabíraly na síle. Tyto kampaně však nejsou jediným nebezpečím sociálních sítí, kde se také může objevovat takzvaná hate speech či snahy o polarizaci společnosti.

2.4. Gender a jazyk

Klíčovou součástí nejen pro socializaci či genderovou socializaci hraje jazyk. Jazyk si osvojujeme od nejtělejšího dětství a skrz něj vnímáme svět a kulturu, ale hlavně sami sebe. Jazyk je přitom arbitrární systém znaků, kterým jsme přidělili nejrůznější významy pro pojmenování reality kolem nás. To se

týká také mužství a ženství, jak jej chápeme nyní a jak jsme jej chápali v průběhu historie (Morris, 2000).

Sexismus v jazyce se projevuje například v tom, na co poukázala Simone de Beauvoir a co už bylo popsáno výše v podkapitole o stereotypech, tedy že vše mužské je označováno jako primární, základní, kdežto všechno ženské jako „to druhé“ a odvozené (1967).

Na příkladu češtiny to může být používání generického maskulina a vnímání feminina jako příznakového. Vyhnout se mu lze pomocí uzpůsobení pravopisu, který například může reflektovat formy koncovek pro oba rody, případně vypsáním maskulina i feminina daného substantiva, což však není běžná mediální praxe.

Na problematiku generického maskulina upozorňovala Valdřová (2001), která se zabývala právě nepřítomností žen v titulcích, což vede k dojmu, že se ženy nepodílejí na chodu společnosti. Česká média i český jazyk obecně je silně androcentrický. Ženy jsou tak zobrazované v psychické i ekonomické vazbě na muže.

Renzetti a Curran (2005) upozorňují, že ženy jsou spojovány spíše s negativními asociacemi, kdežto muži s pozitivními. Některá označení pro ženy zároveň často získávají sémantické vlastnosti, které nesou stereotypní konotace. Tento proces je označován jako sémantická derogace.

Autor a autorka pak hovoří o jazykovém sexismu, který znamená stereotypní způsoby prezentování žen jako méněcenných, do čehož patří již zmíněné generické maskulinum, které ženy ve veřejném prostoru zneviditelňuje (tamtéž).

Na jazyk jako na nástroj moci a strukturu, která formuje společenskou realitu a je jí zároveň formovaná, upozorňuje například feministická filosofie jazyka, podle které jazyk proto není neutrální ani objektivní nástroj, ale naopak prostředek, který ve výsledku pomáhá udržovat statut quo a udržovat a dále reprodukovat společenské uspořádání, ve kterém jsou ženy kontinuálně znevýhodňované (Knotková-Čapková, 2010).

Jazyk stojí také v zájmu kritické diskurzivní analýzy podle Normana Fairclougha, která bude popsána níže. Nelze jej však oddělit od sociálního kontextu, ve kterém vznikl a na který poté zpětně působí. Užívání jazyka není neutrální, ale ideologické, čímž jazyk působí jako mocenský nástroj (Morris, 2000; Fairclough, 2007 atd.).

Podle Fowlera (1991) jazyk není čisté okno, které nám umožňuje nahlížet skrz něj na svět; naopak tento obraz lomí a strukturuje. Vše, co se řekne či napíše o světě, je vyjádřeno z určité ideologické pozice. Všechno, co se řekne nebo napíše o světě, je vyjádřeno z určité ideologické pozice: jazyk není čisté okno, ale lomící, strukturovající médium.

2.5. Ženy ve válečných konfliktech

Joshua S. Goldstein uvádí, že zatímco si ženy vydobývají své místo v armádách a ozbrojených konfliktech, stále jsou nejčastějšími oběťmi válečných masakrů (Goldstein, 2001). Jak však ukazují mediální analýzy, blíže popsané v kapitole Přehled literatury, ženy jsou jen velmi málo přímými aktérkami v mediálním zpravodajství (Fröhlich, 2010), neboť jejich role je stále vnímaná jako „soukromá“, a tedy pasivní.

Zároveň se také objevuje vykreslování žen jako slabých a čekajících na záchranu, čímž se dostávají do podřízené a závislé role, ve které se spoléhají na ostatní, zejména na muže jako na ochránce (Downling, 1982)

Ženy se stávají podřízenými v důsledku své závislosti a nezkušenosti a raději se spoléhají na ostatní, zejména na muže, jako na ochránce a zdroj příjmů. To snižuje silnou touhu být soběstačnými. Ženy mají tendenci se vyvíjet jako osoby, které jsou finančně a mentálně závislé na mužích (Dowling, 1982, s. 20).

Podobně je tomu v popisu zkušeností žen z válek. Thompson et al. (2007) uvádí, že se zkušenost žen liší od těch mužských, ale přestože jsou velmi často oběťmi brutality, jsou také přeživšími, které si osvojily strategie přežití a často v komunitě působí jako lídryně a mírotvůrkyně. Není překvapením, že často působí „za scénou“, včetně scény mediálního obrazu – často se starají o své rodiny a blízké, podílejí se na fungování v zázemí nebo působí jako hlasy odporu.

Ženy se do ozbrojených konfliktů zapojují také v nejrůznějších jiných rolích. Ať už třeba jako novinářky, humanitární pracovnice, aktivistky, podporovatelky... Poskytují například pomoc zraněným a přeživším, zajišťují lékařskou péči, distribuuji humanitární pomoc, pracují v uprchlických táborech, mohou se angažovat také v ochraně lidských práv postižených obyvatel a monitorovat porušování těchto práv, zaznamenávat případy násilí či diskriminace a reportovat o nich. Mohou být také aktivistkami a bojovnicemi za mír. Mohou se starat o své blízké nebo známé formálně i neformálně a mohou je také podporovat ze zahraničí.

Pro kontext této kapitoly je důležité si uvědomit, že role žen ve válečných konfliktech jsou mnohem rozmanitější a komplexnější, než jak je lze popsat v rámci takto jednoduchého výčtu. Každá žena má svůj vlastní příběh, je aktérkou a aktivní participantkou. Následující výčet tak má za cíl pouze detailněji popsat některé z nich, důležité pro tuto práci.

Vojačky a armádní pracovnice

Vojačyně představují rostoucí skupinu v mnoha armádách po celém světě. Některé rovněž usilují o to, aby ženy tvořily 25 až 30 procent personálu (Schram et al., 2022). Velká část odborné veřejnosti se nyní kloní k tomu, že do ozbrojených konfliktů je nutné profesně integrovat a zohledňovat jak muže, tak ženy, které jsou v těchto konfliktech zapojené a chtějí se zasadit o mír ve své zemi (Martsenyuk et

al., 2016), přestože některé autorky a autoři (např. Simmons, 2001) vnímají ženy jako méně způsobilé kvůli fyzickým aspektům, jako je například rychlost či síla.

Podle Tarrasche (2011) je však možné, aby se ženy mužským standardům přiblížily. Zároveň však upozorňuje na to, že ženy v ozbrojených i neozbrojených konfliktech zažívají více stresu, což může být podmíněné mimo jiné tím, že se musejí více snažit, aby zapadly a ospravedlnily své místo v armádě.

Jak uvádí Marsenyuk (2016), ve vojenské sociologii je participace žen založena na reálných možnostech, které ženy mají, aby se staly profesionálními vojačkami. Hlavní genderový problém v diskuzích je, zda by armáda měla zůstat uzavřenou sociální skupinou, či odpovídat a reflektovat společenské změny.

Pro ženy tak vyvstávají dva způsoby participace; tím prvním je adaptace na existující normy a pořádky, které jsou z principu maskulinní, nebo se snažit změnit existující struktury a zasazovat se o genderovou neutralitu armády (tamtéž).

Branná povinnost jako taková je předmětem rozrůzněných názorů jednotlivých proudů feminizmu. Martsenyuk et al. (2016) například cituje genderovou expertku Larysu Kobylyanskou, která upozorňuje na to, že existují muži, kteří v armádě nejsou přínosní, stejně jako množství žen, které naopak jsou. Jako jedno z možných řešení zmiňuje například základní brannou výchovu na univerzitách i středních školách, do které by se zapojovaly jak dívky, tak chlapci. Dalším aspektem při nábořech do armády, který by měl být zrevidován, je také upřednostňování kvantity, tedy co největšího množství chlapců a mužů, namísto kvality.

S tím souvisí také nejrůznější feministické náhledy na mír jako takový. Pro některé mír neznamená pouze absenci válečného konfliktu, ale hlavně ukončení veškerého násilí vůči ženám jako takového. (Thompson et al., 2007). Suarez Toro in Thompson et al. (2007) pak konkrétně uvádí: *“Jak se můžeme bavit o míru, když se polovina populace musí bát o své životy a bezpečí uvnitř jejich vlastních domovů?”*

Širším strukturálním problémem zůstává také stereotypní vnímání a zobrazování žen. Pokud jsou v médiích či armádních materiálech zobrazované stereotypně, třeba jako matky, manželky či pečovatelky, posiluje to esencialistickou konstrukci domácích/zranitelných/klidných ženských rolí v kontrastu s agresivními/bojovnými maskulinitami. To je právě problémem například ukrajinské armády (Havryshko, 2018).

Také ženské tělo, které hraje roli v utváření identity se stává problematickým. Skutečnost, že ženy mohou pracovat v tradičně mužských povoláních, je od společenské kontroly nad jejich těly neosvobozuje (de Beauvoir, 1967). I nadále je společnost tlačí k tomu, že vstupem do armády nesmějí ztratit svou „ženskost“ či tradiční role. Právě proto se mohou účastnit soutěží krásy či sexualizovaných

zobrazování na fotografiích a podobně. To poté vede k nárůstu či nepotlačování sexuálního obtěžování a objektivizace ze strany kolegů i nadřízených, kterým poté ženy musejí čelit (Havryshko, 2018).

Objevovat se mohou také projevy silné diskriminace a nerespektování, opětovně založené na genderových stereotypch. Ve výzkumu Martsenyuk et al. (2016) například jedna z vojákyně, která je zároveň matkou, uvedla, že ji její kolegové často nazývali „krkavčí matkou“, neboť opustila své dítě, aby mohla bojovat. Nežřídká se objevují také výroky, že ženy nemají v armádě co dělat.

Jedním z dalších problematických aspektů, tentokrát materiálního charakteru, je pro ženy v armádě výstroj, která je v současné době stále vhodnější pro antropometrické metriky mužů. Jedná se tak například také o neprůstřelné vesty, které primárně slouží k zajištění ochrany životně důležitých orgánů a trupu. Aby však neprůstřelná vesta správně fungovala, aniž by znemožňovala pohyblivost a bezproblémové plnění úkolů, je nezbytné, aby správně seděla. Vesty jsou však dodávány v unisex velikosti, a tedy nepočítají s odlišnostmi ženského těla (Coltman et al., 2021).

Například podle dat od 147 vojákyně Australské armády 68 procent dotázaných uvedlo, že jim neprůstřelné vesty nesedí, 56 procent pak uvedlo, že jsou příliš velké, zatímco pro 12 procent byly naopak příliš malé (Coltman et al., 2020). Další výzkumy pak poukazují na to, že pokud je neprůstřelná vesta v nepadnoucí, příliš velké velikosti, způsobuje vojákyním zvýšenou fyzickou bolest a diskomfort a snižuje rozsah pohyblivosti (Choi et al., 2016).

Co se naopak týká zranění, podle některých studií, které srovnávaly muže a ženy, je utrpí častěji právě vojákyně (např. Blacker et al., 2008; Jones, 2017). Další (Schram et al., 2022) na druhou stranu uvádí rozdíly zejména v lehčích zraněních a upozorňují na zásadní roli fyzické zdatnosti, která snižuje riziko úrazu. Dále pak například výzkumy Almeida et al. (1993) nebo Cohen (2019) upozorňuje na to, že vojákyně utrpěná zranění častěji nahlašují.

Výzkum Schrama et al. (2022) pak ukázal, že ve zkoumaném vzorku členstva Australské armády utrpělo během období jednoho roku lehká zranění 20,75 procenta žen oproti 13,60 procentům mužů. Ženy si nejčastěji poranily kotník, muži zase koleno. Těžká zranění pak mělo 0,22 procenta žen a 0,19 procenta mužů, přičemž tento rozdíl označili autoři jako statisticky bezvýznamný.

Uprehlice

Uprehlíky se obecně rozumí skupiny lidí, kteří byli nuceni opustit území své vlasti. V kontextu s těmito lidmi se obecně volně zaměňují též pojmy cizinka/cizinec či imigrantka/imigrant. Jak uvádí Hradečná et al. (2016), lze mezi nimi lze vysledovat částečné rozdíly, mohou být chápány jako synonyma. Stejně tak tomu bude v této práci.

Jedním z důležitých pojmů je také gender v migraci, neboť právě gender podmiňuje aspekty migrace. Ovlivňuje tak způsob migrace, její typ a formu nebo volbu destinace, vstup na trh práce, formu péče a

posléze integraci v nové společnosti či rozhodnutí vrátit se domů (Boyd, Grieco, 2003 in Hradečná, 2016).

Velká většina žen je v době konfliktu nucena k opuštění své země, ze které prchá často i s dětmi. Účast žen na migraci závisí mimo jiné na jejich sociální roli, autonomii, přístupu ke zdrojům a také genderové stratifikaci a nerovnostem v zemi původu a určení. Stejně jako u jiných migrantů se výsledky migrace u žen liší v závislosti na tom, zda je jejich pohyb dobrovolný nebo nucený, a na tom, zda je jejich přítomnost v přijímající zemi legální či nikoli (OSNa).

Ženy jako migrantky jsou specificky ohroženou skupinou, která čelí rizikům během tranzitu, stejně jako psychickým následkům kvůli odloučení od rodiny, psychosociálnímu stresu a traumatům, zdravotním komplikacím, a to zejména u těhotných žen. Dalším rizikem je kromě psychických a fyzických zranění také riziko, že se dotyčné stanou obětmi vykořisťování a genderově podmíněného násilí (OSNb).

Také uprchlice se však mohou aktivně podílet na odporu, například posíláním finanční či materiální podpory, aktivní spoluprací s organizacemi jak ve své, tak v hostitelské zemi, přípravou edukačních materiálů, organizováním petic, demonstrací a podobně (Koshulko a Dluhopolskyi, 2021).

Současná krize prokazatelně prohlubuje genderové nerovnosti a dopadá drtivě na ženy, které čelí vícečetným formám diskriminace. Jednou z takto znevýhodněných skupin, na které dopadá ukrajinská invaze, jsou romské ženy a děti, starší ženy či ženy se zdravotním postižením (OSN, 2022b). Romská menšina, které se média ve vybraném období též věnovala, čelí v českém prostředí diskriminaci a četným stereotypům, nyní se k ní navíc přidává odlišná národnost, neznalost země a jazyka, která tvoří další znevýhodnění – tato znevýhodnění se pak dle intersekcionalní teorie prolínají a nabývají nejrůznějších forem (Kolářová, 2008).

Oběti a přeživší

V této podkapitole budu používat pojmy **oběť** a **přeživší**. Pojem oběť (victim) prochází v současné době přehodnocováním, neboť může být spojovaný s pasivitou a podřízeností. V angličtině, ale i češtině, proto bývá v některých případech postupně nahrazovaná označením přeživší (survivor). V českém jazyce může tento pojem znamenat problém, neboť přeživší má konotace někoho, kdo přežil/a katastrofu či jinou život ohrožující situaci (Chomová, 2014). Vzhledem ke specifickému kontextu války je však podle mého změna terminologie uchopitelnější než v kontextu „běžného“ života. Oba termíny budu volně zaměňovat.

V daném kontextu lze používat pojem **genderově podmíněné násilí (GPN)**¹, který zastřešuje jakékoli násilí, které vychází z genderových nerovností ve společnosti. Takové násilí je tedy páchané na

¹ V angličtině gender-based violence (GBV)

osobách alespoň částečně kvůli jejich genderu (EIGE, 2023). Jak upozorňují například Nyklová a Moree (2021), genderové nerovnosti častěji poškozují ženy než muži, takže GPN může být synonymem pro násilí na ženách a dívkách. Čelí mu však také muži a chlapci, především ti, kteří nenaplňují stereotypní představy o tradičním mužství. Roli hraje také intersekcionalita a jednotlivé kategorie znevýhodnění, jako například sexualita, etnicita či zdravotní stav nebo třída.

Podle Úřadu vlády (2019) zahrnuje GPN všechny formy fyzického, sexuálního, psychického ekonomického či jiného forem násilí, které jsou cíleny na ženy z důvodu, že jsou ženami nebo na muže z důvodu, že jsou muži. Do tohoto násilí se řadí sexualizované a domácí násilí, sexuální obtěžování či stalking, dále také obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Přestože zahrnuje obě pohlaví, statistiky dokládají, že nejčastějšími oběťmi těchto činů jsou ženy (EIGE).

Nutné je definovat také pojem **sexualizované násilí**, které v současné době nahrazuje termín sexuální násilí. Změna přídavného jména má lépe popsat, že v případě tohoto typu násilí nejde o pohlavní styk jako takový, ale že pohlavní styk je zneužit jako nástroj moci a k ponížení a degradaci oběti (Kutálková et al., 2014). Oba termíny se v současné době volně zaměňují.

Podle některých studií pak výskyt genderově podmíněného násilí narůstá nejen v dobách konfliktů, ale také přírodních katastrof nebo během krize (Capasso et al., 2021).

V moderních ozbrojených konfliktech se oběťmi bojů stává v mnohem větší míře civilní obyvatelstvo než vojákyně/vojáci. Nejohroženější skupinou pak jsou ženy a děti. Znásilnění je jednou ze zbraní, která slouží k terorizování obyvatelstva napadené země, ničení rodin a komunit. V některých případech dokonce ke změnám etnicity dalších generací, pokud znásilnění vede k početí. Případně je pak jeho cílem znemožnit další reprodukci přenosem pohlavně přenosných chorob, například HIV (OSN, 2014).

Sexualizované násilí během válečných konfliktů nebylo po dlouhou dobu klasifikováno jako specifický válečný zločin. Například ve druhé světové válce byly obě strany obviňovány z masových znásilnění, avšak žádný soud s viníky se nekonal. Ani Tokijský ani Norimberský tribunál tento trestný čin neprojednával. Teprve v roce 1992 po válce v bývalé Jugoslávii se téma objevilo jako téma Rady bezpečnosti OSN. 18. prosince 1992 pak Rada klasifikovala masové, organizované a systematické věznění a znásilňování zejména muslimských žen v Bosně a Hercegovině jako mezinárodní zločin, podobně jako mučení (OSN, 2014).

Znásilnění přitom provází válečné konflikty napříč historií. Například ve Rwandě bylo v roce 1994 během tři měsíce trvající genocidy znásilněno mezi 100 tisíci až 250 tisíci žen. V Sierra Leone bylo během občanské války mezi lety 1991 až 2002 znásilněno přes 60 tisíc žen, o stejném čísle se hovoří také v případě války v bývalé Jugoslávii v letech 1992 až 1995. V Libérii v letech 1989 až 2003 se jednalo o více než 40 tisíc znásilněných žen (OSN, 2014).

Výše zmíněné uprchlice a **migrantky** jsou zvláště ohroženou skupinou nejen při přesídlení v rámci vlastní země, ale také v nové hostitelské zemi. Na tuto situaci by měla vhodně reagovat legislativa a praxe dané země, to se však často neděje a téma je ve většinové společnosti opomíjeno. Násilí na migrantkách často souvisí s jejich tíživou situací a dochází k němu jak ze strany cílové skupiny, tedy v rámci migrantských komunit, ale neméně často také ze strany většinové populace. Velkou překážkou je pro migrantky často nedůvěra ke státním orgánům a také omezené sociální vazby a zázemí v hostitelské zemi (Hradečná et al., 2016).

Feministické teorie však vyzývají k reinterpretaci zobrazování žen pouze jako oběti konfliktů, jejichž pachatelé jsou muži (Holmes, 2014).

Genderově specifickou se stává také **posttraumatická stresová porucha (PTSD)**, která je typická též pro válečné situace a další traumatické události, zejména sexualizované násilí, kterému se podrobněji věnuje další podkapitola, dále pak nehody, katastrofy, násilné zločiny a další události, které jsou pro lidi výjimečně stresující (Simmons, 2007).

Podle některých studií zažije 90 procent dospělých v životě traumatickou událost, přičemž kolem 15 procent z nich začne v důsledku trpět PTSD. Faktory, které tuto poruchu spouští, je proto nutné blíže zkoumat (Adams, Boscarino, 2006). Podle Breslau et al. (1998) je PTSD diagnostikovaná jedné z deseti žen a jedné z dvanácti osob celkově. Novější studie hovoří o poměru žen a mužů s PTSD jako zhruba dva ku jedné (Farhood, Fares a Hamady, 2018). Vyšší prevalence PTSD u žen může být odůvodněna několika faktory, například typy prožitků traumatu, kognitivní rozdíly ve vnímání, odlišné stresory, ale i zaujatost výzkumů a dat, která je zapříčiněna genderovými stereotypy (Simmons, 2007).

Podle studie Frank, Zamorského, Lee a Colmana (2018) PTSD z traumatu v boji nemá genderově specifické projevy, avšak ženy jsou však dle některých výzkumů častěji diagnostikovány s PTSD. Christine Frank et al. (2018) se pak zaměřili na studii PTSD v rámci téměř šesti tisíc příslušníků/příslušnic Kanadských ozbrojených sil z roku 2013. Do studie byl zahrnutý veškerý vojenský personál, který byl alespoň jednou nasazen v boji. Z tohoto personálu zhruba 14,8 procent tvoří ženy.

Frank et al. pak dodává, že vojenský personál je k výskytu PTSD (a dalších duševních onemocnění a poruch) obecně náchylnější než běžná populace. Z 40 tisíc lidí nasazených v Afghánistánu jich zhruba 13,5 procenta onemocnělo duševní poruchou, z čehož 8 procent tvořila právě PTSD.

Předchozí studie o PTSD, které zkoumaly její prevalenci u vojenského personálu, se ve svých závěrech liší; zatímco některé neuvádí žádné zjištěné genderové rozdíly, jiné v souvislosti s předchozím zmíněným kontextem udávají větší prevalenci právě u žen, přičemž jedna studie (Hourani, Williams, Bray, Wilk, & Hoge, 2016) u mužů. Problémem zmíněných studií může podle

Frank et al. (2018) být zejména to, že nepracovaly s předchozími traumaty, které ženy a muži prožili mimo nasazení; mimo jiné tedy s prožitým sexualizovaným násilím v dospělosti, tak se zneužitím v dětském věku.

Také podle zjištění Farhood et al. (2018), kteří zkoumali PTSD na 991 civilních přeživších z války v Libanonu, hrála důležitou roli v ne/rozvinutí traumatu sociální podpora a sociální vazby, předchozí traumata svědků, ale také prožité domácí násilí, a to u obou pohlaví. Naopak rozdíl mezi pohlavími v prožitých traumatech nebyl statisticky významný. Jak zároveň uvádí, roli může hrát také specifické kulturní a náboženské prostředí, v případě Libanonu silně konzervativní patriarchální společnost. V daných podmínkách může být pro muže obtížné překonat stud a strach ze zesměšnění a vyhledat adekvátní péči.

2.6. Přehled literatury

Zobrazováním žen v německých médiích se v longitudinální studii zabývala jako jedna z prvních badatelka Romy Fröhlich v práci **Research Note: The Coverage of War** (2010). Na vzorku více než třinácti tisíc článků z předních německých novin Frankfurter Allgemeine Zeitung a Süddeutsche Zeitung z let 1989 až 2000 se ukázalo, že zobrazování žen v souvislosti s válečnými konflikty, ať už světovými či takovými, na kterých participovalo Německo. Analýza ukázala, že pouze dvě procenta ze všech aktérů tvořily ženy a dívky a jen jedno procento zmiňovalo ženské oběti. Ženy, které média zobrazovala jako aktérky, pak byly především političky, diplomatky či pacifistky (Fröhlich, 2010).

Mezi zmíněnými lety se zároveň neukázal žádný pozitivní trend v mediálním zobrazování žen v kontextu války. Podle del Zotto (2002) je důvodem dichotomie oficiální/neoficiální, přičemž působení žen je zobrazováno v neoficiálních kanálech.

Del Zotto (2002) pak na základě kontextuální a obrazové analýzy mediálního pokrytí války v Kosovu mezi lety 1998 až 1999 zjistila, že se média dopouští vynechávání ženských příběhů ze zpravodajství. 48 procent článků, kde se objevovaly ženy, je zobrazovala jako migrantky a uprchlice. Toto zobrazení je ukazovalo buď jako součást monolitické pasivní skupiny, nebo jednotlivkyně, které zoufale potřebovaly pomoc. Ženy v nestereotypních rolích, jako mírotvůrkyně nebo lidskoprávní aktivistky tvořily pouze jedno procento.

Na fakt, že ženy nejsou pouze pasivními oběťmi válek vyvolaných muži, upozorňuje také Holmes (2014) v publikaci **Women and War in Rwanda: Gender, Media and the Representation of Genocide**. Tam upozorňuje například na problematiku rámování, která může nevědomky udržovat rasistické stereotypy, které v daném případě oddělují „Afriku“ od „Západu“, aby vyobrazovaly africké konflikty jako existující na okrajích mezinárodních vztahů (2014).

Holmes na základě hloubkových analytických rozhovorů s přeživšími rwandské genocidy upozorňuje, že rwandské a konžské ženy nejsou ve válce pouze oběťmi, ale také politickými aktérkami, které se

angažují v kontextu války. „*Operují, manévrují a vyjednávají, aby přežily, bojovaly, vydělávaly si na živobytí, bojovaly proti násilí nebo přispívaly k pozitivním sociálním změnám,*“ uvádí autorka (2014, str. 281).

Publikace se pak hlouběji zabývá samotným zobrazováním žen a analýzou mediálních obrazů, které vznikaly po skončení genocidy takovým způsobem, aby zůstala zachovaná reputace a obraz některých aktérů určitým všeobecně vyhovujícím způsobem.

Analýza je provedená na pořadech televize BBC, Newsnight a Panorama BBC, které zprostředkovaly genocidu v Rwandě v letech 1994 až 2010. Upozorňuje například na to, že zatímco moderátoři a moderátorky ve studiu popisovali události jako „etnické násilí“ nebo „občanskou válku“, novináři a novinářky na místě hovořili o genocidě. Autorka hovoří o strategiích, které měly odvádět pozornost od diskuze o úloze rwandské vlády při udržování násilí v oblasti. Vybraným mediálním rámováním svědectví přeživších se BBC podle ní dopouští opomíjení složitých vztahů a dynamiky mezi rwandskými obyvateli (tamtéž).

Daná publikace je důležitá proto, že popisuje rámec přístupu, který se může objevovat analogicky také v dalších konfliktech, které jsou tak zobrazovány jako probíhající „jinde“ a oddělené od „světa“, kde žijeme. Zasahuje tak do oblasti postkoloniálních studií, ale některé používané strategie jsou využitelné i pro zkoumání ukrajinské války.

Další studie se zabývá analýzou mediálního zobrazování ukrajinských vojaček přímo v protiteroristických jednotkách AMO. Popsala je Tamara Martsenyuk et al. (2015) ve studii **“Invisible Battalion”: Women in ATO Military Operations in Ukraine**. Autorský kolektiv identifikoval několik dominantních rámců, co se objevovaly v médiích mezi dubnem 2014 až zářím 2015.

Prvním rámcem jsou ženy válečnice, které bojují na stejné úrovni jako muži. Žijí ve stejných podmínkách, dělají „mužské“ úkony, obsluhují zbraně, řídí vojenská vozidla, vytahují zraněné z ohně atd. Taková vojačka je konstruovaná jako emocionálně stabilní a těšící se autoritě mezi svými spolubojovníky. V článcích se však v souvislosti s nimi objevuje akcentovaná femininita, která má předchozí vlastnosti vyvažovat – jedná se například o popis šperku na ženské ostřelovačce, symbolech květin, šatů nebo obecně zmínky o dětech (tamtéž).

Druhou identifikovanou kategorií je pečující pomocnice, kterými jsou sestry, doktorky, psychologičky, ale také například fotografky. Tyto ženy se „starají“ o své mužské spolubojovníky a podporují je. Jsou „ženštější“ a častěji upevňují genderově stereotypní představy o rozdělení práce. Ačkoli absolvují trénink s muži a dělí se s nimi o zázemí, nečelí tolika výzvám, neboť se starají o nebojové záležitosti (tamtéž).

Posledním rámcem jsou revolucionářky. Tato kategorie zahrnuje ženy, jejichž aktivity jsou inovativní a vymykající se normám. Jsou to ženy, které bojují proti stereotypům, vymýšlí nové vojenské techniky a překonávají bariéry. Jedná se například o Nadiyu Savchenko, která překonala byrokratické překážky a stala se pilotkou a navigátorkou. Zároveň je politicky aktivní a mediálně známá. Další takovou ženou je Maria Berlinska, pilotka a zakladatelka centra pro podporu průzkumných pilotů/pilotek, jejímž hlavním akcentovaným atributem byl nízký věk – narodila se v roce 1988 a v době vstupu do armády jí bylo kolem 25 let (tamtéž).

Média už však tolik neakcentují návrat do běžného života, vyrovnávání se s psychickými následky včetně PTSD nebo složité zařazování zpět do společnosti. Média také sice publikují první zprávy o byrokratických problémech souvisejících se získáním statusu účastnic boje a následně nedostatkem sociálních výhod, ale podle výzkumnic informace dostupné v médiích ke zvýšení povědomí o tomto problému ve společnosti nestačí (tamtéž).

Co se týká přímo ukrajinských uprchlic, studie o mediálním zobrazování této skupiny neexistují, avšak zobrazování syrských válečných běženek v tureckých médiích se věnovala Nilüfer Narli et al. (2020) ve studii **Turkish Daily Press Framing and Representation of Syrian Women Refugees and Gender-Based Problems**. Konkrétně je zajímavé, jak média rámuje genderové problémy, typicky například genderově podmíněné násilí.

Podobně jako česká společnost, také turecká byla v počátcích krize (v roce 2015) k uprchlíkům spíše otevřená a podporující. To se však s postupujícím časem změnilo a v roce 2017 byly Syřanky a Syřané kategorií spojovanou s největší nenávisí. Od zobrazování syrského obyvatelstva jako „hostů“ se úhel pohledu během tří let změnil na „břemeno“ nebo přímo „hrozbu“ a počáteční soucit se změnil v xenofobii (Narli et al., 2020).

Narli et al. (2020) analyzovali více než osm stovek článků souvisejících s tématem, které vyšly mezi lety 2013 až 2015. Tyto články se věnovaly konkrétně syrským ženám a dětem, zdravotní péči, humanitární pomoci a dalším tématům s nimi spojeným. Analýza identifikovala několik hlavních rámců spojených se Syřankami. První z nich byl humanitární rámec, který měla většina článků (61,5 procenta) a který vykresloval tyto ženy jako uprchlice, které potřebují pomoc, ať už se jedná o problém násilí v intimních vztazích a sexualizované násilí ze strany tureckých a syrských mužů nebo vraždy ze cti, které pokračovaly i na území hostitelské země, či problematika sňatků s nezletilými, nucené prostituce.

Dalším rámcem byl rámec „řešení“. V tomto rámci se objevovaly výroky političek/politiků, zástupkyň/zástupců neziskových a mezinárodních organizací nebo akademiček/akademiků, kteří navrhovali možná řešení na výše zmíněné problémy. Výroky pak často vyjadřovaly obavy o fyzický a psychický stav uprchlic (tamtéž).

Třetím rámcem byl rámec syrských žen jako obětí. Tento rámec obsahoval jak pozitivní, tak negativní konotace. Jak Narli et al. (2020) zdůrazňují, Syřanky byly médií v tomto případě často vykreslované jako pasivní oběti situace, která je mimo jejich kontrolu. Tento rámec zahrnoval právě zabíjení ze cti, nucené manželství a dětské sňatky a vynucenou prostituci.

Čtvrtým rámcem (10,1 procenta) byl rámec Syřanek jako kriminálního živlu a hrozby pro tureckou společnost. Rámování uprchlic jako kriminálnic se úzce pojilo s provozováním prostituce a falešnými sňatky s tureckými muži, které se některé Syřanky podle médií snažily posléze okrást o jejich jmění. Tento rámec souvisí s následujícím, který zahrnoval ohrožení tureckých žen, kterým Syřanky mohly zničit rodinu a odvést manžela. Některé noviny, zejména v pohraničí se Sýrií, řešily zvýšenou plodnost syrských žen či jejich možnou nákazu pohlavními nemocemi, například HIV.

Objevoval se též podobný rámec, který byl zachycen v některých diskuzích na sociálních sítích také v České republice; tedy že někteří turečtí muži vítali uprchlice, neboť je lákalo zachránit tyto ženy a vytáhnout je z bídy. Tito muži zároveň chovali přesvědčení, že Syřanky o sebe dbají více než turecké ženy, starají se o svůj make-up a vizáž. Některá média dokonce psala o zvýšené rozvodovosti (tamtéž).

Posledním rámcem (9,9 procenta článků) pak byla kategorie, která se zabývala přímo environmentálními a genderovými problémy uprchlic a sexualizovanému násilí jako válečné zbrani (tamtéž).

3. Kontextuální část

Kontextuální část se zabývá popisem konfliktů mezi Ruskem a Ukrajinou. Zejména se pak věnuje událostem, které předcházely ruské invazi v roce 2022, a poté dění po 24. únoru daného roku. Podkapitoly kopírují výše popsané, zabývají se tedy ženami v roli vojaček, uprchlic či přeživších. Pro dané období po začátku ruské invaze byly pro popis situace voleny články zpravodajských serverů či agentur, které nejlépe ilustrují dění.

3.1. Počátky konfliktu na Ukrajině

Ozbrojený konflikt na Ukrajině má dlouhou historii. Prvním z milníků, které vedly k současné válce, je takzvaný Euromajdan. Při něm proběhla série protivládních demonstrací, které v zemi trvaly od listopadu 2013 do února 2014. Tehdy byl svržen proruský prezident Viktor Janukovyč.

Ženy se aktivně účastnily demonstrací a působily v zázemí. Euromajdan je pak označován jako počátek ženského odporu vůči tehdejšímu poměru v zemi (Koshulko a Dluhopolskyi, 2021).

Okupace Krymu začala 27. února 2014, kdy ruské speciální jednotky bez insignie, zvané „Zelení muži“, obsadily klíčová místa na daném území. Krymská vláda poté přistoupila k referendu, které vedlo k připojení Krymské republiky se sídlem ve městě Simferopol do ruského státního území (Koshulko a Dluhopolski, 2021). Soud toto referendum později označil za protiústavní.

3.2. Role žen mezi lety 2013 až 2021

Po anexi Krymu se ženy ocitly v mnohdy nepříznivé situaci a mnohé se rozhodly pro aktivní odpor, a to mnohdy v prostředí, které ženy vnímá stereotypně jako slabé a bezmocné (tamtéž). Ukrajinky se však jako **vojačky a armádní personál** zapojovaly do konfliktu od začátku, od protestů na Euromajdanu v letech 2013 až 2014, kdy se zapojovaly jak do vojenských aktivit, tak do výpomoci v zázemí (Martsenyuk et al., 2016).

Od doby, kdy Rusko anektovalo území Krymského poloostrova, zaznamenala Ukrajinská armáda zvýšený nárůst počtů žen. Vojákyň se začaly dostávat i na pozice, které byly dříve vyhrazené pouze mužům. Podle statistik OSN (2016) se počet vojáků zdvojnásobil, přičemž ve zmíněném roce jich bylo nasazeno přes šestnáct tisíc, tedy zhruba 16 procent.

Také **LGBT+ lidé** se aktivně zapojovali do protestů Euromajdanu v letech 2013-2014, stejně jako v ozbrojeném konfliktu na Donbasu. V roce 2018 byl Viktorem Pylypenkem založen pluk LGBT+ vojáků, veteránů a dobrovolníků (LGBT Military, 2023).

Přestože ženy mohly v armádě sloužit od rozpadu Sovětského svazu v roce 1991, všechny bojové pozice jim byly otevřené beze zbytku až v roce 2022. Podle nejnovějších statistik v létě téhož roku v armádě sloužilo 50 tisíc žen, z čehož 28 tisíc se stalo vojačkami. V nastalém konfliktu se tedy tradičně patriarchální a rigidní společnost postupně mění (Mathers a Kvit, 2023).

Změnil se také pohled společnosti na to, zda ženy mají být součástí ozbrojených složek. Zatímco v roce 2018, tedy čtyři roky po anexi Krymu, si to myslelo pouze 53 procent lidí, v roce 2022 toho názoru bylo už 80 procent (Martsenyuk, 2022).

V průběhu času se změnil také pohled na problematiku LGBT+ lidí. V roce 2016 uvedlo 45 procent Ukrajinců a Ukrajinek, že by pro osoby menšinové orientace měly pro vstup do armády platit určité restrikce, přičemž třetina lidí byla pro rovná práva. Přitom právě ženy, mladší lidé a respondenti s vyšším vzděláním měli tendenci být k LGBT+ lidem vstřícnější. V květnu 2022 se ukázalo, že se tato čísla změnila a veřejnost začala být vstřícnější. Rovná práva podporovalo 64 procent lidí a jejich vstup do armády 66 procent lidí (Martsenyuk, 2022).

V únoru 2016 Ukrajina, jako 59. země a vůbec první země v ozbrojeném konfliktu, přijala Rezoluci OSN 1325, o ženách, míru a bezpečnosti. Ta vznikla v roce 2000 a jejím hlavním cílem je potvrdit důležitost žen při prevenci a řešení konfliktů či mírových jednání a zdůrazňuje nutnost jejich rovného zapojení (OSN, 2000). Rezoluce zároveň umožňuje otevírání pozic, na kterých dříve sloužili jen muži, neboť byly tyto pozice označovány jako životu a zdraví nebezpečné či riskantní.

Ženy jsou zároveň součástí protiteroristických jednotek (ATO). V roce 2015 se jednalo o 938 žen, přičemž celkově sloužilo 14 500 vojaček a 30 500 zaměstnankyň Ukrajinské armády. Přes dva tisíce z těchto žen pracovalo na Ministerstvu obrany, ale pouze 35 z nich mělo manažerské pozice (Martsenyuk et al., 2016).

Přestože je rovnost mužů a žen dána mimo jiné ukrajinskou legislativou, podobně jako v mnohých dalších zemích, i zde přetrvávají strukturální nerovnosti. To dokládá například Global Gender Gap Report (2022), který připravuje Světové ekonomické fórum, a ve kterém se Ukrajina umístila na 81. místě ze 146. Oproti tomu v roce 2014 byla na 56. místě ze 142 zemí hodnocených ve čtyřech základních oblastech, kterými jsou ekonomická participace, vzdělání, politická reprezentace a zdravotnictví. Na výraznou diskriminaci v ozbrojených složkách upozorňovala také zpráva Equal Rights Trust z roku 2015 (Equal Rights Trust, 2015).

Podle Míly O'Sullivan se přijetím Rezoluce však přenesla důsledky, které kladou přílišný důraz na vojenskou agendu oproti mírotvorného a státotvorného úsilí, na které se země orientovala před vypuknutím krymského konfliktu. To je podle ní důsledkem zvýšeného napětí během probíhajícího konfliktu, nacionalistického feminismu a angažovanosti mezinárodních organizací na ukrajinském území (2019).

O'Sullivan zároveň podotýká, že feministická kritika vůči Severoatlantické alianci (NATO) a její Rezoluci se vymezuje proti jejímu militarismu s tím, že původním záměrem feminismu nebylo zvyšovat počty žen v armádě, a tedy přispívat k militarizaci. V takové situaci pak není prostor pro

strukturální řešení příčin konfliktu a rekonceptualizaci bezpečnosti v mantinelech feministických snah o sociální a ekonomickou zabezpečení (2019).

Problémem v ukrajinských ozbrojených složkách je pak diskriminace a genderově podmíněné násilí. Přes rostoucí reprezentaci žen v Ukrajinské armádě upozorňují výzkumnice a výzkumníci na genderové trendy, kvůli kterým ženy obsazují například hůře placené pozice, jež jsou vnímané jako méně prestižní, jako například sestry, účetnice, logisticky nebo spojovatelky (Dubchak in Marsenyuk, 2016). Některé vojačky do armády vstoupily jako dobrovolnice a nikdy nebyly uznány oficiálními členkami (OSN, 2016).

Přestože respondentky výzkumů v rámci Ukrajinské armády často uvádí hlavně pozitivní přístup vůči nim, stejně jako že jejich kolegové zohledňují a dají na jejich názory, další stále zažívají projevy silné diskriminace a nerespektování. Jedna z vojáků, která je zároveň matkou, uvedla, že ji její kolegové často nazývali „krkavčí matkou“, neboť opustila své dítě, aby mohla bojovat. Další pak vzpomínala na výroky svého nadřízeného, který opakoval, že ženy nemají v armádě co dělat (Martsenyuk et al., 2016).

Situaci charakterizuje výrok jedné z respondentek zmíněného výzkumu: „[...] *Nemůžete srovnávat, kdo má větší přínos – jestli paramedička nebo sniper – kdo je ve válce potřebnější. Ale říkat, že muži by válčit měli, ale ženy ne, je nepřijatelné. Je to stejné jako říkat, že zpěv či vaření je jen ženská činnost*“ (tamtéž, str. 18).

Přes emancipační snahy v armádě však zůstávají genderové stereotypy. Například Havryshko (2018) upozorňovala, že tehdy se už druhým rokem po sobě ukrajinské vojenské zdravotnice účastnily soutěže krásy nazvané „Bohyně v plátýnkách“. Propagační materiály ukazovaly mladé ženy ve večerních šatech, s výrazným líčením a složitými účesy, jak tančí před převážně mužskou porotou. Podle organizátorů šlo o upoutání pozornosti k tomu, že ukrajinské ženy spolu s muži chrání nezávislost země.

Havryshko (tamtéž) tak dodává, že i přes vzrůstající počty žen v armádě stále existují mezery v přístupu k vzdělání a výcviku, které mohou ženám umožnit získat vyšší hodnosti. Problém tvoří také ochrana reprodukčních práv, ale také nedostatek genderově citlivé psychologické a lékařské pomoci, stejně jako boje proti sexismu a stereotypům. Právě tyto stereotypy jsou jasnou ukázkou toho, proč vojenské velení volí soutěže krásy, ale třeba také soutěže ve vaření, jako prostředek pro propagaci žen v armádě (tamtéž).

Nutné je také zmínit sexualizované násilí na Ukrajině. Na Ukrajině se podle Capasso et al. (2021) **oběťmi sexualizovaného násilí** stalo 8 procent ženské populace, což znamená tříprocentní nárůst oproti roku 2007. Že jsou nuceně přesídlené ženy, migrantky, ve větším nebezpečí, co se sexualizovaného násilí týká, dokládá také Vu et al. (2014), kteří uvádí, že 1 z 5 těchto žen zažila

sexualizované násilí. Tato statistika však může být stále nižší oproti skutečnosti, neboť oběti často nevyhledají lékařskou pomoc (Stark a Ager, 2011).

Podle dat, které výzkumnický tým Capasso et al. sesbíral mezi únorem 2016 a červnem 2017 od více než osmi a půl tisíce žen mezi 15 až 49 lety, přesídlených v rámci Ukrajiny, které vyhledaly pomoc, uvedlo zkušenost se sexualizovaným násilím 220 žen. 61,4 procenta z těchto znásilnění spáchali cizí pachatelé, 25,9 procenta intimní partneři. Téměř polovina, 49,1 procenta, se stala v domově obětí. Faktorem, který zvyšoval pravděpodobnost znásilnění, byl například nízký věk, nezadaný stav nebo nucené přesídlení z domova kvůli okupantům.

Podle Úřadu vysokého komisaře OSN (2017) nebylo v době okupace Krymu sexualizované násilí použito jako zbraň, avšak tato data pochází z doby před propuknutím války, a tudíž nejsou pro současnou situaci relevantní. Zpráva však uvádí, že jedněmi z míst, kde k sexualizovanému násilí docházelo nejvíce, byly vstupní a výstupní stanice z okupovaného území, kde se shromažďoval vojenský personál.

Capasso et al. (2021) radí čtyři základní strategie pro potírání GPN: zpřísnit legislativní opatření a právní důsledky pro pachatele sexuálního násilí; posílit zapojení komunity; budovat povědomí o možnostech krizové intervence dostupné pro oběti sexuálního násilí; a zvýšit dostupnost anonymních a služeb a zajistit náležitou ochranu přeživším.

3.3. Ruská invaze na Ukrajinu v únoru 2022

Otevřená válka na Ukrajině začala 24. února, den poté, co ruský prezident Vladimir Putin v televizním projevu prohlásil, že schválil „zvláštní vojenskou operaci“. Dodal také, že zemi o pomoc požádala území Ukrajinou neuznávané Luhanské a Doněcké republiky.

V nočních hodinách začala pozemní, letecká i námořní invaze a útoky ostřelováním, které ruské armádě otevřely cestu do oblast Černigova, Charkova a Luhansku a vylodění do přístavního města Oděsa a Mariupol na jihu země (Al Jazeera, 2022). Bojovalo se také na letišti Hostomel kousek za Kyjevem, kde přistáli ruští výsadkáři. Rusové zaútočili na Ukrajinu též z Běloruska či z anektovaného Krymu (Reuters, 2020a).

Média tento akt označují jako největší evropský útok jedné země proti druhé od skončení druhé světové války (Al Jazeera, 2022; Reuters, 2022a, BBC, 2022). Členské státy NATO v čele s Bílým domem či Evropská unie záhy vyzvaly Rusko k ukončení útoku, avšak bezúspěšně (Reuters, 2022a).

Přestože postoje veřejnosti vyjadřují ženám v armádě nejvíce podpory v historii, je stále velkou otázkou, jak se bude veřejnosti stavět k ženám v roli válečných veteránek. Studie projektu Invisible Battalion v roce 2017 totiž ukázala, že veteránky se setkávaly s nerespektem a neadekvátním přijetím ze strany veřejnosti, ale také neuznáním ze strany úřadů (Mathers a Kvit, 2023).

3.4. Role žen po ruské invazi

Jednou z rolí jsou **vojačky** a **armádní personál**. Po ruské invazi se nejen zvýšila podpora veřejnosti, ve které začal převládat názor, že ženy mají být součástí armády (v roce 2022 si to myslelo 80 procent lidí, zatímco v roce 2018 pouze 53), zvýšil se ale také počet žen v armádě, a to až na 22 procent (Martsenyuk, 2022). A 59 procent žen ve výzkumu rovněž uvedlo, že je připravených bránit svou vlast (Washington Post, 2022).

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenský již den před invazí vyhlásil všeobecnou brannou povinnost, která se vztahovala na muže od 18 do 60 let, přičemž na ženy nikoli. Mužům této věkové skupiny bylo současně zakázáno vycestovat ze země (Reuters, 2022b).

Jak bylo zmíněno výše, branná povinnost jako taková je předmětem rozrůzněných názorů jednotlivých proudů feminismu (Martsenyuk et al., 2016).² O'Sullivan zároveň podotýká, že feministická kritika vůči Severoatlantické alianci (NATO) a její Rezoluci se vymezuje proti jejímu militarismu s tím, že původním záměrem feminismu nebylo zvyšovat počty žen v armádě, a tedy přispívat k militarizaci.

V březnu zároveň vůbec poprvé v historii dostala žena nejvyšší státní vyznamenání (was, ČTK in idnes.cz, 2022) – šlo o vojenskou zdravotnici a seržantku Innu Derusovou, která sloužila ve zdravotnické službě, která padla první den invaze.

Ženy se také nadále stávaly **uprchlicemi**. Mnoho žen muselo uprchnout už v roce 2014, kdy byly nucené přestěhovat se do jiných měst na Ukrajině, nebo odejít do zahraničí. Tato situace eskalovala po ruské invazi v roce 2022. Současná situace pro ženy představuje příležitosti hledat výhodnější pracovní prostředí, avšak na druhé straně jim hrozí vykořisťování. Další ženy pak odejít nemohou (Boman, 2022).

Do června 2022 muselo být přesídleno 6,3 milionů lidí a více než 15,7 milionu potřebuje humanitární pomoc a ochranu. OSN v prvních pěti měsících války pomohla přes 13 tisícům žen, přičemž 10 900 poskytla humanitární pomoc jako jídlo, vodu, úkryt a zdravotní a hygienické potřeby a 1 600 ženám psychosociální podporu (OSN, 2022b).

K poslednímu čtvrtletí roku 2022 odhaduje Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky počet ukrajinských uprchlíků v Evropě téměř na 13 milionů (UNHCR, 2022). Avšak tento počet pravděpodobně klesá v roce 2023 v důsledku významného počtu návratů (Eurostat, 2023).

² Pro srovnání v českém zákoně § 1 odst. 1 zákona č. 585/2004 Sb. branný zákon tato povinnost pohlavím definovaná není. Uvádí pouze, že „branná povinnost je povinnost státního občana České republiky (dále jen "občan") plnit úkoly ozbrojených sil České republiky (dále jen "ozbrojené síly"); zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem“. Není tedy jasné, zda a na koho by se v podobné situaci branná povinnost vztahovala.

Ženy se stávají také **oběťmi** války. K 13. února 2023 zaznamenala Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (UNHCR) více než 7 199 usmrcených civilistů (2 888 mužů, 1 941 žen, 226 chlapců a 180 dívek) a více než 11 756 zraněných. Skutečné počty obětí však jsou pravděpodobně mnohem vyšší (UNHCR, 2023).

Významnou a viditelnou roli hrála také **první dáma Olena Zelenská**. Zelenská je aktivní na sociálních sítích, kde mimo jiné sdílela aktuální události i charitativní činnost. Časopis Vogue ji pak označil jako symbol hrdinství (Donadio, 2022).

4. Metodologická část

Tato část popisuje nejprve zvolené metody pro výzkum, následně s nimi spojené termíny diskurz, ideologie a následně kritickou diskurzivní analýzu.

Následuje také reflexe pozicionality, která je klíčová pro uvědomění si vlastních hodnot a motivací, které mohou do výzkumu vstupovat a ovlivňovat jej. Jak upozorňují feministické badatelky a badatelé, objektivita ani ve vědeckém výzkumu neexistuje, protože žádné poznání nelze označit jako zcela objektivní. Pozicionalita se tedy týká umístění výzkumu do osobního a profesního kontextu výzkumníka a zahrnuje reflexi a zvědomění si vlastních hodnot, přesvědčení a zkušeností. Tato reflexe je klíčová pro věrohodnost a objektivitu výzkumné práce.

V této práci se jedná o feministický výzkum. Jak uvádějí např. Renzetti a Curran (2005), tento výzkum je založený na vědomém usilování o to, aby zazníval ženský hlas a ženská zkušenost v oblastech vědeckého zkoumání, kde byl jinak opomíjen či umlčován. I proto jsou pro něj častější kvalitativní výzkumné metody, které umožňují hlubší vhled do dané problematiky.

Tento výzkum je však zčásti také výzkumem mediálních obsahů, a proto jsem se rozhodla zkombinovat jej jak z kvantitativní, tak z kvalitativní metody. Zvolená kvantitativní obsahová analýza slouží pro získání širšího obrazu toho, jak média zobrazovala ženy po vypuknutí invaze na Ukrajinu.

Ramazanoglu a Holland (2002) označují feministický výzkum jako způsob, kterým může vzniknout poznání, které může pomoci pro uvědomění, popis a transformaci genderových nerovností. Cílem feministických výzkumů podle nich není politická ani metodologická korektnost, ale genderová či sociální perspektiva, která by jinak neexistovala. Za feministický výzkum lze považovat tehdy, když se snaží rozbít struktury a normy, které se většinou zdají dané, neměnné a základní – například aspekty moci.

Téhož názoru je také Letherby (2003), podle které má takový výzkum přinášet zejména informace o přehlížených tématech. Tato témata a jejich zviditelňování pak mají podle ní rovněž mít potenciál pro změnu na individuální či širší společenské úrovni.

Ramazanoglu a Holland (2002) také uvádí, že předpoklad pro takový výzkum je existence ženy jako kategorie, která má určité společné rysy, čímž je odlišitelná. Výzkum také nemusí být zaměřen pouze na ženy, ale může zkoumat například aspekty moci nebo jiné nerovnosti.

Stále však neexistuje druh či kategorie výzkumu, který by se dal považovat za čistě feministický. Zároveň se také feministický výzkum nemá věnovat pouze ženám, nemá jim nadřazovat ani jejich hledisko nijak zvýhodňovat nad ostatními (tamtéž).

4.1. Kvantitativní obsahová analýza

Kvantitativní obsahová analýza pak využívá širší soubor dat, která jsou analyzovaná numericky. Oproti kvalitativní analýze tak umožňuje zobecnit výsledky na popis širšího jevu, případně přinést širší kontext (Sedláková, 2014).

Tato metoda je zároveň opakovatelná, umožňuje nastavit si libovolné množství kódovacích jednotek (kolik texty dovolí), převádí texty na data, lze ji provést vícekrát. Používá se k analyzování textového obsahu, kdy pomocí statistiky lze odhalit skryté významy či vzorce (Reinharz, 1992).

Trampota a Vojtěchovská (2010) pak data získané touto metodou označují za objektivnější, lépe ověřitelná a méně závislá na interpretaci výzkumníka či výzkumnice. Jenže i zde existují určité limity, neboť přestože by i několik různých výzkumníků a výzkumnic mělo dojít k témuž výsledku, kvantitativní obsahová analýza může tíhnout k jednomu hlavnímu proudu (Reinharz, 1992).

Kvantitativní výzkum bývá častěji spojován s přírodními vědami, a proto bývá vnímán jako neutrálnější. Nepřináší však tak hluboký vhled jako kvalitativní výzkumné metody. I proto s nimi často bývá kombinovaná (Sedláková, 2014).

Feministické badatelky zdůrazňují, že výzkumy mohou zahrnovat jak kvantitativní výzkum, tak také metodu dekonstruktivismu. Obě potřebují následnou interpretaci výsledků a badatelé a badatelky texty mohou číst neustále dokola, aplikovat „podvratné“ čtení mimo struktury mainstreamu a hledat nové a nové perspektivy (Reinharz, 1992).

Reinharz (1992) také upozorňuje, při metodě obsahové analýzy v rámci feministického výzkumu zacházejí badatelky a badatelé s textem pomocí dekonstrukce a opozičního čtení. Jde tak o snahu vyhnout se čtení pomocí dominantního kódu, který vybírá určité informace a jiné naopak skrývá.

4.2. Kvalitativní obsahová analýza

Kvalitativní obsahová analýza je výzkumná metoda, která zastřešuje kritickou diskurzivní analýzu, kterou používám v této práci. Kvalitativní výzkumné metody jsou pro feministický výzkum typické, neboť dávají prostor jinak marginalizovaným hlasům a příběhům.

Může jít o výzkum, který se zaměřuje na životy lidí, jejich příběhy, chování, ale také chodu společenských organizací nebo vzájemných vztahů (Strauss a Corbin, 1999). Tuto metodu lze také použít k analýze a interpretaci textových či obrazových materiálů, stejně jako mediálních sdělení.

Kvalitativní šetření sice zkoumá menší množství dat než kvalitativní, jeho poznatky jsou však hlubší. Zároveň se jedná o interpretativní přístup (Sedláková, 2014), a proto je nutné zaměřit se na svou vlastní pozicionalitu. Ta bude popsána níže. Metoda se snaží do dané problematiky nahlédnout hlouběji a zohledňovat kontext. Jejím cílem tak není přinést reprezentativní vzorek, ale pečlivě

prozkoumat daný jev se všemi jeho nuancemi, které se v kvantitativních číslech mohou ztratit (tamtéž).

4.3. Diskurz

Jak už bylo popsáno výše, všechny mediální obsahy jsou nějakým způsobem rámované. Nejčastěji se jedná o rámování na základě hegemonního konsenzu. To vzniká nejen výběrem informací, ale také jejich vypouštěním, ať už záměrným či nezáměrným. To, jak jsou ženy v médiích prezentované, je tedy výsledkem dominantního diskurzu, který se liší podle dané společnosti a v daném čase (např. Chetty, 2004).

Existuje hned několik teorií, které se věnují popisu diskurzu. Pro účely této práce vysvětlím pojetí Michela Foucaulta a Normana Fairclougha. Kritická diskurzivní analýza je metodou druhého jmenovaného, ten vychází však právě z Foucaulta. Foucault se diskurzu věnuje například v přednášce Řád diskurzu nebo v knize Archeologie vědění a jeho teorie diskurzu je zaměřená zejména na popis toho, jak vědění ovlivňuje moc a jak se to promítá do historických, mocenských a společenských diskurzů. Právě historické kontexty jsou pak pro Foucaulta stěžejní.

Foucault přináší také koncept disciplinace subjektu a upozornění na to, že identita není přirozeně a neproblematicky daná, ale že vytváří a formuje v určitém diskurzivním řádu. To se rovněž stalo inspirací pro poststrukturalistické chápání genderu (Knotková-Čapková, 2014).

Oproti tomu Faircloughův přístup se zaměřuje na jazykové a ideologické prvky a jejich vztah k moci, Foucaultovy analýzy často spojují diskurz s konkrétními praktikami moci a zkoumají, jak moc ovlivňuje naše vnímání a chování.

Sociální události pak společně se sociálními praktikami a sociálními strukturami tvoří trojici aspektů sociální. „(...) vztah těchto tří aspektů lze vystihnout tak, že sociální praktiky mají zprostředkující funkci mezi sociálními strukturami a sociálními událostmi” (Nekvapil, 2006). Podle Karhanové (1998) se Faircloughův pojem diskurz kryje s lingvistickými termíny jazykový úzus, parole či performance a zobrazuje spíše individuální praxi než objektivní realitu.

Podle Fairclougha může diskurz nabývat dvou významů. Tím prvním je abstraktní (nepočítatelný) význam, který diskurz staví na úroveň sociálních praktik. Ten druhý je „počítatelný“ a odkazuje ke konkrétnímu způsobu reprezentování určité oblasti (2003).

K diskurzům lze přistupovat nekriticky či kriticky (Fairclough, 1996). Cílem této práce je zkoumat diskurzy zobrazované v médiích právě kritickým způsobem – tedy snažit se zanalyzovat, jak diskurzy utváří moc a ideologie. K samotné textové analýze pak slouží lingvistické metody, které Fowler (1991) nazývá kritickou lingvistikou, neboť nemají pouze deskriptivní charakter.

Ideologií a diskurzem přímo v mediální praxi se zabýval Roger Fowler (1991). Ten uvádí, že média mohou při informování volit určité jazykové a obrazové prostředky, kterými jsou reprezentované určité skupiny nebo události. Tyto prostředky mohou zdůrazňovat nebo naopak vynechávat určité aspekty a formovat představy o tom, jak funguje svět.

Média často vytvářejí příběhy a narativy, které slouží k vysvětlení událostí a situací. Tím, jak jsou tyto příběhy strukturovány a prezentovány, média mohou ovlivnit vnímání událostí a formovat názory a pohled na svět (tamtéž).

Pokud bychom měli srovnat jednotlivé teoretiky a teoretičky, kteří se ve svých pracích zabývají diskurzem, tak se dá říct, že zatímco Foucault se zabývá hlavně analýzou vztahů mezi mocí, věděním a jazykem, Fairclough se zaměřuje na jazykové aspekty tohoto procesu. Hall se zaměřuje na širší roli médií v udržování ideologie a konstrukci významu, ke které používá například pojmy kódování a dekodování.

A pro popis diskurzu v práci, jejíž hlavní analytickou kategorií je gender, je nutné zmínit také filozofku a genderovou teoretičku Judith Butler (1993), která podrobně rozebírá genderový aspekt a to, jak je tato kategorie konstruována a udržovaná vykonáváním určitých norem a pravidel. To, co vnímáme jako přirozené nebo biologické, je tedy konstrukt složený z opakovaných a performativních akcí. Tyto akce mají původ v sociálním a historickém kontextu. Butler klade důraz mimo jiné na dekonstrukci binárních představ o genderu a kritické zkoumání diskurzů.

Bourdieu (2000) uvádí, že androcentrické vidění světa je vnímané jako neutrální, takže si ho lidé přirozeně ani neuvědomují. Reprodukování pak toto vidění světa posiluje.

4.4. Ideologie

Pojmem ideologie se zabýval jako první filozof Karl Marx, který ji pojímal ze sociální a ekonomické perspektivy. Ideologii označuje jako „falešné vědomí“, které slouží k legitimizaci současného systému a udržování nerovností. Dalším, kdo se ideologií zabýval, byl marxistický filozof Louis Althusser, který popsal aparáty pomáhající ideologii ustavovat – jsou jimi rodina, škola, církev či právě média.

Britský sociolog a zakladatel kulturních studií Stuart Hall ideologii definoval jako systém reprezentace a způsob, jakým určitá společnost v určité době interpretuje svět kolem sebe. Ideologie tak neznamena pouhé myšlenky a názory, ale celkové vnímání světa. Tato ideologie přitom není neměnná, ale utváří se, reprodukuje a transformuje v konkrétním kontextu – časovém či společenském (Hall, 1998; 2003).

S pojmem ideologie pracuje také literární kritička Pam Morris (2000). Obecně je podle ní ideologie způsob, kterým vnímáme realitu. Toto vnímání reality je ovlivněné jazykem, socializací, navazování vztahů s jinými lidmi a mnoha dalšími společenskými faktory. Jde také o systém hodnot, názorů a očekávání, která se nám zdají kvůli socializaci přirozené (tamtéž). Podle Halla (1998; 2003) ideologie také formuje naše vnímání sebe sama a našeho místa ve společnosti včetně toho, jak se máme chovat.

Ideologie se podle ní může vztahovat k vědomému systému názorů, jako je například "*individualismus, komunismus nebo křesťanství*", přičemž některé společnosti vědomě pěstují také patriarchální kulturní ideologii (Morris, 2000, str. 15). Feminismus Morris označuje jako vědomě zastávanou ideologii, která se vůči jiným vymezuje. Dominantní ideologie totiž představují a reprodukují stávající dominantní řády, mezi nimi genderové a jiné (tamtéž).

Ke společenskému konsenzu, potažmo tedy dominantní ideologii, musí být podle Halla média citlivá, neboť legitimně mohou fungovat pouze tehdy, pokud se pohybují uvnitř tohoto rámce (1998). Ideologie tak i v tomto případě zajišťuje reprodukováný názor, že podřízení a nereprezentace žen je přirozený a setrvalý stav (Morris, 2000), přičemž média obráží ideologii zastávanou ve společnosti a vice versa.

Butler (1990) na pak upozorňuje, že moc je ve Foucaultově pojetí neustále reprodukována, čímž je udržována. I proto existuje možnost její proměny a prostor pro vyjednávání jiných subjektivních pozic.

Podle Halla (1980) je do každého sdělení vždy nějakým způsobem zakomponována dominantní ideologie, která působí na osoby a instituce, které sdělení produkují. Tyto obsahy pak může publikum různými způsoby dekodovat; vzhledem k tomu, že je nelze číst jen jedním způsobem, existuje několik druhů dekodování:

Jde o (1) dominantní kód (čtení), kdy recipient nekriticky přijímá daný obsah v souladu s dominantní ideologií, (2) dohodnutý kód, kdy recipienti přijímají hlavní sdělení, avšak vnáší do něj určitou míru kritičnosti, vlastní hodnoty a zkušenosti a (3) opoziční kód, kdy recipientky odmítají ideologii v daném sdělení a vytvářejí si vlastní alternativní výklad (Hall, 1980). S posledním zmíněným čtením souvisí také metoda kritické diskurzivní analýzy Normana Fairclougha, která bude popsána níže.

Dalšími důležitými pojmy, které je zde nutné zmínit, jsou denotace a konotace. Ty můžeme použít ke sledování prolínání ideologie a diskurzu. Denotace a konotace jsou polysémní a vzájemně si nejsou rovny – v závislosti na dané kultuře a ideologii tak bude existovat preferované čtení (Hall, 2003).

Hall dodává, že reprezentace představuje proces i jeho výsledek, ve kterém se vytváří a vyměňují významy prostřednictvím řeči, znaků a zobrazení. Reprezentace je společná členům kultury, a je tedy ovlivněna kulturou a kultura je zároveň ovlivněna reprezentací. Reprezentace jako analytická metoda může sloužit pro lepší pochopení publika a významů, které sdělení přisuzuje (2003).

4.5. Kritická diskurzivní analýza

Jak už bylo zmíněno, diskurzivní analýza je součástí metod kvalitativního výzkumu. Zkoumá, jakým způsobem jsou produkované znalosti v rámci určitého diskurzu. To znamená, že výzkumnice a výzkumníci zkoumají například lingvistické a rétorické prostředky, a to se zohledněním kontextu

daných dat (Hendl, 2016). Hendl také dodává, že v analýze diskurzu se zjišťuje, jak samotný výběr slov a promluvy produkují určité pozice subjektů. Tyto pozice zahrnují jak explicitní, tak implicitní projevy různých diskurzů (tamtéž).

V této práci budu používat metodu kritické diskurzivní analýzy (anglicky Critical Discourse Analysis, CDA) Normana Fairclougha. Jeho metoda už byla nastíněna výše při popisu diskurzu.

Kritická diskurzivní analýza ve zkratce slouží k prozkoumání a odhalování vztahů mezi jazykem, mocí a společenskými nerovnostmi. Pro pochopení diskurzu a jeho sociálních účinků a vlivů je nutné také porozumění procesům percepce mluveného či psaného textu, neboť ty jsou součástí sociálních událostí. Diskurz pak netvoří jen to, co a jak je psané nebo řečené, ale také to, co je vynechané (Fairclough, 2003).

Jak uvádí Fowler (1991), zprávy jsou reprezentací světa, ke které je použitý jazyk. Jazyk je sémantickým kódem, pomocí kterého je předávána struktura hodnot a pohledů na to, co je reprezentováno. Zprávy tak nejen reprezentují, ale také vytvářejí to, o čem hovoří. „*Zprávy jsou v tomto smyslu konstrukcí; nejsou to hodnotově neutrální odrazy ‚faktů‘*“, upozorňuje Fowler (1991, str. 4).

Stejně jako Fairclough (2003), také Fowler (1991) upozorňuje na to, že diskurz nevytváří jen slova jako taková, ale také gramatika, syntaktika a další jazykové prostředky. Bourdieu (1991) k tomu pak v mluvené řeči řadí také pozici toho, kdo mluví, v jaké situaci a jak působí jeho či její verbální a nonverbální projev. Fowler dodává, že vždy existují různé způsoby, jak říci totéž, a rozdíly mezi nimi nesou ideologická odlišení (tamtéž).

Kritická diskurzivní analýza má podle Fairclougha (2003) tři části: Deskriptivní část se zaměřuje na lingvistické aspekty, které zahrnují gramatiku, syntaktiku, slovní zásobu, fráze a další prvky, které dohromady utvářejí text a ovlivňují jeho význam a interpretaci. Na ní se podílejí například použitá synonyma, která mohou mít jiná významová zabarvení. Může jít také o výběr eufemismů nebo naopak expresivních či pejorativních výrazů s ohledem na to, že jednotlivá slova mohou na různé recipienty a recipientky působit různými způsoby. Další kategorií jsou pak metafory či metonymie a patří sem také vynechání určitých informací.

Poté následuje interpretace, která v sobě již zahrnuje téma jako takové, reprezentaci subjektů a celkový kontext. Popisuje také intertextuální vztahy a propojení textu s vnějším světem. Posledním krokem je explanace, která má pomoci rozkrýt mocenské vztahy a diskurzy, které ovlivnily daný text a projevíly se v něm. Explanace má též diskurz ukázat jakožto sociální proces propletený v sociálních strukturách (tamtéž). Tyto tři kroky v analýze spojují.

K metodě diskurzivní analýzy lze přiřadit také metodu subverzního (vzdorného) čtení Judith Fetterly (1978). Podstatou metody vzorného čtení je kritický přístup k textům, které jsou vždy odrazem

dominantní ideologie. Vzdorná čtenářka tak k textům přistupuje kriticky, a to s ohledem na identifikaci a uvědomění si genderových, mocenských a ideologických aspektů.

Morris (2000) vzdorné čtení definuje jako čtení, které se vymaňuje z „posvátné úcty“ k autorovi či autorce a zaměřuje se na alternativní interpretace, čímž zpochybňuje dominantní hodnoty a postoje, které jsou v textu zobrazené. Toto vzdorné čtení a metody feministické literární kritiky používané zejména na literaturu, však lze vztáhnout rovněž na texty mediální. U obojího totiž musí být kladem důraz na to, aby čtenáři a čtenářky dokázali číst nezaopatřené a navzdory emočnímu zabarvení jazyka a použité metaforice, čímž budou zpochybňovat (vypravěčská) stanoviska a vytvářet si vlastní (Morris, 2000).

Kritická diskurzivní analýza, v jejíž středu stojí gender jako analytická kategorie, může pomoci odhalovat určité aspekty stereotypního zobrazování mužů a žen a jejich rolí, postavení nebo vzájemných vztahů. V této práci se jedná o feministický výzkum, který má za cíl odkrývat mocenské praktiky patriarchální kultury (Reinharz 1992).

V analýze se budu soustředit na to, co se v textu píše, jak je to napsané, nebo co naopak chybí, a to s přihlédnutím ke společenskému kontextu a vlastní pozicionalitě. Budu analyzovat jazyk z lingvistického hlediska, ale také z hlediska sociálního. Důležitou součástí pro analýzu bude také kontext, a zejména pak zmíněný důraz na popis genderových rolí mužů a žen.

4.1. Intersekcionalita

Pojem intersekcionalita poprvé použila Kimberlé Crenshaw v 80. letech 20. stol. Zkoumala tehdy situaci Afroameričanek, které přestože pracovaly, nebyly schopné získat dobré uplatnění a ohodnocení. V jejich případě se podle Crenshaw prolínala rasová a genderová diskriminace zároveň (1991). Ke znevýhodnění a diskriminaci dochází na základě prolínání mnoha faktorů, jako je věk, etnicita, třída, zdravotní stav či sexuální orientace.

Znevýhodnění není danou a neměnnou kategorií, protože je třeba jednotlivé kategorie, ať už gender, třídu, sexuální orientaci nebo věk vnímat jako jednotlivé protínající se struktury, které není možné od sebe oddělit (Hasmanová Marhánková, 2018).

Intersekcionalitu lze pojímat jako analytický nástroj, který pomáhá pochopit mnohorozměrné, prolínající se mocenské vztahy (Kolářová, 2008). Ty se mohou prolínat v otázce věku, sexuální orientace a dále také například v sociálním statusu dotyčných či regionu, odkud pochází, popřípadě také jejich etnicitě a sociálním a rodinným vazbám.

Teorie intersekcionality jsou použitelné jak na strukturální úrovni analýzy, tak rovněž na individuální, protože se snaží zviditelnit mocenské vztahy a struktury. Samotné faktory, metody analýzy a jejich kategorizace jsou však stále zejména záležitostí jednotlivých badatelů/badatelek, protože neexistuje

jednotný konsensus ohledně toho, jaké faktory a v jakých interakcích by přesně měli zkoumat (May, 2018).

4.2. Pozicionalita

Před samotným výzkumem je nutné reflektovat svoji pozicionalitu, tedy umístit tuto práci do svého kontextu jakožto i do kontextu výzkumnice, která ji provádí. Jedná se o důležitou součást pro věrohodnost práce (Creswell a Poth, 2018). Pozicionalita znamená reflexe a zvědomení si vlastních hodnot, přesvědčení nebo zkušeností. To vše může vstupovat do procesu vybírání, vnímání i interpretace dat.

Subjektivita bývá feministické sociologii často vytýkána. Protiargumentem však je, že žádné poznání nelze považovat za zcela objektivní. I proto je klíčové si svou zaujatost uvědomit a dále s ní pracovat. Možná zaujatost čítá vícero faktorů, respektive hodnotových soudů; například osobní preference, hodnoty, životní zkušenosti či kulturní prostředí. Cílem však vždy je odhalovat a popisovat fakta a jevy, které lze empirií ověřit (Renzetti a Curran, 2005).

Jak uvádí Reinharz (1992), feminismus vyzývá vědkyně a vědce, aby se otevřeně hlásili ke své zaujatosti. Ramazanoglu a Holland (2004) pak upozorňují na nutnost reflektovat také pozici badatelky jako takovou a aspekty moci, které přináší. Spojením kvalitní reflexe vlastní pozice by výzkum měl být co nejobektivnější a spolehlivý.

Má hlavní východiska pak leží v konstruktivistickém paradigmatu. To stojí v protikladu k pozitivistickému, které tvrdí, že existuje právě jedno pojetí reality. Konstruktivistické paradigma upozorňuje na to, že realita je proměnná na základě genderových, společenských, politických, ekonomických, kulturních a dalších faktorů (Guba a Lincoln, 1994). V mediálních studiích pak konstruktivistické paradigma vychází ze strukturalismu, sémiotiky a kulturních studií.

Téma zobrazování ukrajinských žen v českých médiích po vypuknutí války na Ukrajině jsem si vybrala s ohledem na dva hlavní důvody. Tím prvním je to, že jsem zároveň vystudovala magisterský obor mediální studia, tudíž mám pro studium médií odbornou přípravu i praxi ze své druhé diplomové práce. Druhým, zásadnějším důvodem, je moje práce v domácím zpravodajství na serveru iDNES.cz, kde pracuji od roku 2019 do současnosti.

Válka na Ukrajině se mě proto silně dotkla i z profesního hlediska, když jsem hned po vypuknutí začala pomáhat s psaním zahraničních zpráv o vývoji útoku, tak také s psaním domácích zpráv o tom, jak se Česká republika k válce staví či jak se připravuje na uprchlickou vlnu či jak organizuje humanitární pomoc a podobně.

Zprvu se zprávy týkaly hlavně čistě aktuálního zpravodajství, ale jak dny postupovaly, začaly se řešit i další aspekty války, kterými bylo mimo jiné i sexualizované násilí, na které se dalo nahlížet také v kontextu všech předchozích válečných konfliktů v Evropě.

Současně je pro mě klíčovým tématem zobrazování žen a téma otázek, které se žen bezprostředně týkají, tudíž jej sama zohledňuji při psaní svých článků, ale také jej aktivně vyhledávám u těch ostatních. Nelze si nevšimnout, že zobrazování žen a mužů v médiích je silně stereotypně zatíženo. Jak už bylo popsáno výše, jedná se o genderové stereotypy, sexismus v jazyce, ale také výběr odborníků, kteří převažují nad odbornicemi, čímž se mediální konstrukce reality točí v bludném kruhu.

Vnímám proto jako svou profesní i akademickou povinností snažit se tyto vzorce nejen rozbít, ale také na ně aktivně upozorňovat.

5. Analytická část

Analytická část představuje obě použité metody, kterými jsou kvantitativní obsahová analýza a kritická diskurzivní analýza. V první části je vždy vysvětlen výběr vzorku a postup, který jsem pro výzkum zvolila. Dále následuje popis jednotlivých zjištěných kategorií.

5.1. Kvantitativní obsahová analýza

Kvantitativní obsahová analýza v této práci slouží ke shrnutí a přehledu mediálních obsahů online médií, které vycházely první dva měsíce po začátku války na Ukrajině. Pro výběr a selekci těchto článků sloužila databáze mediálních obsahů Newton. V tom jsem si vyselekovala datum od 24. února do 24. dubna 2022 a zpravodajská online média.

Šlo o nejčtenější zpravodajské servery (Mediaguru, 2023b): novinky.cz, Seznam zprávy, iDNES.cz, Blesk.cz, iDNES.cz, Deník N, Lidovky.cz, iHNed.cz, aktuálně.cz a iRozhlas.cz.

Toto množství sloužilo k tomu, abych si udělala přehled, kolik článků za dané dva měsíce vyšlo: podle databáze Newton se jednalo o 17 066 článků, které obsahovaly slovo **Ukrajina**. V daném období rapidně zvýšila návštěvnost zpravodajských webů, a to až o 60 procent. Nejvyšší byla 24. února, kdy ruská vojska napadla Ukrajinu – v tento den navštívilo zpravodajské weby přes čtyři miliony reálných uživatelů (Mediaguru, 2022).

Abych vybrala články relevantní pro tuto analýzu, která se zaměřuje na zobrazování žen, použila jsem ke klíčové slova **Ukrajina, ženy** (databáze je schopna do vyhledávání zahrnout také ostatní gramatické tvary), načež mi zbylo 3 071 článků.

Při prvním seznámení s daty se ukázalo, že daný počet článků je příliš velký a obecný. Ženy byly zmiňované v mnoha člancích pouze jako skupina ve výčtu. Například zprvu v textech o tom, že světoví lídři a lídryně odsoudili ruský útok, kde předsedkyně Evropské komise uvedla: „*Ostře odsuzujeme neoprávněný útok Ruska na Ukrajinu. Naše myšlenky jsou v těchto temných hodinách s Ukrajinou a jejími nevinnými ženami, muži a dětmi, kteří čelí tomuto nevyprovokovanému útoku a mají strach o své životy*“ (ČTK, 2022).

Proto jsem následně vybírala jen ty články, které ženy explicitně zmiňují v titulcích. Šlo tedy o články se slovy *žena* nebo *feminina* typu *Ukrajinka, uprchlice, oběť, migrantka*, případně ženské křestní jméno v libovolném gramatickém tvaru. Ženy byly zmíněny i v dalších člancích, avšak v těle textu, tudíž nebyly na první pohled viditelné. Mým cílem bylo zkoumat ty články, kde bylo na první pohled zřejmé, že pojednávají o ženách. Vzorek jsem rozšiřovala do jeho nasycení, tedy do momentu, kdy se se zvětšujícím počtem příliš neměnily výsledné poměry dat.

Z článků byla zároveň vyloučena online zpravodajství, které servery zaváděly pro rychlejší sdělování informací; šlo o kratší publikované texty na speciálně určeném místě a s přesným časem. Zároveň tam také nebyly zahrnuty všechny weby, které převzaly jednu zprávu z České tiskové kanceláře.

Tato analýza se tedy zaměřuje na text, respektive na artefakty. Jejich výhodou podle Reinharz (1992) je, že jsou přirozené a pocházejí ze sociálního kontextu. Zároveň jsou dostupné a nejsou interaktivní, tudíž je lze zkoumat zpětně. Kódovací kniha a kódovací arch se nachází v přílohách práce.

Pro výzkum jsem si stanovila následující výzkumné otázky a s nimi spojené hypotézy. Výzkumné otázky se zaměřují na zkoumání způsobů, jakými jsou ženy zobrazovány v médiích a jaké role jim jsou přiřazovány. Hlavní výzkumná otázka (HVO) klade základní otázku celému výzkumu, tedy jakými způsoby jsou ženy nejčastěji zobrazovány. Tato otázka se zaměřuje na obecný pohled na zobrazování žen v médiích a jejich reprezentaci.

HVO: Jak jsou ženy nejčastěji zobrazovány?

Vedlejší výzkumné otázky pak mají za cíl popsat jednotlivé dílčí kategorie. První otázka tak zkoumá, zda existuje tendence přiřazovat ženám určité klíčové role nebo charakteristiky, které mohou být omezené a zjednodušující (Renzetti a Curran, 2003).

VV01: Jsou ženy častěji zobrazované ve stereotypních rolích?

Druhá vedlejší výzkumná otázka zjišťuje, jak je konstruovaná ženská identita, konkrétně zda se to děje skrz vazby na muže, což může ovlivňovat vnímání a sociální postavení žen (Dowling, 1983).

VVO2: Jsou ženy charakterizované svým vztahem k mužům?

VVO3: Jsou ženy v textech aktérkami, nebo jsou pasivní?

Další otázka se pak pojí také se stereotypním zobrazováním žen jakožto pasivních (Renzetti a Curran, 2003), a proto zkoumá, jestli jsou ženy prezentovány jako aktivní účastnice děje, či zda jsou spíše objekty pasivního zájmu či reakce vůči okolnímu světu.

K výzkumným otázkám se pak pojí následující hypotézy:

H1: Ženy budou nejčastěji zobrazovány jako anonymní masa

H2: Ženy jsou ve většině článků zobrazované jako oběti války

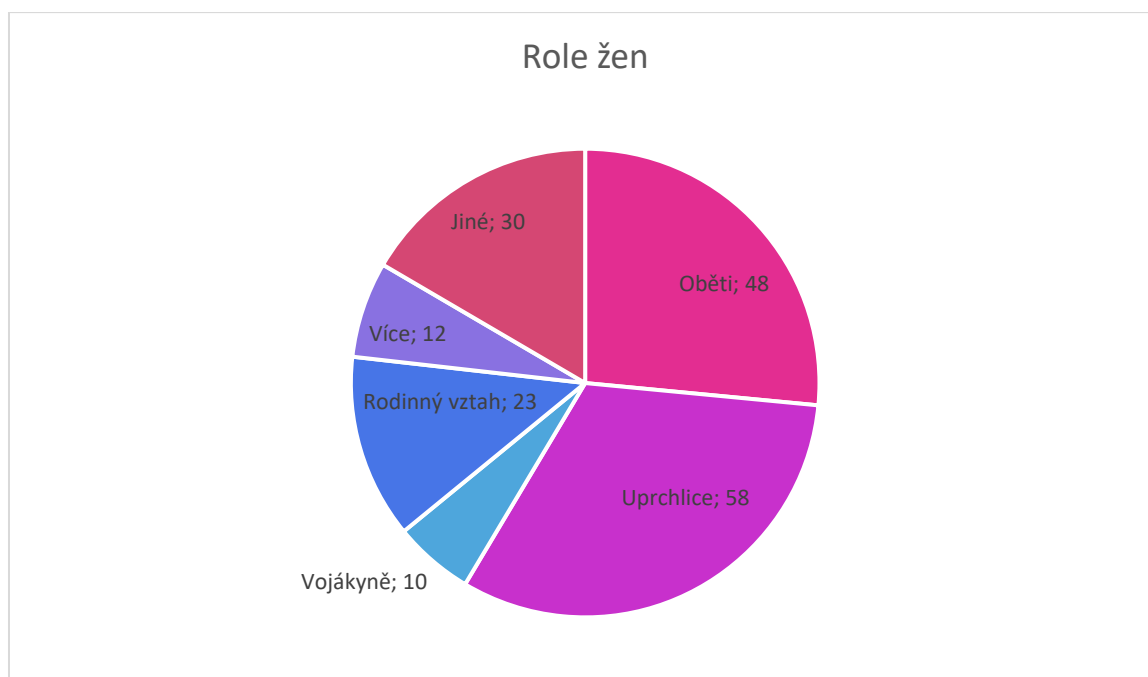
H3: Většina textů zobrazuje ženy ve vztahu k mužům

H4: Ženy mají ve zpravodajských textech pasivní roli

Role žen ve zpravodajských textech

V článcích, které v titulku obsahovaly slovo *žena* nebo feminina typu *Ukrajinka, Ukrajinky, uprchlice, oběť, migrantka*, případně ženské křestní jméno v libovolném gramatickém tvaru, jsem zkoumala, jak jsou ženy zobrazované.

Na základě předběžné analýzy dat jsem si vytipovala několik kategorií: první byly oběti války, uprchlice, vojákyně, příbuzné mužů či vystupovaly v jiných rolích (typicky tedy hrdinky, tlumočnice, aktivistky, demonstrantky) nebo to nebylo možné určit. Poslední možnost byla, že zastávaly více rolí.

Širším strukturálním problémem totiž zůstává stereotypní vnímání a zobrazování žen. Pokud jsou v médiích či armádních materiálech zobrazované stereotypně, třeba jako matky, manželky či pečovatelky, posiluje to esencialistickou konstrukci domácích/zranitelných/klidných ženských rolí v kontrastu s agresivními/bojovými maskulinitami (Havryshko, 2018).

Převládajícím rámováním byly ženy jakožto uprchlice, což se objevuje v 58 článcích. Nepotvrdila se tak hypotéza H2, tedy že ženy budou nejčastěji zobrazované jako oběti. Přesto uprchlice svým způsobem oběti války být v závislosti na svých subjektivních pocitech i objektivní situaci mohou.

Že tyto zprávy převládají, je zčásti dáno jednou ze zpravodajských hodnot (Fowler, 1991), kterým je blízkost; uprchlice ve velkém mířily do České republiky, takže se novináři a novinářky zaměřovali na jejich příběhy. Články také čítají svědectví od hranice či z uprchlických táborů nebo evakuačních vlaků. Že jsou ve zprávách o válce ženy vykreslovány právě jako uprchlice, dokládá také například výzkum Del Zotto (2002), který také upozorňuje, že ženy jsou často zobrazované buď jako součást monolitické pasivní skupiny, nebo jednotlivkyně, které zoufale potřebují pomoc. Stereotypizace pak rovněž zdůrazňuje emocionalitu a emocionální nestabilitu žen (Valdrová, 2001).

Druhou nejčastější kategorií je zobrazování žen obecně jako **obětí**, a to ve 48 případech. Buďto jako oběti války jako takové, kdy se například musejí schovávat v krytech nebo trpí ruskou agresí, nebo se zhruba po začátku druhého měsíce začínají objevovat zprávy o sexualizovaném násilí. Tento rámec ve výzkumu potvrzuje například Narli et al. (2015).

Jde mnohdy o brutální příběhy, které mají velký potenciál vzbudit šok a lítost. Často jsou akcentované také přítomností dětí: *Znásilňovali mě, syn zatím vedle plakal. Žena popsala děsivý útok ruských vojáků* (Gáfriková in denik.cz, 2022), nebo *Dívku (15) znásilňovali ruští vojáci deset dní: Máma jí vykrvácela před očima* (blesk.cz, 2022) či *Děsivé svědectví: Rusové mi zastřelili manžela a pak mě znásilnili před naším synem, říká Ukrajinka* (blesk.cz, 2022).

Velmi často se objevuje popis ukrajinských žen jako **matek**. Jde například o články typu *Děti s válkou v genech. Ukrajinky rodí v krytech uprostřed ostřelování* (dtt in idnes.cz, 2022), nebo *Bombový kryt, sklep i metro. Jak se na Ukrajině za dunění války rodí děti* (Gáfriková in denik.cz, 2022), případně *K lékařům v Česku přicházejí těhotné Ukrajinky i lidé s vysokým tlakem* (Šopfová in novinky.cz, 2022) nebo *Těhotné Ukrajinky utíkají před válkou a rodí v Česku: Na svět u nás přišli Adam, Katarina a Evička* (blesk.cz, 2022). Tyto články se opakují takřka od začátku zkoumaného vzorku do konce.

Mediální obraz tak ženy z velké části konstruuje stereotypní představu o ženách založenou na biologickém esencialismu o tom, že hlavní úlohou ženy je rodin a starat se o děti. Bourdieu (2001) upozorňuje, že jde o přetrvávající prvky esencialistického vnímání světa, které je způsobené socializací a ve kterém je důraz kladen na lidské pudy – tedy například právě mateřství u žen nebo agresivita u mužů.

Valdrová ve své práci (2001) potvrzuje, že v českých médiích je na ženy nahlíženo patriarchalisticky, tedy v psychické a ekonomické vazbě na mužích. Také ona identifikuje role pro ženy: matka, milenka, manželka, pečovatelka.

Identita těchto žen je rovněž omezena na jednu úzkou roli bez ohledu na jejich předchozí život, kariéru či další zásluhy. Například článek *Nervy jako struny: Zničená máma hrála na klavír v šoku z vybombardovaného domova* (pma in blesk.cz, 2022) označuje ženu nejdřív jako matku, a až poté jako profesionální hudebnici. Její biologická role je tak akcentovaná více než její kariéra. Oproti tomu činnost a označení „pianistka“ dostala sedmnáctiletá dívka: *Nejdřív sbalila noty. Klavíristku z Ukrajiny vyhnala válka, Čechům teď zahrála* (Spěvák in denik.cz, 2022).

Dále pak článek „*Hrdinka Ukrajiny.*“ *Rusové při bojích zabili vojačku Olgu, zůstalo po ní dvanáct dětí* (mii, pma in blesk.cz, 2022) vojačku Olgu Semydjanovou popisuje skrze to, kolik má dětí. V článku je zmíněno, že šest měla vlastních a další si adoptovala, ale její kariéře v armádě je věnován strohý údaj, že v ní sloužila od roku 2014. A roli matky akcentuje také další článek *Čerstvá maminka*

Mirka i svérázná učitelka Albina: Tyhle Ukrajinky budou bránit vlast do posledního dechu (blesk.cz, 2022).

Pozoruhodná je také skutečnost, že ženy jsou v médiích mnohem častěji zobrazované jako matky než jako vojákyně. Ve zkoumaném vzorku o vojačkách píše 10 článků, kdežto o ženách v kontextu jejich rodinných vztahů (nejčastěji jako něčí matky, případně manželky) píše 23 článků. Podobně příběhy uprchlic jsou také rámované pomocí akcentace jejich mateřství.

Konkrétní příběhy žen, které sem přišly samy a našly si práci nebo se jinak zapojily do běžného života, ve většinovém obrazu chybí. Objevují se však příběhy o ženách, které se zde snažily navázat na svou kariéru. Dobrým příkladem však může být článek *Ukrajinská právnička prchla se synem do Prahy. Ted' vyrábí neprůstřelné vesty* (Hechtová in novinky.cz, 2022), neboť ukazuje ženu v aktivní roli, která se rovněž snaží o obranu své vlasti.

Obecně se ale dá říct, že média zajímají spíše krajní případy, například malé děti: *Devítiletá gymnastka Polina uprchla z Kyjeva před ruskou invazí. Sportovní zázemí našla v Havířově* (Čánová in irozhlas.cz, 2022) nebo staré ženy *Nepřestanu vám být vděčná, říká 72letá Nina. Na řadu se v přetíženém centru nedostala* (Bartoniček in aktuálně.cz, 2022), zejména proto, že tyto věkové skupiny jsou zranitelnější, a tak potvrzují a zdůrazňují celkově přijímaný obraz o slabosti žen, čímž příběhy má činit emotivnějšími.

Mezi jiné patří ženy zobrazované jako hrdinky, aktivistky a podobně. Jde například o článek *Ukrajinky založily pomocnou iniciativu pro matky s dětmi, pomáhají jim i uprchlíci* (Korcová in irozhlas.cz, 2022) nebo *Utekla před válkou se čtyřmi dětmi, v Česku hned rozjíždí nový byznys* (Mareš in seznamzpravy.cz, 2022), opět ale dochází k akcentaci jejich rodinných vztahů, zejména rolí matek.

V kategorii se však objevila například také ukrajinská politička, lékařka žijící a pracující v Česku, která má v zemi maminku a další. V kategorii hrdinek jde například o příběh s titulkem *Žena, která Rusovi doporučila semínka do kapsy, je národní hrdinkou* (Plesník in novinky.cz, 2022). V témže článku se zároveň píše také o dalších ženách, které působily v armádě: „(...) *Alina Mychajlovová (27) je veteránka. Před osmi lety, v bojích na Donbasu, se osvědčila jako zdravotnice. Sanitka, v jejíž posádce sloužila, nejméně dvakrát o vlas unikla zásahu*“ (tamtéž). Jako aktualizací se dá označit titulek Seznam zpráv: „*Sláva hrdinkám.*“ *Ke znásilněným ženám na Ukrajině putuje pomoc z Česka* (Humpálová, 2022), který akcentuje jejich roli jakožto hrdinek, které přežily danou událost.

Některé články pak vybírají nezvyklé případy. Jde třeba o články o bývalé miss Anasiji Lenové, která se vyfotila se zbraní v ruce. Dalším takovým článkem, který toto ilustruje je *Co k***a děláš v naší zemi? Odvážná ukrajinská babča se postavila ruským vojákům!* (blesk.cz, 2022). Média totiž často preferují zprávy, které jsou neobvyklé a zajímavé, aby přitáhly pozornost čtenářů. V daném případě

pak pro zvýšení pozornosti slouží také vizuální materiál. Miss, která symbolizuje stereotyp a společností nastavený ideál ženské krásy může vyvolat silné emoce a diskuzi o roli žen.

Za zmínku stojí, že v březnu 2022 vůbec poprvé v historii dostala žena nejvyšší státní vyznamenání (was, ČTK in idnes.cz, 2022) – šlo o vojenskou zdravotnici a seržantku Innu Derusovou, která sloužila ve zdravotnické službě., která padla první den invaze. I tak je však v článku akcentovaný nejprve nedostatek obilí a zákaz vývozu některých komodit ze země. Tři odstavce o vyznamenané ženě se nacházejí až na samém konci a chybí také jakákoli její fotografie.

Zobrazení žen jako skupiny

V datech jsem také zkoumala, zda jsou ženy v článcích zobrazované jako homogenní skupina (typu „migrantky“, „uprchlice“, „oběti“ a podobně), nebo zda se objevují identity alespoň části z nich. Ukázalo se, že ve 151 případech tomu tak bylo.

Jako homogenní skupina se objevovaly ve 30 případech. Hypotéza H4, založena zčásti na předběžné analýze dat a výzkumu Del Zotto (2002), tedy že ženy jsou často zobrazované buď jako součást monolitické pasivní skupiny, se tedy nepotvrdila.

Ženy zobrazované v médiích však často postrádají vlastní identitu (Valdrová, 2001), která je nezřídka definovaná jejich vztahem k mužům nebo jejich biologickou rolí matek.

Stereotypní představy

Do stereotypních představ spadají popisy žen pomocí zjednodušených esencialistických představ založených na představě o biologickém pohlaví. Ve společnosti například převládá očekávání pasivního chování od žen, citové založení či pečovatelský přístup. U mužů je to oproti tomu nezávislost, racionalita (Renzetti a Curran, 2005). Za stereotypní tak byly považované články, které akcentovaly ženy v roli matky, manželky či pečovatelky, což posiluje to esencialistickou konstrukci domácích/zranitelných/klidných ženských rolí v kontrastu s agresivními/bojovnými maskulinitami (Havryshko, 2018).

Proti stereotypním představám se aktivně vymezují jednotky článků. Například *Vojačky, miss i první dáma. Ukrajinu brání také ženy a není na tom nic překvapivého* (Klinková in denikn.cz) sice zmiňuje právě „exotický“ případ miss nebo první dámu, avšak ve druhé části dodává, že na tom není nic překvapivého. Odkazuje tak na fakt, že ženy se do obrany země zapojují už dlouho, a že tedy jde o historické kontinuum, nikoli senzaci a novum.

V dalším článku *Rubilina: Oběťmi války nejsou jen matky, potřebují nás i bezdětné bojující s režimem* (Elšíková in aktuálně.cz, 2022) sice může jít o mylné vyložení jména Rubilina jako křestního, ale jedná se o příjmení. Článek tam neredukuje role žen pouze na její křestní jméno, jak je tomu často zvykem (Valdrová, 2001). Druhá část titulku pak shrnuje a vymezuje se proti stereotypizujícímu zobrazování žen, které bylo popsáno výše. Titulek tak zdůrazňuje zneviditelňované skupiny, tedy bezdětné osoby. Obsahuje také slovo „nás“, což může odkazovat ke kterékoli libovolné skupině, se kterou se čtenář či čtenářka identifikuje.

Agentnost žen

Agentnost žen v mediálním diskurzu se týká otázky, zda jsou ženy zobrazovány jako aktivní a sebeurčující subjekty, případně jakým způsobem. Zajímalo mě také, jestli ženy vystupují jako přímé aktérky v článcích, tedy jestli tam jsou citované a mají tam přímou řeč, když se o nich v článku pojednává. Podle některých výzkumů (např. Fröhlich, 2000; 2010) upozorňuje, že v kontextu válečných zpráv jsou ženy zobrazované v pasivních rolích, nikoli jako aktérky.

V daném vzorku však převažují případy, kdy dané ženy prostor pro vyjádření dostaly, případně byly citované. Jde o poměr 78 článků s pasivní rolí a 104 článků s aktivní. Hypotéza H4, tedy že *ženy mají ve zpravodajských textech pasivní roli*, se tak nepotvrdila. V daném výběru může být převažující aktivní role daná mimo jiné tím, že v případě migrantek šlo často o články, které popisovaly konkrétní osobní příběh z místa a novinářky a novináři s dotyčnými mluvili naživo.

Jak zdůrazňuje Holmes (2014), ženy nejsou ve válce pouze oběťmi, ale také politickými aktérkami, které se angažují v kontextu války. Během nastalé situace nejrůznějšími způsoby operují, manévrují a vyjednávají, aby přežily a bojovaly.

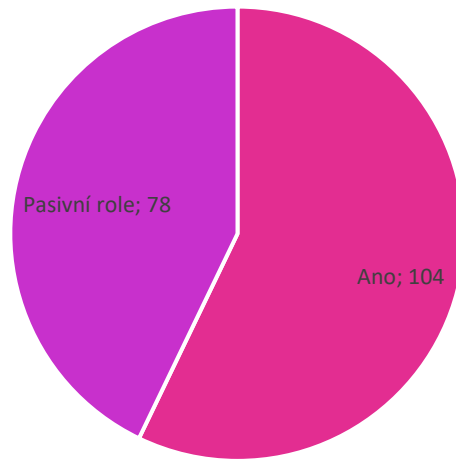
Agentnost žen však mohou stírat samotné lingvistické prostředky, například používání generického maskulina a vnímání feminina jako příznakového. Dobře je to vidět na příkladech uprchlíků – ve skutečnosti jde především o uprchlice, ale média přesto v naprosté většině případů používají maskulinum.

Jako příklad lze uvést je článek s titulkem „*Uděláme vše, abychom vyhráli.*“ *Ukrajinci ve velkém vyrábějí zápalné láhve* (Pružinová in aktuálně.cz, 2022), přičemž v textu je pak hned napsáno „do vyrábění zapojují zejména ženy po celé Ukrajině“ (tamtéž). Daný server tak akcentuje generické maskulinum, čímž zásluhu žen stírá. Totéž platí u titulku *Česká věda se otevřela expertům z Ukrajiny. Před válkou jich už utekly desítky. Zejména ženy* (Votruba in iHNed.cz, 2022). Přestože články ženám dávají hlas a citují je, některé titulky ani nenaznačují, že se v nich o ženách bude jednat.

Valdrová (2001), která se zabývala právě nepřítomností žen v titulcích, uvádí, že tato praxe vede k dojmu, že se ženy nepodílejí na chodu společnosti. Česká média i český jazyk obecně je silně androcentrický, a ženy jsou tak zobrazované v psychické i ekonomické vazbě na muže.

Zobrazování žen jako aktivních a schopných osob pomáhá bojovat proti tradičním genderovým stereotypům, které často omezují ženy na pasivní a podřízené role (Renzetti a Curran, 2003). Když média ukazují ženy v agentní roli jako aktérky, pomáhají konstruovat diskurz žen jako aktivních a schopných. To může rovněž pomáhat k genderové rovnosti, většímu zapojení žen a posilování sebevědomí žen jako jednotlivkyň i jako skupiny.

Aktivní role

Vztah k mužům jako jednotlivcům či skupině

V další kategorii zkoumám, zda jsou ženy popisované ve vztahu k mužům – ať už ke svým manželům, příbuzným či ukrajinským vojákům nebo pomocníkům v cizích zemích. Jak uvádí Dowling (1982), ženy se mohou stát podřízenými v důsledku závislosti a nezkušenosti, což může prostředí cizí země a oddělení od rodiny akcentovat.

Média často zobrazují tradiční genderové role, které mají kořeny v patriarchálním diskurzu a přisuzují mužům roli ochránců a ženám roli pečujících osob, matek nebo obětí. Rámování příběhů uprchlých žen ve vztahu k mužům se objevuje neznáma v případě uprchlic, kdy titulky často popisují jejich vztah k manželovi či dětem, kteří zůstali v zemi a bojují.

Také Valdřová ve své práci (2001) potvrzuje, že v českých médiích je na ženy nahlíženo patriarchalisticky, tedy v psychické a ekonomické vazbě na mužích. Také ona identifikuje role pro ženy: matka, milenka, manželka, pečovatelka.

Jde například o články *Ženy s dětmi přijely z Koločavy do Česka. ‚Neví, kdy se vrátí domů a jestli někdy v životě uvidí své muže‘* (Výborná in irozhlas.cz, 2022) nebo *Azyl Ukrajinek v Česku: některé bydlí se svými muži, děti hledaly i přes Facebook* (Hromková in idnes.cz, 2022).

Ženy jsou v podmínkách patriarchální společnosti vystaveny očekávání a tlačeny do toho, aby se podířily rozhodnutí a vedení mužů, což z nich dělá nesamostatné bytosti (Dowling, 1982).

Hypotéza tak předpokládala, že média budou zdůrazňovat roli mužů či partnerů, kteří ženám řekli, co mají dělat, tedy že je například poslali pryč za hranice. Tato hypotéza se však nepotvřřila; rámování vztahů žen k mužům se objevilo ve 49 článcích, oproti 133 článkům, kde tomu tak nebylo.

5.2. Kritická diskurzivní analýza

Kritická diskurzivní analýza, v jejímž středu stojí gender jako analytická kategorie, může pomoci odhalovat určité aspekty stereotypního zobrazování mužů a žen a jejich rolí, postavení nebo vzájemných vztahů.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

Jakým způsobem jsou ve vybraných textech konstruované role mužů a žen?

Vedlejšími výzkumnými otázkami jsou:

Jakým způsobem jsou ve vybraných textech konstruované role ukrajinských žen?

Jsou ženy ve vybraných textech konstruované pomocí genderových stereotypů?

Jakými jazykovými prostředky se ve vybraných textech hovoří o ženách?

Výzkum je veden v optice konstruktivistického paradigmatu. Podle něj svět nelze popsat objektivně, neboť významy jsou mnohoznačné a konstruované s ohledem na kontexty vždy nějakým způsobem odlišně, což je dané subjektivně (Guba, Lincoln 1994), nejčastěji však s důrazem na dominantní ideologii (Hall, 1998; 2003). Jak už bylo zmíněno, existují nejrůznější způsoby dekodování daných sdělení, které mohou „realitu“ pro různé lidi vytvářet.

Pro zjednodušení jsem si ze zkoumaného vzorku vybrala tři články, které zobrazují ženy stereotypně, a tři články, které se naopak tomuto zobrazování vymykají, abych na nich dekonstruovala dominantní diskurz, případně jeho narušení.

Svou ženu potkal Jablonečan na Ukrajině. Teď se snaží zachránit rodinu (Sedlák in denik.cz, 2022)

Samotný text vznikl hned v den ruské invaze, tedy 24. února 2022. Staví na příběhu muže, který potkal svou manželku na Ukrajině. Samotný text začíná slovy: „*Bezprecedentní útok Ruska na Ukrajinu dělá vrásky všem, některým ale hlubší*“ (tamtéž). Slovní spojení „dělát vrásky“ evokuje situaci, která někomu způsobuje starosti, ale zejména ze subjektivního hlediska. Mohlo by se tak zdát, že se jedná pouze o konflikt lokálního charakteru, nikoli situaci, která je v posledních dvou desetiletích v Evropě bezprecedentní. V souvislosti s konfliktem na Ukrajině tak může také jít až o nevhodný eufemismus.

Samotný text je o Pavlovi z Jablonecka. Hned v prvním odstavci zmiňuje, že na Ukrajině zůstaly rodiny jeho bývalé ženy a současné přítelkyně. V daném kontextu tak jednou z prvních informací, které o Pavlovi máme, jsou o jeho vztahové minulosti s ukrajinskými ženami. Vzhledem k tomu, že mediálním zvykem je dávat důležité informace na začátek textu, může se jednat o strategii, jak zaujmout pozornost čtenářů a čtenářek, kteří si začnou klást otázku o Pavlových vztahových preferencích i původu jeho dobrých vztahů s oběma ženami a jejich rodinami.

Pavel je zároveň záhy popsán jako pracovník v diplomatických službách, který na Ukrajině pobýval a který měl hned tušení, že se něco stane, což má přinést do jeho vyprávění kredibilitu. Jak Pavel dále zdůrazňuje, s oběma rodinami má dobré vztahy, a nadto se je snažil přesvědčit, aby přijely do Česka, což rovněž může sloužit k posílení důvěry v jeho osobu.

Že by zvládl ubytovat dvě rodiny může naznačovat, že jeho finanční situace je velmi dobrá, až nadstandardní. Fakt, že druhá rodina by mohla bydlet u příbuzných, kteří už v Čechách jsou, je zmíněný až na konci článku. Že je tato informace na začátku vynechaná, posiluje obraz o Pavlovi jako movitému muži s dobrými kontakty (jak uvádí věta, že „tušil průšvih už několik měsíců“), o kterého mají ženy zájem.

Zároveň v dané věci jedná pouze on, a nikdo jiný; text nezmiňuje, že by své rodiny přesvědčovaly dotyčné ženy. Toto tvrzení tak posiluje stereotypní představu o tom, že muž je živitel rodiny, ale také že muž je akční a jedná, zatímco žena je pasivní a stojí v pozadí (např. de Beauvoir, 1967). Pavel je pak také popisován jako někdo, kdo se se „svými“ příbuznými nemůže spojit. Opět se neobjevuje ani zmínka o ženách, které jsou s rodinami příbuzné pravděpodobně pokrevně. Muž zde tedy vystupuje jako zprostředkovatel, což může potvrzovat genderové stereotypy o mužích v ochránářské roli, zároveň také jako o někom, kdo má větší moc na rozhodování v rámci rodiny.

Toto zobrazování potvrzuje například Dowling (1982), která uvádí, že patriarchální společnosti vytváří podmínky pro to, aby se ženy podřídily rozhodnutí a vedení mužů, což z nich dělá nesamostatné bytosti závislé na partnerově vedení a ochraně. Tento stereotypní rámec je v článku velmi patrný.

Na druhou stranu se lze domnívat, že článek vypráví pouze o Pavlovi, a tudíž se píše pouze o jeho názorech a akcích. Poté je ale na místě ptát se, proč by sám nezmínil, že se rodiny snaží přesvědčovat nebo rodinám telefonovat společně s danými ženami. Pokud použijeme metodu subverzního čtení, můžeme se domnívat, že jeho bývalá žena a přítelkyně své rodiny přesvědčují také, přičemž Pavel jim s argumenty pomáhá.

Celkově však text utvrzuje patriarchální diskurz, který muže vykresluje jako aktivního ochránce, který jedná, zatímco ženu jako pasivní a stojící v pozadí, což se v tomto případě děje pomocí narativu i naprostého vynechání jakéhokoli popisu jednání žen, které jsou pouze zmiňované ve vztahu k Pavlovi. Pavel je také popsán jako zaměstnaný v diplomacii, což evokuje jeho aktivitu a kariérní prestiž, zatímco jeho první žena je charakterizovaná pomocí toho, že do Česka přišla rodit. Opět se tedy objevuje rámování žen jako manželek a matek, které ukázala první část – kvantitativní analýza.

Jak uvádí Reinharz (1992), význam tvoří také to, co v textu chybí. Je tedy dobré zamýšlet se nad tím, jak chybějící obrazy souvisí s aspekty genderu a moci nebo s procesy vytváření, při kterých k vynechání došlo. V tomto případě mohl být výběr Pavla jako respondenta dán například jeho známostí s redaktorem, případně jeho upřednostnění, protože měl údajně prestižní povolání, případně také jazyková bariéra. I tak se však neprojevuje snaha dát ženám nejmenší prostor a hlas.

Obě ženy v článku jsou tak pouhými pasivními objekty, nikoli aktérky, přičemž tento rámec není pro podobné zprávy neobvyklý (Fröhlich, 2000; 2010). V textu je tak reprodukován hegemonní obraz feminity (Schippers, 2007). V tomto textu se jejich vynechání dá dokonce označit za symbolickou anihilaci (Renzetti a Curran, 2003), což znamená nejen vynechání a přehlížení, ale také ponižování konkrétních žen či žen jako skupiny.

Do války proti okupantům vyrazily i dobrovolnice: Spolubojovníky povzbuzují tancem (pma in blesk.cz, 2022)

Článek jsem si vybrala proto, že popisuje ukrajinské vojačky. Už však druhá část titulku však jejich úsilí a roli v ukrajinské armádě znevažuje; *Do války proti okupantům vyrazily i dobrovolnice: Spolubojovníky povzbuzují tancem* (tamtéž). Titulek tak nic neříká o obraně vlasti, ale o tanci, který má sloužit pouze k povzbuzení spolubojovníků-mužů, nikoli boj s nepřítelem nebo jinou činností. Tím je spíše naznačeno, že ženy slouží i v bojových podmínkách jako zdroj radosti a povzbuzení pro muže. Je tak značně redukována jejich role i zásluhy.

Text se zmiňuje o tom, že ženy dokumentují své působení v armádě na sociálních sítích, kde mají tisíce fanoušků. Sice je tak zdůrazněno jejich veřejné vystupování a aktivita, avšak ne jejich jiná motivace. Přestože je zmíněno, že dotyčná sdílí také videa ze cvičení či přípravy, akcentována jsou právě taneční videa a pobavení spolubojovníků, čímž je vytvářena rovněž představa ženské závislosti na mužích (Downling, 1982).

V článku také kontrastuje vojenské cvičení (vnímané jako mužská záležitost) a taneční vystoupení (vnímané jako ženská). To může odrážet kontrast mezi tradičními představami o válce a genderovými rolami žen, kdy je očekáváno, že se budou věnovat válečným aktivitám, ale zároveň musí zachovávat tradičně ženské prvky. Totéž uvádí například Havryshko (2018), podle které společnost ženy neustále tlačí k tomu, že vstupem do armády nesmějí ztratit svou „ženskost“. Proto se také například účastní soutěží královen krásy nebo pózují na vyzývacích propagačních fotografiích. V článcích se tedy objevuje akcentovaná femininita, která má možné mužské vlastnosti vyvažovat (Martsenyuk, 2015).

Dané ženy jsou sice aktivní účastnice války, nikoli pouze pasivní objekty (Fröhlich, 2000), stále jsou však popsány jako výjimečné případy. Tak obě dvě ženy rámuje perex: *„Ve válce na Ukrajině rozhodně nebojují jen muži. Stále častěji se do ní zapojují i statečné ženy“* (pma in blesk.cz, 2022), který lze číst tak, že ženy ještě nejsou plnohodnotnou součástí armády, jen se do ní postupně „zapojují“. To však není pravda, neboť ukrajinská armáda má v současné době přes pětinu žen. Zároveň jsou tyto ženy označovány jako statečné, což je vymaňuje jako skupinu od ostatních žen, o kterých se lze domnívat, že statečné nejsou. Dané přídavné jméno a jeho využití ve vztahu k mužům, kteří v armádě bojují, je otázkou – média jej rozhodně běžně nepoužívají pro popis mužů jako skupiny bojující v armádě.

Po jazykové stránce text používá frázi „něžné pohlaví“, čímž představuje ženy jako slabé a zranitelné, zatímco muži jsou spojováni s fyzickou silou, aktivitou a odvahou. Pokud jsou ženy apriori označeny jako slabší, evokuje to také nutnost je chránit, což mají zřejmě vykonávat jejich kolegové, pro které tančí.

Dále je také zdůrazněno, že Katiusha je „mladička“, její věk však není řečen. Dá se předpokládat, že se jedná o dospělou ženu, a je otázkou, jestli by rekruta v jejím věku média označila podobným slovem

rovněž. Valdřová (2001) to vysvětluje tak, že protože žena slouží k potěšení muže, je akcentovaná její krása, případně další atributy, kterými je rovněž věk.

V odstavci o Katiushe je také vytučněná následující věta:

„Do války na Ukrajině, kterou před měsícem Rusko rozpoutalo, se nepouští jen muži, ale ve velkém počtu i ženy. Ty chtějí aktivně bránit svou vlast a k naverbování do armády lákají i další. Jednou ze zástupkyň něžného pohlaví, které se k ukrajinské armádě přidaly, je i mladičká Katiusha“ (tamtéž). Vytučnění zdůrazňuje ne to, že ženy už součástí armády jsou, ale používá slovo „chtějí bránit“, tedy nikoli například „aktivně brání“.

Celou situaci tak posouvá do relativní hypotetické roviny, ve které je možné se ptát, jakých zásluh ženy v armádě skutečně dosahují. Druhá část věty, že „k naverbování do armády lákají další“ zdůrazňuje roli žen jako objektů, potažmo sexuálních objektů, které „lákají“ muže. Není jasné, zda toto sloveso odkazuje k „dalším ženám“, ale dá se spíše vyvozovat, že se vztahuje k větě předchozí.

V posledním odstavci se pak hovoří o ženě, která si říká Vika. Ta podle textu sdílí videa o aktuální situaci nebo z vojenských cvičení, přičemž znovu se objevuje informace o tom, že na jednom z videí je vidět také oslavný (tamtéž). Opět je tak akcentovaná zábavná část její činnosti, přestože text zmiňuje i videa o aktuální situaci či vojenských cvičeních. Z textu není jasné, jaké kategorii videí se žena věnuje více. Je však použita číslovka na „jednom“ z videí – dá se tedy předpokládat, že nejde o většinu jejího obsahu. Zdůrazněním videa s tancem je však rámován výše zmíněný stereotyp ženy, která slouží pro zábavu a potěšení mužů, byť k tomu může vykonávat další činnosti.

Článek je oproti ostatním kratšího rozsahu. V odstavci, který zmiňuje tanec, je navzdory důrazu na tuto činnost tučným písmem vyvedena jiná věta a odstavec vypadá takto: *„Na TikToku válí také Ukrajinka, která si na sítích říká Vika. Tu sleduje téměř 55 tisíc lidí. Vika často přidává videa, kde se vyjadřuje k aktuální situaci nebo sdílí záběry z vojenských cvičení. Na jednom záznamu je dokonce vidět jakýsi oslavný tanec ukrajinských vojáků“* (tamtéž). Je tedy vidět, že zvýraznění má sloužit pro popis její hlavní činnosti, přičemž věta o videu s tancem slouží jako doplňková. Přestože zvýrazněná není, je možné, že z většinového pohledu zaujme víc, neboť potvrzuje předchozí text o povzbuzování mužů, ale také částečně stírá možné vymykání se z genderových rolí popsané právě v tučné části.

„Bojím se o mámu, nechce odjet.“ Halyna žije 20 let v Česku. Věřila, že na válku nedojde (ČTK, amb in blesk.cz, 2022)

Text, původem vydaný Českou tiskovou kanceláří (ČTK) a převzatý bulvárním serverem blesk.cz se naopak stereotypnímu zobrazování žen po vypuknutí války zčásti vymyká, přestože se v něm také objevují určité prvky stereotypizace a automatizace.

Nejprve je třeba zaměřit se na titulku. Ten obsahuje přímou řeč, tedy „*Bojím se o mámu, nechce odjet*“, což může být pro čtenáře a čtenářky atraktivnější a evokovat příběh. Následuje věta: „*Halyna žije 20 let v Česku*“. Přičemž je použito pouze křestní jméno. Až později v článku se dozvídáme celé jméno a příjmení dotyčné ženy, a zároveň se dozvídáme, že je zdravotnicí – v tomto případě není jasné, zda se jedná o lékařku, nebo zdravotní sestru. Ve třetím odstavci je pak napsané, že studovala v Rusku, tudíž se jedná o vzdělanou ženu.

Přestože je v titulku použito křestní jméno ve zbytku textu, je o ní referováno převážně jako o zdravotnici, anebo jejím příjmením. Dobře ale lze hodnotit také to, že se neobjevuje popis jejího vzhledu, jak bývají ženy často zobrazovány (Valdrová, 2001).

Je však otázkou, proč je v titulku použito křestní jméno, a ne její povolání. Kdyby bylo zmíněno, že je zdravotnicí, dodalo by to textu na první pohled větší kredibilitu. Valdrová (2001) na tento problém, tedy nazývání žen familiárně pouze křestními jmény, přičemž muže příjmením či funkcí, upozorňuje ve vztahu k hierarchizaci pohlaví.

Tento vzorec se objevuje také u dalších článků, které se objevily v kvantitativní analýze: například *Antonina se syny dojela do Haviřova: Vedle nás dopadaly rakety, nemohli jsme tam zůstat* (blesk.cz, 2022) či *Nepřestanu vám být vděčná, říká 72letá Nina. Na řadu se v přetíženém centru nedostala* (Bartoníček in aktualne.cz, 2022) nebo *Lidunka, Oksana i Juri. Příběhy zoufalých Ukrajinců prchajících přes Slovensko* (Janouš, Šimková, 2022).

Oproti tomu muži jsou titulováni svým povoláním. Například: *Lékař původem z Ruska zorganizoval sbírku na pomoc ukrajinským matkám* (Voleman in novinky.cz, 2022) nebo *Přátelé se ukrývají ve sklepích, nechtějí Ukrajinu opustit, říká lékař* (Přádová in Seznamzpravy.cz, 2022).

Podobný titulek má článek *Bojím se o maminku, na Ukrajině žije sama, říká Oksana z Karviné* (Januszek in denik.cz, 2022). Ten však na rozdíl od tohoto používá zdrobnělinu, čímž dělá z matky zranitelnější osobu. Ve druhé části je zároveň zmíněné křestní jméno a následuje bydliště, což dotyčnou ženu a její identitu redukuje na její roli dcery, emocionální ženy, která má strach, ale nic nedělá, a na geografickou identitu spojenou s místem bydliště. V nyní analyzovaném článku je rovněž akcentované, že Halyna Leczyková žije v Česku, avšak časový úsek dvaceti let dodává sdělení a její roli v zemi větší kredibilitu.

Když se vrátíme k první části titulku nyní analyzovaného textu, tak poukazuje na to, že se Leczyková jakožto dcera bojí o svoji matku, která by měla odjet ze země a jet za dcerou, ale nechce. Blesk používá zvýraznění některých částí textu pro přitáhnutí pozornosti. Hned v prvním odstavci je to následující věta:

„V České republice žije Lecyková přes 20 let, na západě Ukrajiny ve Lvovské oblasti ale zůstala její matka. Ve čtvrtek, kdy útok Ruska na Ukrajinu začal, byla u matky také Halynina neteř. **„Říkala, že ve čtyři ráno začaly hulákat sirény. Všichni byli v šoku, nebyli na to připravení, brečela mi do telefonu,“** řekla Lecyková“ (ČTK, amb in blesk.cz, 2022).

Ve větě se nachází jazyková aktualizace, tedy použití expresivně zabarveného slova „hulákat“, které naznačuje situaci vymykající se normálu. Následně je popsáno, že „všichni“ byli v šoku a že matka brečela Lecykové do telefonu. V dané situaci popis naznačuje ženinu emotivnost, předchozí část ji však dává do kontextu se slovem „všichni“, čímž ji na druhou stranu zmírňuje. Nevíme, jak se šok projevoval u ostatních a zda také brečeli nebo jak na nenadálou situaci reagovali.

Ve třetím odstavci textu se poté dozvídáme, že matka Lecykové zažila jako dítě 2. světovou válku.

Text říká, že „*ví, co to znamená bomby, neklid, nepořádek a všechno, co je s tím spojené. A teď v 82 letech zažívá tohleto*“ (tamtéž). Matka tedy zažila válku jako dítě a nyní zažívá znovu jako důchodkyně, k tomu je v obou případech žena, což znamená, že válku vždy zažívala jako bezbranná. V tomto kontextu se tedy prolíná také koncept intersekcionality, který poukazuje na mnohačetné znevýhodnění (Crenshaw, 1991). V obou případech je to gender a věk matky Lecykové, který způsobil dvojí traumatizaci dotyčné ženy (dětské vzpomínky a poté další válka v jejím vysokém věku).

Lecyková v jednom z odstavců zmiňuje, že se uvažuje o tom, že by pro matku dojela, přestože dotyčná zemi opustit nechce. Zde se na jednu stranu sice prolíná stereotypní očekávání, že se žena bude starat o svou rodinu a své starší rodiče, ale Lecyková na sebe bere agentnost a jedná – pro matku by chtěla dojet, což znamená, že pravděpodobně vlastní motorové vozidlo a je schopná řídička, která by cestu zvládla i navzdory překážkám, kterými nejsou jen dlouhá vzdálenost a množství lidí na cestě, ale především konflikt probíhající v zemi. Ukazuje se, že žena na sebe bere roli ochránkyně, která je jí vlastně naprosto přirozená. To je v rozporu s rámováním žen jako pasivních a závislých na mužích (Dowling, 1982), které je vidět ve výše zmíněném článku *Svou ženu potkal Jablonečan na Ukrajině. Ted' se snaží zachránit rodinu* (Sedlák in denik.cz, 2022), kde ženy naopak zdánlivě nejednají vůbec, a to ani navazováním kontaktu se svými rodinami.

V právě analyzovaném článku zdravotnice Lecyková také dodává: „*Vyklidili si sklep, natahali tam pitnou vodu, konzervy... Prostě kdyby náhodou*“ (tamtéž), což lze číst způsobem, že její matka navzdory vysokému věku dokázala aktivně jednat a společně s ostatními se o sebe postarat. Zůstává

otázkou, jestli si pod plurálem čtenáři a čtenářky automaticky nepředstaví muže, kteří se o danou komunitu, jejíž je matka Lecykové pravděpodobně součástí, starají.

Z feministického hlediska z článku vyznívá emancipačně, protože dotyčná žena je zdravotnice je tedy výdělečně činná, pracuje v Česku už 20 let, a tudíž tu má určitou kariéru, a navíc by pro matku chtěla dojet. Jde tedy o ženu, která se o sebe dokáže sama postarat a aktivně ve vzniklé situaci jedná.

Text na začátku zároveň Lecykovou cituje s tím, že v Rusku sedm let žila. Není zmíněno, zda žila s někým nebo sama. Citace pak přímo dodává, že žila s ruským národem: „*Studovala jsem v Rusku, v Leningradě (dnes Petrohrad). Sedm let jsem byla v Rusku, žila s ruským národem, pracovala tam*“ (tamtéž). Tou citace tak přispívá k jejímu celkovému obrazu aktivní ženy.

Z většinového a normativního patriarchálního pohledu je pravděpodobné, že se objeví otázka, proč v článku není zmíněný její přítel nebo manžel, případně další rodina na Ukrajině, včetně například mužských příbuzných, kteří bojují. Jak vyplynulo z kvantitativní analýzy, právě s nimi jsou ženy často dávány do vztahu.

Důležitá je také generační kontinuita, kdy Lecyková líčí zážitky své matky, která ve válkou zasažené zemi rovněž jedná. Celkově článek poskytuje obraz dvou aktivních a soběstačných žen.

Ukrajinky z boje neutíkají. Tisíce žen slibují bojujícím Rusům smrt, na frontu se odebraly dobrovolně (Marvanová in lidovky.cz, 2022)

Daný článek rámuje situaci opačně vzhledem k hlavnímu diskurzu, který ženy zobrazuje jako uprchlice utíkající ze země. Hned v první části uvádí, že ženy, které se dostaly do boje, z něj neutěou. Titulek také zdůrazňuje, že se ženy pro obranu vlasti rozhodly dobrovolně, z vlastního přesvědčení. To ukazuje na to, že měly možnost volby, že aktivně jednaly, což se vymyká rámování žen jako pasivních obětí (Fröhlich, 2000).

Zpráva je psaná poměrně neutrálním jazykem, nepoužívá stereotypizující výrazy jako „něžné pohlaví“, neakcentuje fyzický vzhled dotyčných žen nebo jejich roli jako matek, manželek nebo pečujících osob. Ženy navíc nejsou popisované jako anomálie a jednotlivkyně, ale jako větší skupina, která navíc zdůrazňuje svou jednotu: „*Jme ukrajinské ženy. Zničíme nepřitele na každém centimetru naší země, v každém městě, v lese i na poli (...)*“ (Marvanová in lidovky.cz, 2022).

Tato proklamace navíc vyvolává obraz silných a odhodlaných žen, které jsou připraveny bránit svou zemi a tvoří tak kontrast ke zprávám typu *Ženy prchají, muži jedou narukovat. Situace na slovensko-ukrajinské hranici* (Mudra in aktualne.cz, 2022) nebo *EXKLUZIVNĚ: Ukrajinské ženy a děti odjíždí. Muži se ale hlásí do armády a bojují* (Palata in denik.cz, 2022).

V textu je také použita neurčitá číslovka „mnoho“ – tedy že mnoho žen se rozhodlo v zemi zůstat. Role vojačky se tak nestává tokenem, ale běžnou součástí volby, kterou ženy po vypuknutí války měly. Text nijak nezdůrazňuje, že by se ženy měly chovat jinak; naopak k jejich rozhodnutí přistupuje neutrálně, ale díky vybraným citacím je celkové vyznění velmi emancipační a pozitivní.

Ve druhé části článek přináší konkrétní příběh jedné z vojaček. Jde o Tetjanu Čornovolovou, která se stala vůdčí osobností protivládních protestů v době euromajdanu. Autorka článku ji popisuje nejprve jako „*novinářka a bývalá poslankyně ukrajinského parlamentu. Už před osmi lety se postavila v řadách kontroverzního praporu Azov na obranu Mariupolu poté, co v bojích proti separatistům na Donbase zahynul její manžel*“ (tamtéž).

Nejprve ji tedy definuje v historickém a situačním kontextu, čímž ilustruje její bohaté zkušenosti z protestů a bojů proti ruské okupaci. Až následně je poté uvedeno, že jde o dvačtyřicetiletou matku dvou dětí, čímž to v textu nestojí jako stěžejní informace, ale jakožto doplňková.

Autorka do článku zahrnuje také další příběhy žen. Následující je devětadvacetiletá Darja Vasylčenkova, která „*se střilet naučila už v dětství*“, protože ji štválo, „*že (se) v deváté třídě se kluci začali učit zacházet se zbraní, zatímco holky poslali na kurz první pomoci*“ (tamtéž). Žena tak vlastní zkušeností popisuje stereotypní rozdělení rolí podle pohlaví (Renzetti a Curran, 2003); tedy že se klukům odmala přidělují akční role a učí se agresivní dovednosti spojené se zbraněmi, zatímco dívky se věnují péči o zraněné a náleží jim role pasivnější.

Sama toto rozdělení odmítla a říká, že se naučila střílet už jako dítě. Naznačuje tak, že její socializace se vymykala z jejího vlastního přesvědčení genderovým normám. Ukazuje tak možnost výběru role, kterou chce zastávat (Holmes, 2014).

Následuje popis vojačky Olgy Kovalenkové, která žije v Kyjevě. Její příběh je uveden větou, že „*k obraně vlasti se ale hlásí i ty, které nemají s bojem ani se zbraněmi žádnou zkušenost*“ (Marvanová in lidovky.cz, 2022). Zde vidíme určitý kontrast s větou výše citovaného článku Blesku (pma in blesk.cz, 2022): „*(s)tále častěji se do ní (do války) zapojují i statečné ženy*“. Vidíme tak sémantický rozdíl mezi „stále častěji se zapojují“ a „k obraně vlasti se hlásí“. Ve druhém případě chybí kvantifikátor času, což evokuje, že hlášení dotyčných neustále probíhá. V případě „stále častěji se zapojují“ se můžeme domnívat, že se jedná o proces, který teprve na síle nabývá.

Text o Kovalenkové pokračuje informací, že se zasnoubila a nastěhovala do nového bytu a „*(m)ísto plánování svatby s přítelem teď ale čistí pušky a vytahuje lidi z budov zasažených bombami*“ (Marvanová in lidovky.cz). Zde je tak popsána činnost čištění pušek, která může evokovat buď to, že je jako žena čistí ostatním, nebo že je čistí sama sobě po použití. Z kontextu to není jasné, v rámci dominantního čtení se však recipienti budou pravděpodobně klonit k první variantě. V druhé větě už je však popsán, že se Kovalenková zapojuje do těžkých prací – že vytahuje lidi z budov zasažených bombami. Zde se tak může spojit náznak pečující role, ale zároveň to, že je dotyčná pravděpodobně přímo na bojišti a v místech útoku je ve spojení s lidmi, kteří potřebují její pomoc, a to i ve formě těžké práce a použití fyzické síly, která na vytažení člověka z budovy je potřeba.

Následuje citace: „*Nehodlala jsem nechat všechnu záchranu a obranu na mužích. Jsem sice žena, ale nemám děti a jsem připravena bojovat. Bude-li třeba, do svého posledního dechu*“ (tamtéž). Zde Kovalenková uvádí (respektive v překladu je použito) slovo „sice“. To může evokovat, že je ženou, a tedy je něco méně než mužem, na kterých nechtěla však obranu vlastní nechávat. Tento sémantický prostředek tedy utvrzuje roli žen jako těch druhých a od mužů odvozených, horších (Beauvoir, 1967), protože však působí také v ostatním kontextu článku, toto čtení nemusí být tak výrazné jako čtení emancipační, kdy text může být interpretován způsobem reflexe dominantního vnímání role žen a použití slova „sice“ může mít až ironický význam, neboť dotyčná zvládá vše, co se od ní v armádě čeká.

V závěru citace také říká, že je odhodlaná bojovat, a to i do posledního dechu. Je tak jasně zřetelná její aktivní role a zapojení do obrany vlasti. Další odstavec pak uvádí, že jsou na ni rodiče pyšní; neodsuzují ji proto za porušení genderových norem, naopak to kvitují.

Po příbězích těchto žen článek cituje expertku z Georgijské státní univerzity, Sophii Moskalenkovou. Ta se v analýze citovaného serveru The Conversation zmiňuje také o kurdistánských ženských jednotkách YPJ, které byly známé jako "dcery Kobani" a bojovaly proti Islámskému státu v letech

2014 až 2016 v Sýrii a Iráku (Marvanová in lidovky.cz, 2022). Článek tedy začíná text ukotvovat do širšího kontextu zapojení žen jako vojaček a bojovnic v ozbrojených konfliktech.

Expertka podotýká, že pro mužské vojáky je těžké smířit se s tím, že budou poraženi ženami – dokonce že je to pro ně tak ponižující, že se mohou „cítit vykastrování“ (tamtéž). Toto může platit jak pro nepřátelskou armádu, tak ovšem pro spolubojovníky žen (Martsenyuk, 2015).

Na konci článku jsou pro kontext rovněž dva odstavce věnované analýze role žen ve válce. V nich se píše, že na Ukrajině existuje tradice silných a nezávislých žen, která není běžná ve většině světa. Tato tradice je historicky daná například polohou země, spolu s mírným podnebím a úrodnou půdou, umožnila obyčejným lidem zachovat si nezávislost a uniknout dluhům u bohatých statkářů, takže otcové nemusely prodávat své dcery a vdovy se nemusely znovu vdávat (tamtéž). Na konci se pak objevuje věta o tom, že se „v ukrajinském folkloru se často objevuje postava svobodné ženy, která se dokáže obejít bez muže (...)“ (tamtéž).

Tento odstavec tak odkazuje na silnou tradici ukrajinských žen, čímž přináší důkazy o existenci alternativních forem genderových vztahů a ukazuje, že silné a nezávislé ženy nejsou jen výjimečné, ale mají kořeny v historii a kultuře daného místa.

Celkově se text zaměřuje na ženy, která se zapojují do boje a obrany své vlasti, což je role, která je tradičně ve válce prisuzovaná mužům. Popsané ženy jsou prezentované jako odvážné, hrdé a překonávající stereotypní role i očekávání. Právě takové texty mohou přispívat k emancipaci žen a jejich aktivnějšímu zapojování do určitých profesí a aspektů života, stejně jako ke změně dominantního diskurzu, který je patriarchální (Bourdieu, 2001), a proto ženy často vynechává, znevažuje či prezentuje stereotypně.

Média však mohou právě prostřednictvím citlivého a realistického zpodobňování mužů a žen v netradičních rolích přispívat k rozbíjení stereotypních představ. Je však třeba, aby podobné kroky podnikala také veřejnost (Renzetti a Curran, 2003), potažmo jednotliví novináři a novinářky, editoři a editorky a vedení redakcí a mediálních domů.

6. Shrnutí a diskuze

Vzhledem k tomu, že se tato diplomová práce se zabývala pouze zobrazováním žen, vybrané články byly vybrány na základě toho, že obsahovaly klíčová slova spojená se ženami. V češtině je však běžnou praxí užívání generického maskulina, takže mnoho článků, které zmiňovaly z velké části či výlučně ženy, jako je například uprchlictví a migrace z válkou zasažené země, jsem do analýzy nezahrnula, protože z nich nebylo na první pohled zřejmé, že pojednávají o ženách.

Jednalo se o feministický výzkum, který má podle Letherby (2003) přinášet zejména informace o přehlížených tématech. Tato témata a jejich zviditelňování pak mají podle ní rovněž mít potenciál pro změnu na individuální či širší společenské úrovni. V případě tohoto výzkumu je to zejména skutečnost, že v zobrazování žen se často objevují esencalizující stereotypní narativy a že by se média měla více zaměřit na pozitivní vzory, které ukazují ženy jednající a přebírající zodpovědnost za své konání, ženy bojující, ženy nezávislé.

Přestože válka na Ukrajině a její dopady na Českou republiku rozhodně přehlížené téma nejsou, ženy se v mediálním pokrytí často ztrácí. Po důkladném seznámení s daty je vidět, že z velké části je na vině generické maskulinum vnímané jako neutrální. Použití generické maskulina je důsledkem androcentrického vidění světa, které je vnímané jako neutrální, takže si ho lidé přirozeně ani neuvědomují (Bourdieu, 2000). Přestože jsem s tímto konceptem byla již dříve obeznámená a mediální obsahy pravidelně zkoumám a jazykové prostředky vnímám, překvapilo mne, jak malé procento článků zmiňuje v titulcích explicitně ženy.

Tato diplomová práce má mnoho limitací. Jedním z nich byl samotný výběr vzorku, který probíhal pomocí klíčových slov *Ukrajina* a *ženy*, přičemž z nalezených článků pak byl vybrán vzorek do teoretického nasycení. Bylo by však dobré provést srovnání rovněž s články, které explicitně zmiňují konkrétní muže či skupiny mužů a porovnat je s mediálním zobrazením žen a srovnávat, nakolik se uplatňují genderové stereotypy a androcentrický diskurz.

Analýza se zároveň zaměřuje na text, respektive na artefakty, nepracuje tedy s živými lidmi. Výhodou textů je podle Reinharz (1992), že jsou přirozené a pocházejí ze sociálního kontextu. Zároveň jsou dostupné a nejsou interaktivní, tudíž je lze zkoumat zpětně. Mají však svou limitaci, kterou může být zjednodušení či zkrácení problematiky. Analýza si však neklade za cíl prozkoumat situaci v obecném slova smyslu, nýbrž přinést vhled na to, jak byly ukrajinské ženy konkrétně konstruované v určitém období, v určitých médiích a v určitém kontextu.

Vhodné by pro další výzkum mohlo být sledovat také doprovodný obrazový materiál, jako jsou ilustrační či reportážní fotografie nebo videa a obrazové záznamy. V daném vzorku rovněž zčásti chybí veřejnoprávní média, přičemž by dalším směrem výzkumu mohlo být porovnání zobrazování a diskurzu žen a mužů v komerčních a zmíněných veřejnoprávních médiích.

Zajímavé bylo rovněž pozorovat proměnu mediálních obrazů a zpravodajství v průběhu času; zvláště v prvních týdnech byly ženy zobrazovány stereotypně jako uprchlice, které se mačkají na hranicích se svými dětmi. Poprvé se také objevuje příběh ženy, která porodila v krytu. Články o vojačkách a ženách, které se rozhodly bránit svou vlast, se vyskytují jen velmi zřídka. Média tedy od začátku pomáhají konstruovat obraz reality, která je založená na genderových stereotypch – tedy že muži bojují a aktivně brání svou vlast, zatímco ženy prchají.

Pravidelně se celým obdobím proplétá několik hlavních rámců; zmíněných uprchlic, manželek a matek mužů, kteří odešli bojovat nebo zůstali v zemi, těhotných a rodících žen a případně též žen s malými dětmi. Objevují se ale také články o ženách, které brání svou vlast, nebo které ze země odešly a nyní pomáhají jiným.

S postupujícím časem, zhruba měsíc po začátku války, přibývá zpráv o ženách jako obětech; nejčastěji se objevují bombové útoky na porodnice a příběhy zabitých těhotných žen. Poté se také začínají vydávat zprávy o nebezpečí sexualizovaného násilí, které páchají ruští vojáci na okupovaném území, a vykořisťování žen ze strany mužů v sousedních zemích, kteří využívají zranitelnosti „žen a dětí“, které přecházejí hranice.

Články o ženách, které slouží v armádě, jsou ale často vybírané tak, aby byly určitým způsobem exotické, například ukrajinská miss nebo vojačky, které se natáčejí na videa a tančí u toho. Běžné ženy, nejen vojákyně, ale také frontové kuchařky, zdravotnice, pomocný personál, chybí. Ke konci března se pak začínají objevovat a přibývat zprávy o sexualizovaném násilí a znásilnění ze strany ruských vojáků, přičemž titulky mají v této fázi poměrně brutální charakter, který má za cíl šokovat a vzbudit emoce.

Další kategorií jsou zprávy, které zmiňují Olenu Zelenskou, jejíž manžel je ukrajinský prezident. Ta působí apelativním, ale zároveň povzbuzujícím a nadějným dojmem. Je vidět, že si dává záležet, aby její slova měla dopad, a buduje tak obraz silné ženy, která je oporou svému muži i národu.

Média mohou právě prostřednictvím citlivého a realistického zpodobňování mužů a žen v netradičních rolích přispívat k rozbíjení stereotypních představ. Je však třeba, aby podobné kroky podnikala také veřejnost, která se může proti sexistickému zobrazování ohrazovat například pomocí otevřených dopisů, kritických komentářů a podobně, a samozřejmě také jednotlivé aktérky a aktéři, kteří se podílejí na vytváření mediálních obsahů (Renzetti a Curran, 2003).

7. Závěr

Rovnost – či nerovnost – mužů a žen se dotýká takřka všech oblastí našeho života. Přestože ženy tvoří polovinu populace a rovnost patří mezi základní lidská práva podle Základní listiny práv a svobod, genderové nerovnosti stále přetrvávají a mnohdy jsou tak zakořeněné, že se s nimi dá jen obtížně bojovat. Snahy o nápravu se zároveň často střetávají s odporem a naráží na nevoli, ať už zákonodárců nebo širší veřejnosti.

Média, jakožto prostředek pro zobrazování a re-prezentaci reality, se na utváření genderového řádu podílejí nemalým dílem. Ovlivňují veřejné mínění, a proto mohou snadno přispívat ke konstruování a upevňování genderových stereotypů. Jakožto prostředek reprezentace každodenního života mají významnou roli v konstruování toho, co si představujeme pod tím, co znamená být mužem nebo ženou.

Práce se v první části věnovala pojmům pohlaví a gender, které byly pro vymezení v rámci práce nezbytné, zejména pak gender jakožto analytická kategorie. Následuje popis genderových stereotypů, založených na esencializujících a zjednodušených představách o rolích žen a mužů. Ve dvou samostatných podkapitolách se práce zabývá rovněž genderem a jazykem a genderem a médii a jejich vlivu na jedince a společnost, potažmo na vnímání mužů a žen. V dalších kapitolách jsou pak popsány ženy ve válečných konfliktech a jejich vybrané role. Nechybí ani přehled literatury, která se zobrazování žen v těchto konfliktech věnuje.

Kontextuální část se zabývá popisem situace na Ukrajině, která předcházela ruské invazi, stejně jako situaci poté. V podkapitolách jsou rozebrány role žen.

V následující metodologické části je popsána metoda kvantitativní a kvalitativní obsahové analýzy. Následují pojmy stěžejní pro kritickou diskurzivní analýzu, kterými je diskurz a ideologie. Dále je vymezena pozicionalita, neboť reflexe a zvědomění vlastní pozice, hodnot a předsudků pomáhá pochopit potenciální zaujatost a postupovat tak, aby pokud možno co nejméně ovlivnila interpretaci.

Analytická část obsahuje rozbor kvantitativně získaných dat. Celkově z této analýzy vyplynulo, že média ženy zobrazují z největší části v roli uprchlic a obětí; ať už se jedná o oběti ruské agrese, které musely opustit svou zemi, tak oběti válečného konfliktu jako takového.

Dalším často se opakujícím motivem zpráv byly matky malých dětí, případně matek nastávajících. Hned několik článků konkrétně pojednávalo o ženách, které rodily během invaze nebo v cizí zemi jako uprchlice. Z jejich příběhů – například kým jiným jsou, jaké všechny role kromě matek zastávají, jakou měly kariéru či koníčky – zbývá pouze několik pro média podstatných informací: kdo jim pomohl a zda mají na Ukrajině nějaké, nejčastěji mužské, příbuzné. Valná část příběhů je tak osekána pouze na tyto informace, čímž se individualita rozmělnuje a slévá.

Jen poměrně málo článků bylo věnované příběhům žen v armádě, ať už vojaček, vojenských zdravotnic nebo jiného personálu, když přihlédneme k tomu, že ženy tvoří v současnosti přes dvacet procent vojenského personálu. Stejně tak se příliš nepsalo ani o mírových aktivitách, do kterých se ženy zapojovaly. Chybí tedy více pozitivních příkladů žen, které úspěšně bojují, které se zasloužily například o pomoc komunitě nebo širšímu okolí, které pořádají sbírky, organizují demonstrace a podobně.

Dalším bodem byla kritická diskurzivní analýza, v jejímž středu stojí gender jako analytická kategorie. Tato část analýzy měla pomoci odhalovat určité aspekty stereotypního zobrazování mužů a žen a jejich rolí, postavení nebo vzájemných vztahů. Analýza ukazuje dva příklady, které ztělesňují stereotypní představy, a dva příklady, které se dominantnímu diskurzu naopak vymykají.

Podle výzkumů veřejného mínění rapidně vzrostla podpora žen v armádě a Ukrajina také schválil Istanburskou úmluvu, což se stalo symbolickým gestem. Země se však bude muset vypořádat s otázkou žen jako obětí genderově podmíněného násilí i žen veteránek. Jak bude vypadat jejich role poté, co válka skončí, je otázkou. Média však mohou pomoci k emancipačnímu zobrazování žen, jejich podporou a ukazováním inspirativních příběhů.

Závěrem tak mohu konstatovat, že si z výzkumu vezmu ponaučení i do své vlastní praxe. Je důležité upozorňovat na překážky, kterým ženy čelí, zejména na překážky systémové, ale na druhou stranu je nutné přinášet pozitivní příběhy žen, které bojovaly či bojují úspěšně. Takové příběhy mohou motivovat další, ale také měnit nejen mediální obraz, ale také dominantní patriarchální diskurz.

8. Zdroje

8.1. Knižní zdroje

BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Vyd. 2. Praha: Orbis, 1967. 412 s.

BOURDIEU, Pierre, Gino RAYMOND, Matthew ADAMSON a John B. (John Brookshire) THOMPSON. *Language and symbolic power*. Reprinted 2018. Cambridge: Polity, 1991 - 1991, ix, 302. ISBN 0-7456-0097-2.

BOURDIEU, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.

BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990

CRENSHAW, Kimberlé „Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color.“ *Stanford Law Review*, Vol. 43, No. 6: 1241–1299, 1991

DOWLING, Colette. *The Cinderella Complex, Women's Hidden Fear of Independence*. New York: Pocket Books, 1982

FAIRCLOUGH, Norman. 2001. *Language and Power*. Harlow: Longman

FAIRCLOUGH, Norman. *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge 1996. 259 s.

FETTERLEY, Judith. *The resisting reader: a feminist approach to American fiction*. Bloomington: Indiana University Press, 1978, 1 online resource (xxvi, 198 p.). ISBN 0-585-00101-4.

FOWLER, Roger. *Language in the news: discourse and ideology in the press*. London: Routledge, 1991, x, 254 stran. ISBN 0-415-01419-0.

GUBA, Egon a LINCOLN, Yvonna S. *Competing paradigms in qualitative research*. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105–117). Sage Publications, Inc.

GOLDSTEIN, Joshua S. *War and gender: how gender shapes the war system and vice versa*. 3rd print. Cambridge: Cambridge University Press, 2006 - 2001, xv, 523 s. : il. ; 23 cm. ISBN 0-521-00180-3.

HALL, Stuart. *The rediscovery of Ideology*. Pp. 1050-63 in J. Rivkin, M. Ryan (Eds), *Literary Theory: An Anthology*. London: Blackwell Publishers, 1993

HALL, Stuart. *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. Culture, Media and Identities. London: SAGE, 2003. ISBN: 978-0761954323

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

HOLMES, Georgina. *Women and war in Rwanda: gender, media and the representation of genocide*. London: I.B. Tauris, 2014, 1 online resource (350 p.). ISBN 0-7556-1901-3.

FRÖHLICH, Romy. *Media in war and armed conflict: the dynamics of conflict news production and dissemination*. London: Routledge, 2019, 1 online resource (369 pages). ISBN 1-351-68540-6.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 206 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. *Tváří v tvář. Gender jako metodologická kategorie literárních analýz*. Praha: Gender Studies, 2010. 198 s. ISBN 978-808-6520-346.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. *Mezi obzory: gender v interdisciplinární perspektivě*. Praha: Gender Studies, 2011, 223 s. ISBN 978-80-86520-39-1.

LIPPMANN, Walter. *Public opinion*. Přeložil Ladislav KÖPPL. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. 334 s. ISBN 978-80-262-0939-3.

MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Brno: Host, 2000. Studium. ISBN 80-86055-90-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 8020006257. S. 223.

NYKLOVÁ, Blanka, Dana MOREE. 2021. „Násilí na ženách v souvislosti s covid-19.“ ISBN 978-80-7330-380-8.

RAMAZANOGLU, Caroline a HOLLAND, Janet. *Feminist Methodology*. London: SAGE Publications Ltd., 2002 Dostupné na: <<https://doi.org/10.4135/9781849209144>>.

RENZETTI, Claire M., Lukáš GJURIČ a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

REINHARZ, Shulamit a Lynn DAVIDMAN. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press, 1992, VIII, 413 s. ISBN 0-19-507386-X.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 293 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

8.2. Elektronické zdroje

BOMAN, Björn. *Vulnerable Women: Negotiations Among Migrant Women in the Aftermath of the Ukraine War*. *Human arenas: an Interdisciplinary journal of psychology, culture, and*

meaning [online]. 2023 [cit. 2023-06-25]. ISSN 2522-5804. Dostupné z: doi:10.1007/s42087-023-00347-5

BLACKER, Sam D, David M WILKINSON, James L.J BILZON a Mark P RAYSON. Risk Factors for Training Injuries among British Army Recruits. *Military medicine* [online]. BETHESDA: AMSUS - Association of Military Surgeons of the U.S, 2008, **173**(3), 278-286 [cit. 2022-09-02]. ISSN 0026-4075. Dostupné z: doi:10.7205/MILMED.173.3.278

BOJOR, Laviniu a Alin CÎRDEI. *The Challenges of Social Media Platforms. Aspects of the Social Media War in Ukraine 2014-2022*. Land Forces Academy review [online]. Sciendo, 2022, **27**(4), 296-301 [cit. 2023-06-25]. ISSN 2247-840X. Dostupné z: doi:10.2478/raft-2022-0037

CAPASSO, Ariadna, Halyna SKIPALSKA, Sally GUTTMACHER, Natalie G. TIKHONOVSKY, Peter NAVARIO a Theresa P. CASTILLO. Factors associated with experiencing sexual violence among female gender-based violence survivors in conflict-afflicted eastern Ukraine. *BMC public health* [online]. LONDON: Springer Nature, 2021, **21**(1), 789-789 [cit. 2022-08-06]. ISSN 1471-2458. Dostupné z: doi:10.1186/s12889-021-10830-9

CHOI, Hyeg Joo, K. BLAKE MITCHELL, Todd GARLIE, Jay MCNAMARA, Edward HENNESSY a Jeremy CARSON. Effects of Body Armor Fit on Marksmanship Performance. *ADVANCES IN PHYSICAL ERGONOMICS AND HUMAN FACTORS* [online]. Cham: Springer International Publishing, 2016, **489**, 341-354 [cit. 2022-09-02]. ISBN 9783319416939. ISSN 2194-5357. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-41694-6_35

CHETTY, Adhis. *Media images of women during war-vehicles of patriarchy's agenda?*. Agenda (Durban) [online]. Taylor & Francis Group, 2004, **18**(59), 32-41 [cit. 2023-06-26]. ISSN 1013-0950. Dostupné z: doi:10.1080/10130950.2004.9674510

COUNCIL OF EUROPE. *Gender* [online]. [cit. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/compass/gender>

COUNCIL OF EUROPE. *Ukraine ratifies the Istanbul Convention* [online] [cit. 1. 8. 2022] Dostupné: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/ukraine-ratifies-the-istanbul-convention>

COHEN, Bruce S, Brooke M PACHECO, Stephen A FOULIS, Maria C CANINO, Jan E REDMOND, Richard B WESTRICK, Keith G HAURET a Marilyn A SHARP. Surveyed Reasons for Not Seeking Medical Care Regarding Musculoskeletal Injury Symptoms in US Army Trainees. *Military medicine* [online]. OXFORD: Oxford University Press, 2019, **184**(5-6), e431-e439 [cit. 2022-09-02]. ISSN 0026-4075. Dostupné z: doi:10.1093/milmed/usy414

COLTMAN, Celeste E., Julie R. STEELE, Wayne A. SPRATFORD a Richard H. MOLLOY. Are female soldiers satisfied with the fit and function of body armour?. *Applied ergonomics* [online].

OXFORD: Elsevier, 2020, **89**, 103197-103197 [cit. 2022-09-02]. ISSN 0003-6870. Dostupné z: doi:10.1016/j.apergo.2020.103197

DEL ZOTTO, Augusta C. *Weeping Women, Wringing Hands: How the Mainstream Media Stereotyped Women's Experiences in Kosovo*. Journal of gender studies [online]. BASINGSTOKE: Taylor & Francis Group, 2002, **11**(2), 141-150 [cit. 2023-06-26]. ISSN 0958-9236. Dostupné z: doi:10.1080/09589230220139773

EUROSTAT. *Ukrainian crisis. Situational analysis*. [online] [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://datafriendlyspace.org/content/uploads/2023/03/DFS-Ukraine-Situation-Analysis-February-2023-.pdf>

EIGE. *Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Media*. [online] 2013 [cit. 10. 4. 2023] Dostupné z: <https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH3113742ENC-Women-and-Media-Report-EIGE.pdf>.

EIGE. *What is gender-based violence?* [online] 2023 [cit. 10. 4. 2023]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

FARHOOD, Laila, Souha FARES a Carmen HAMADY. Correction to: PTSD and gender: could gender differences in war trauma types, symptom clusters and risk factors predict gender differences in PTSD prevalence? Archives of women's mental health [online]. Vienna: Springer Vienna, 2018, 21(6), 735-743 [cit. 2022-01-17]. ISSN 1434-1816. Dostupné z: doi:10.1007/s00737-018-0874-6

FRANK, Christine, Mark A ZAMORSKI, Jennifer E. C LEE a Ian COLMAN. Deployment-related trauma and post-traumatic stress disorder: does gender matter? European journal of psychotraumatology [online]. United States: Taylor & Francis, 2018, 9(1), 1486123-10 [cit. 2021-12-20]. ISSN 2000-8198. Dostupné z: doi:10.1080/20008198.2018.1486123

FRÖHLICH, Romy. *Research Note: The Coverage of War*. European journal of communication (London) [online]. London, England: SAGE Publications, 2010, **25**(1), 59-68 [cit. 2022-08-06]. ISSN 0267-3231. Dostupné z: doi:10.1177/0267323109354226

HALL, Stuart. *Encoding/decoding*. [online] 1980 [cit.26.6.2023] str. 128–138. Dostupné z: <https://spstudentenhancement.files.wordpress.com/2015/03/stuart-hall-1980.pdf>

HAVRYSHKO, Marta. *The womanly face of war: the agency and visibility of Ukraine's female soldiers*. OpenDemocracy (London) [online]. London: OpenDemocracy, 2018 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/agency-ukraine-female-soldiers/>

HRADEČNÁ, Pavla, JELÍNKOVÁ, Marie, EZZEDINE, Petra a Hana HAVELKOVÁ. 2016. Ženy na vedlejší koleji (?) – Gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci [online] Dostupné z: https://www.migrace.com/docs/161018_publicace-zvk_web_final.pdf

JABER, Fadi. Representing, narrating, and translating the syrian humanitarian disaster in the guardian and the New York times. *Global media journal Canadian edition* [online]. Canadian ed. Ottawa: Aliaa Dakroury, 2016, 9(2), 65-81 [cit. 2022-08-06].

JONES, Bruce H., Keith G. HAURET, Shamola K. DYE, Veronique D. HAUSCHILD, Stephen P. ROSSI, Melissa D. RICHARDSON a Karl E. FRIEDL. Impact of physical fitness and body composition on injury risk among active young adults: A study of Army trainees. *Journal of science and medicine in sport* [online]. Australia: Elsevier, 2017, 20, S17-S22 [cit. 2022-09-02]. ISSN 1440-2440. Dostupné z: doi:10.1016/j.jsams.2017.09.015

KARHANOVÁ, Kamila. *Norman Fairclough: Discourse and Social Change* [online] Slovo a slovesnost, ročník 59 (1998), číslo 3, s. 225-228. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3793>

KOLÁŘOVÁ, Marta. Na křižovatkách nerovností: gender, třída a rasa/etnicita. Gender, rovné příležitosti, výzkum [online]. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2008, 9(2), 1-10 [cit. 2022-04-17]. ISSN 1213-0028.

KOSHULKO, Oksana a Oleksandr DLUHOPOLSKYI. *Exploring Women's Resistance Against Occupation and War in Ukraine* [online]. Instituto de Estudos de Genero - Centro de Filosofia, 2022, 30(1), 1 [cit. 2022-08-06]. ISSN 0104-026X. Dostupné z: doi:10.1590/1806-9584-2022v30n175862

KBÁLKOVÁ, Petra a Tereza WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ. Gender, média a reklama. Analýza. Otevřená společnost, o.p.s. - Centrum pro Equality, 2009. [online] Dostupné z: https://www.academia.edu/1565655/Gender_m%C3%A9dia_a_reklama

SCHIPPERS, Mimi. 2007. „Recovering the Feminine Other: Masculinity, Femininity, and Gender Hegemony“. *Theory and Society* [online] 36 (1): s. 85–102 [cit. 26. 6. 2023].Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4501776?refreqid=fastly>

MATTOSCIO, Mara a Megan C. MACDONALD. Introduction: Gender, Migration, and the Media. *Feminist media studies* [online]. ABINGDON: Taylor & Francis, 2018, 18(6), 1117-1120 [cit. 2022-09-04]. ISSN 1468-0777. Dostupné z: doi:10.1080/14680777.2018.1532142

MARTSENYUK, Tamara, Ganna GANNA GRYTSENKO a Anna KVVIT. The “Invisible Battalion”: Women in ATO Military Operations in Ukraine. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* [online]. National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2016, 2(2), 171-187 [cit. 2022-09-02]. ISSN 2414-9942. Dostupné z: doi:10.18523/kmlpj88192.2016-2.171-187

MARTSENYUK, Tamara. To be or not to be: Attitudes of Ukrainian society about gender equality and diversity after Russia’s invasion of Ukraine [online] [cit. 29, 6, 2023] Dostupné z: <https://ukrainian-studies.ca/2022/09/06/to-be-or-not-to-be-attitudes-of-ukrainian-society-about-gender-equality-and-diversity-after-russias-invasion-of->

ukraine/?fbclid=IwAR32FAnJ9VdWSMjmbWev2KmVThWdXFHsVkcukf_YLnsUD-i5JgNQJqTTQ-
c

MAY, Vivian M. Pursuing intersectionality, unsettling dominant imaginaries. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015, xiv, 286 stran ; 23 cm. ISBN 978-0-415-80839-2.

MEGARRY, Jessica. *Online incivility or sexual harassment? Conceptualising women's experiences in the digital age*. Women's studies international forum [online]. OXFORD: Elsevier, 2014, 47, 46-55 [cit. 10. 6. 2022]. ISSN 0277-5395. Dostupné z: doi:10.1016/j.wsif.2014.07.012

NARLI, Nilüfer, Mine ÖZAŞÇILAR a Işıl Zeynep TURKAN IPEK. Turkish Daily Press Framing and Representation of Syrian Women Refugees and Gender-Based Problems: Implications for Social Integration. Journal of immigrant & refugee studies [online]. ABINGDON: Routledge, 2020, 18(1), 1-21 [cit. 2022-08-06]. ISSN 1556-2948. Dostupné z: doi:10.1080/15562948.2018.1557311

NEKVAPIL, Jiří in *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online] 2006, Vol. 42, No. 2. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2006/02/12.pdf>

OLIVER, Kelly. *Media Representations of Women and the "Iraq War."* Journal of Philosophy: A Cross Disciplinary Inquiry [online]. Kathmandu: The Society for Philosophy and Literary Studies, 2010, 5(12), 14-22 [cit. 2023-06-26]. ISSN 2072-036X. Dostupné z: doi:10.5840/jphilnepal201051213

SIMONS, Anna. *Women in Combat Units: It's Still a Bad Idea*. Parameters (Carlisle, Pa.) [online]. Carlisle Barracks: U.S. Army War College, 2001, 31(2), 89-100 [cit. 10. 4. 2023]. ISSN 0031-1723. Dostupné z: doi:10.55540/0031-1723.2041

SIMMONS, Catherine A. *Speculation as to why Women "Get" PTSD More Often Than Men*. Women & therapy [online]. Taylor & Francis Group, 2007, 30(1-2), 85-98 [cit. 2021-12-20]. ISSN 0270-3149. Dostupné z: doi:10.1300/J015v30n01_05

STARK, Linda a AGER, Alastair. *A systematic review of prevalence studies of gender-based violence in complex emergencies*. Trauma Violence Abuse. 2011;12(3):127–34. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1524838011404252>

TARRASCH, Ricardo, Orit LURIE, Ran YANOVICH a Dan MORAN. *Psychological aspects of the integration of women into combat roles. Personality and individual differences* [online]. OXFORD: Elsevier, 2011, 50(2), 305-309 [cit. 4. 10. 2023]. ISSN 0191-8869. Dostupné z: doi:10.1016/j.paid.2010.10.014

THOMPSON, Margaret E., María Suárez TORO a Katerina Anfossi GÓMEZ. *Feminist media coverage of women in war: 'You are our eyes and ears to the world'*. Gender and development

[online]. Taylor & Francis Group, 2007, 15(3), 435-450 [cit. 2023-06-26]. ISSN 1355-2074. Dostupné z: doi:10.1080/13552070701630608

UNHCR. *Data over Ukrainian refugees*. [online] [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

UNITED NATIONS Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. *Conflict related sexual violence in Ukraine: 14 March 2014 to 31 January 2017*. New York: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights; 2017.

United Nations. Women are changing the face of armed forces in Ukraine [online] [cit. 1. 9. 2022] Dostupné z: <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2016/10/women-are-changing-the-face-of-armed-forces-in-ukraine>

United Nations. Landmark resolution on Women, Peace and Security [online] [cit. 4. 8. 2022] Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>

Organizace spojených národů. Division for the Advancement of Women, Department of Economic and Social Affairs. *WOMEN AND INTERNATIONAL MIGRATION* [online] A [cit. 2. 9. 2022] Dostupné z: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/events/coordination/3/docs/P01_DAW.pdf

United Nation Women. Women refugees and migrants [online] B [cit. 2. 9. 2022] Dostupné z: <https://eca.unwomen.org/en/news/in-focus/women-refugees-and-migrants-0>

UN Women Ukraine: five-month update. UN Women – Europe and Central Asia. *Redirecting to https://eca.unwomen.org/en* [online] [cit. 02.09.2022]. Dostupné z: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/08/un-women-ukraine-five-month-update>

Úřad vlády ČR. *Brožura strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030*. Praha, 2021. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/vlada-dnes-schvalila-strategii-rovnosti-zen-a-muzu-na-leta-2021---2030-187164/>

ÚZIS. MKN-10 klasifikace. MKN-10 klasifikace [online] [cit. 19.12.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F00-F99>

Valdrová, Jana. 2001. Stereotypy a klišé v mediální projekci genderu. *Sociologický časopis* 37/2001, s. 183-205. [online] [cit. 25. 6. 2023] Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/149_01-2VALDR.pdf>.

VOCHOCOVÁ, Lenka. 'Frustrated women invite the immigrants to Europe': Intersection of (xeno-) racism and sexism in online discussions on gender aspects of immigration. *European journal of cultural studies* [online]. London, England: SAGE Publications, 2021, 24(1), 333-349 [cit. 2022-05-16]. ISSN 1367-5494.

VU, Alexander, Atif ADAM, Andrea WIRTZ, Kiemanh PHAM, Leonard RUBENSTEIN, Nancy GLASS, Chris BEYRER a Sonal SINGH. The Prevalence of Sexual Violence among Female Refugees in Complex Humanitarian Emergencies: a Systematic Review and Meta-analysis. *PLoS currents* [online]. United States: Public Library of Science, 2014, 6 [cit. 2022-09-01]. ISSN 2157-3999. Dostupné z: doi:10.1371/currents.dis.835f10778fd80ae031aac12d3b533ca7

WORLD ECONOMIC FORUM. *Global Gender Gap Report 2022. INSIGHT REPORT, JULY 2022* [online] [cit. 28. 8. 2022]. Dostupné z: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf

8.3. Články a webové stránky

Al Jazeera. Russian forces launch full-scale invasion of Ukraine | Russia-Ukraine war News | Al Jazeera. Breaking News, World News and Video from Al Jazeera [online]. Copyright © 2022 Al Jazeera Media Network [cit. 04.09.2022]. Dostupné z:

<https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/putin-orders-military-operations-in-eastern-ukraine-as-un-meets>

BERGER, Miriam. A majority of Ukrainians support armed resistance and oppose concessions to Russia, poll finds. In *Washington Post* [online] [cit. 9. 6. 2022] Dostupné z:

https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/10/ukraine-poll-majority-ukrainians-support-armed-resistance-oppose-concessions-russia-new-poll-finds/?fbclid=IwAR0GDGo_onC_srkiQ_0Fv5c9NYPkzIUrzeI-NRDwO2k9sVmCtePW_q3j_-Y

DONADIO, Rachel. *Portrait of Bravery: Ukraine's First Lady, Olena Zelenska* [online] [cit. 1. 9. 2022] Dostupné z: <https://www.vogue.com/article/portrait-of-bravery-ukraines-first-lady-olena-zelenska>

CNN International. February 24, 2022 Russia-Ukraine news [online] 2022 [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-news-02-24-22-intl/index.html>

LGBT military. LGBT military [online] [cit. 2. 6. 2023] Dostupné z: <https://lgbtmilitary.org.ua/eng>

MediaGuru. *Návštěvnost na zpravodajských webech významně vzrostla* [online]. 2022 [cit. 10.04.2023]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/03/navstevnost-na-zpravodajskych-webech-vyznamne-vzrostla>

MediaGuru. *Nejsilnější na internetu byl loni Seznam, ovládl i zpravodajské weby* [online]. 2023 [cit. 10.04.2023]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2023/01/nejsilnejsi-na-internetu-byl-loni-seznam-ovladl-i-zpravodajske-weby/>

MediaGuru. *Nová data: Blesk nejčtenější, čtenost zvýšily Hospodářské noviny*. [online]. 2023 [cit. 10.06.2023]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2023/05/nova-data-blesk-nejctenejsi-ctenost-zvysily-hospodarske-noviny/>

MATHERS, Jennifer a Anna KVVIT. *Ukraine war: attitudes to women in the military are changing as thousands serve on front lines* [online] [cit. 22. 6. 2023] Dostupné z: <https://theconversation.com/ukraine-war-attitudes-to-women-in-the-military-are-changing-as-thousands-serve-on-front-lines-198195>

UNHCR. [online] [cit. 22. 6. 2023] Dostupné z: <https://reporting.unhcr.org/operational/situations/ukraine-situation>

SIAPIKOUDI, Eleni. *Being Women in a country under attack*. [online] [cit. 22. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.freiheit.org/greece-and-cyprus/being-women-country-under-attack>

Reuters. *Ukraine starts drafting reservists aged 18-60 after president's order* | Reuters. Reuters | Breaking International News & Views [online] 2022 Reuters. [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-starts-drafting-reservists-aged-18-60-after-presidents-order-2022-02-23/>

ZINETS, Natalia a VASOVIC, Aleksandar. *Missiles rain down around Ukraine*. Reuters. Breaking International News & Views [online] 2022a [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/putin-orders-military-operations-ukraine-demands-kyiv-forces-surrender-2022-02-24/>

8.4. Články použité pro analýzu (v chronologickém pořadí)

1. SEDLÁK, Jan. *Svou ženu potkal Jablonečan na Ukrajině. Ted' se snaží zachránit rodinu*. In: Denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/ukrajina-valka-jablonec-20220224.html>
2. BIBEN, Martin. *Celou noc si budeme volat, říká Ukrajinka, jejíž dcera a vnuci uvízli poblíž bojů o vojenské letiště*. In: hn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67038040-celou-noc-si-budeme-volat-rika-ukrajinka-jejiz-dcera-a-vnuci-uvizli-pobliz-boju-o-vojenske-letiste>
3. FREMUTH, Jiří. *Slzy a vztek: Ukrajinci řeší, zda se vrátit a bránit vlast*. In: denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/slzy-a-vztek-ukrajinci-resi-zda-se-vratit-a-branit-vlast-20220224.html>

4. KABRHELOVÁ, Lenka. Zpravodajka Milenkovičová: *Poslední dny ukázaly, že rozhodnutí o Donbasu v Rusku závisí na jediném člověku*. In: irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/podcast-vinohradska-12-ivana-milenkovicova-rusko-ukrajina-konflikt-donbas_2202240600_mpa
5. HALUZA, OLDŘICH. *Exkluzivní svědectví z místa bojů. Kdo může, rychle mizí pryč, říká Ukrajinka*. In: denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/exkluzivni-svedectvi-z-mista-boju-kdo-muze-rychle-mizi-pryc-rika-ukrajinka-20220.html>
6. MUDRA, Honza. *Foto: Ženy prchají, muži jedou narukovat. Situace na slovensko-ukrajinské hranici*. In: aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/foto-situace-na-slovensko-ukrajinske-hranici/r~6e5a68d8960d11ecabca0cc47ab5f122/>
7. JANUSZEK, Tomáš. *Bojím se o maminku, na Ukrajině žije sama, říká Oksana z Karviné*. In: Denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/bojim-se-o-maminku-rika-ukrajinka-oksana-z-karvine-20220224.html>
8. BRZYBOHATÁ, Anna. *Reportáž ze slovensko-ukrajinských hranic: Ženy si přijíždějí vyzvednout děti, muži jedou vstříc válce*. In: hn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zahranicni.hn.cz/c1-67038100-ukrajinci-na-slovenskych-hranicich-zeny-si-prijizdeji-vyzvednout-deti-muzi-jedou-vstric-valce>
9. SMATANA, L'ubomír. OBRAZEM: *„Hranice je přečpaná ženami a dětmi.“ Ukrajinci prchají před válkou do Polska*. In: irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-valka-rusko-polsko-utek_2202251201_voj
10. Radiožurnál. *Romové pomáhají na Ukrajině. Přes hranice pomáhají do bezpečí zejména ženám a dětem* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/romove-pomahaji-na-ukrajine-pres-hranice-pomahaji-do-bezpeci-zejmena-zenam-a-8690583>
11. ČTK. *Čtyři desítky žen a dětí z válkou sužované Ukrajiny najde útočiště v Krnově*. In: seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-moravskoslezsky-kraj-ctyri-desitky-zen-a-deti-z-vaalkou-suzovane-ukrajiny-najde-utociste-v-krnove-190644>
12. ČTK, amb. *„Bojím se o mámu, nechce odjet.“ Halyna žije 20 let v Česku. Věřila, že na válku nedojde*. In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705232/bojim-se-o-mamu-nechce-odjet-halyna-zije-20-let-v-cesku-verila-ze-na-valku-nedojde.html>

13. PROCHÁZKOVÁ, Petra. *Chtějí naše tři atomové elektrárny. Pak vás začnou vydírat, říká ukrajinská poslankyně*. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/820891/chteji-nase-tri-atomove-elektrarny-pak-vas-zacnou-vydirat-rika-ukrajinska-poslankyne/>
14. Novinky.cz. *Chvilka štěstí v kyjevském krytu: Žena porodila během bombardování holčičku*. [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-chvilka-stesti-v-kyjevskem-krytu-zena-porodila-behem-bombardovani-holcicku-40388480>
15. PERLÍNOVÁ, Dominika. *Ženy a plačící děti: Svědectví z polsko-ukrajinské hranice, před níž jsou tisíce lidí* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zeny-a-placici-deti-svedectvi-z-polsko-ukrajinske-hranice-pr/r~69853b5a972d11ec9ba00cc47ab5f122/>
16. van. *Ženy s dětmi prchají z Ukrajiny. Na hranicích čekají i dlouhé hodiny*. In: idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hranice-ukrajina-valka-zeny-deti-zvirata-hodiny-cekani-fronty.A220225_135139_domaci_vank
17. LEINERT, Ondřej. *Smutný autobus na Ukrajinu. Děti má tam, kde Rusové zaútočili. Jestli se na místo dostane, ale matka netuší*. In: iHNed.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67037760-smutny-autobus-na-ukrajinu-deti-ma-tam-kde-rusove-zautocili-jestli-se-na-misto-dostane-ale-matka-netusi>
18. van. *Ukrajinci překvapivě cestují velmi nalahko. Evakuační vlak dovezl ženy a děti* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/valka-na-ukrajine-pomoc-cesko-vlaky-ceske-drahy-dobrovolnici.A220226_074742_domaci_vank
19. Burešová, Adéla. *Přijela za rodinou na Ukrajinu. Místo odjezdu zpět do Prahy se musela schovat do úkrytu*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ruska-invaze-na-ukrajine-rusko-ukrajina-valka-konflikt-agrese-kyjev-studentka_2202260500_bko
20. Pma. *Ruští vojáci „obsadili“ ukrajinský Tinder: Rande s nepřítelem? Nikdy! říkají tamní ženy* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705072/rusti-vojaci-obsadili-ukrajinsky-tinder-rande-s-nepritelem-nikdy-rikaji-tamni-zeny.html>
21. MOLÁČEK, Jan. *Ženy s dětmi jedou do bezpečí, otcové potlačují slzy na nástupišti. Lvovské nádraží připomíná oživlý Wintonův památník*. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023]

Dostupné z: <https://denikn.cz/820403/reportaz-zeny-s-detmi-odvazeji-vlakly-do-bezpeci-otcove-potlacuji-slzy-na-nastupisti-lvov-jako-ozivly-wintonuv-pamatnik/>

22. ŠIMKOVÁ, Alžběta a JANOUŠ, Václav. Lidunka, Oksana i Juri. *Příběhy zoufalých Ukrajinců prchajících přes Slovensko*. In: idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-valka-rusko-boj-pomoc-slovensko-knez-deti.A220226_153736_zahranicni_maka
23. Pma, tsv. *Zázrak uprostřed války: Mia se narodila během útoku na Kyjev ve stanici metra*. In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705169/zazrak-uprostred-valky-mia-se-narodila-behem-utoku-na-kyjev-ve-stanici-metra.html>
24. PIKA, Tomáš. *Plánovala jsem sadit tulipány, místo toho se učím střílet. ‘ Ukrajinská poslankyně jde bránit Kyjev*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/planovala-jsem-sadit-tulipany-misto-toho-se-ucim-strilet-ukrajinska-poslankyne_2202261702_pik
25. Urbanová, Anna. *Jejich holky nespí v krytu a nemusí poslouchat rakety. ‘ Muž dojel pro ukrajinskou rodinu na hranici*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ruska-invaze-na-ukrajinu-hranicni-prechod-utek-ukrajinci_2202260901_aur
26. ČTK. *Utrpení na útěku před válkou: Ženy a děti čekají na hranicích v mrazech i desítky hodin*. In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705334/utrpeni-na-uteku-pred-valkou-zeny-a-deti-cekaji-na-hranicich-v-mrazech-i-desitky-hodin.html>
27. Novinky.cz *Ukrajinka vzala přes hranice do bezpečí cizí děti, na matku má telefonní číslo*. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-ukrajinka-vzala-pres-hranice-do-bezpeci-cizi-deti-na-matku-ma-telefonni-cislo-40388528>
28. PERLÍNOVÁ, Dominika. *Ženy a plačící děti: Svědectví z polsko-ukrajinské hranice, před níž jsou tisíce lidí*. In: aktualne.cz. [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranicni/zeny-a-placici-deti-svedectvi-z-polsko-ukrajinske-hranice-pr~69853b5a972d11ec9ba00cc47ab5f122/>
29. HROCH, Jaroslav. *Vydechla jsem si až ve chvíli, kdy jsem spatřila hory. ‘ Do Prahy přijely vlakem desítky uprchlíků z Ukrajiny*. In: irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/praha-uprchlici-ukrajina_2202270955_miz

30. VOLEMAN, Rudolf. *Lékař původem z Ruska zorganizoval sbírku na pomoc ukrajinským matkám.* In: novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/stalo-se-lekar-puvodem-z-ruska-zorganizoval-sbirku-na-pomoc-ukrajinskym-matkam-40388540>
31. pma. *Dojemné! Německá tlumočnice se rozplakala u projevu ukrajinského prezidenta.* In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705289/dojemne-nemecka-tlumocnice-se-rozplakala-u-projevu-ukrajinskeho-prezidenta.html>
32. pma. *Co k***a děláš v naší zemi? Odvážná ukrajinská babča se postavila ruským vojákům!* In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705156/co-k-a-delas-v-nasi-zemi-odvazna-ukrajinska-babca-se-postavila-ruskym-vojakum.html>
33. PALATA, Luboš. *EXKLUZIVNĚ: Ukrajinské ženy a děti odjíždí. Muži se ale hlásí do armády a bojují.* In: denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/ukrajina-muzi-zeny-deti-20220227.html>
34. Blesk. *80 dětí a žen z Ukrajiny: Azyl našly v uprchlickém táboře u Brna.* In: Blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-brno-brno-zpravy/705405/80-deti-a-zen-z-ukrajiny-azyl-nasly-v-uprchlickem-tabore-u-brna.html>
35. Blesk. *Žena oslavovaného pediatra s brokovnicí skončila v Plzni: Přijela s dítětem a rodinou vlakem* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705428/zena-oslavovaneho-pediatra-s-brokovnici-skoncila-v-plzni-prijela-s-ditetem-a-rodinou-vlakem.html>
36. Blesk. *Ženy a děti na útěku před Putinem: Z Ukrajiny prchlo do EU přes 300 tisíc lidí.* In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705337/zeny-a-deti-na-uteku-pred-putinem-z-ukrajiny-prchlo-do-eu-pres-300-tisic-lidi.html>
37. BEZDĚKOVÁ, Iva. *“Zachránily se a mívají pocit viny.” Odbornice popisuje, jak se mohu cítit ženy na útěku.* In: denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/822827/zachranily-se-a-mivaji-pocit-viny-odbornice-popisuje-jak-se-mohu-citit-zeny-na-uteku/>
38. VÝBORNÁ, Lucie. *Ženy s dětmi přijely z Koločavy do Česka. ,Neví, kdy se vrátí domů a jestli někdy v životě uvidí své muže‘.* In: irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rusko-ukrajina-valka-utek-uprchlici-zeny-deti-kolocava-lucie-vyborna_2202282216_aur

39. KUČEROVÁ, Marie. *Uprchlíci našli azyl v hotelu na Hluboké. Opadl z nás strach, říká Ukrajinka*. In: idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/uprchlici-ukrajina-hluboka-nad-vltavou-kolocava-valka-rusko.A220228_162416_budejovice-zpravy_mrl
40. Blesk. *Kráska se zbrání v ruce: Ukrajinská miss vybízí k boji s ruskými okupanty*. In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/705348/kraska-se-zbrani-v-ruce-ukrajinska-miss-vybizi-k-boji-s-ruskymi-okupanty>
41. ŠIMKOVÁ, Alžběta a JANOUŠ, Václav. *Nevědí, co je čeká. Děti a matky prchají z války, otcové se vracejí bojovat*. In: idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/reportaz-rusko-ukrajina-valka-deti-boj-fronta-utociste.A220227_201339_zahranicni_lisv
42. VILČEK, Ivan. *Žena přivezla na hranici své děti. Dala je babičce a vrací se na Ukrajinu*. In: novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/reportaz-rusko-ukrajina-valka-deti-boj-fronta-utociste.A220227_201339_zahranicni_lisv
43. BUREŠOVÁ, Adéla. *Příbuzným nesmíme po telefonu říct, kde jsou naše jednotky, popisuje studentka na Ukrajině*. In: irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-kyjev-pribeh-ukrajinka_2202281636_ako
44. ŽOHOVÁ, Magdalena. *Jedna z prvních ukrajinských maminek je v Praze*. In: novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-jedna-z-prvnich-ukrajinskych-maminek-je-v-praze-40388677>
45. HROMKOVÁ, Dominika. *Azyl Ukrajinek v Česku: některé bydlí se svými muži, děti hledaly i přes Facebook*. In: idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ukrajina-valka-uprchlici-azyl-cesko-hluboka-nad-vltavou-ubytovani.A220228_193429_domaci_albe
46. ŠOPFOVÁ, Kristýna. *Lékaři zdarma ošetří ženy a děti z Ukrajiny*. In: novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-lekari-zdarma-osetri-zeny-a-deti-z-ukrajiny-40388716>
47. Blesk. *Natalya (40) s šesti potomky našla azyl v Kuřimi: Proč zabíjí děti?* In: blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-brno-brno-zpravy/705369/natalya-40-s-sesti-potomky-nasla-azyl-v-kurimi-proc-zabiji-deti.html>
48. USTOHALOVÁ, Jana. *„Vrátíme se hned, jak válka skončí.“ Reportáž z vlaku, který přivezl do Česka ukrajinské ženy a děti*. In: denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:

<https://denikn.cz/823966/vratime-se-hned-jak-valka-skonci-reportaz-z-vlaku-ktery-privezl-do-ceska-ukrajinske-zeny-a-deti/>

49. MRÁZOVÁ, Klára. *Devatenáctiletý syn jí z Plzně odjel do války. Cítím ukrutný strach, říká Ukrajinka*. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-syn-ji-z-plzne-odjel-do-valky-citim-ukrutny-strach-rika-ukrajinka-40388750>
50. PALATA, Luboš. *Po první explozi vzala syna a odjela. Známa herečka popsala smutný útěk z Kyjeva*. In: denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/exkluzivne-herecka-kyjev-ukrajina-20220228.html>
51. RAMBOUSKOVÁ, Michaela a MICHALIČEK, Jan. *Ostřelují nás ve dne v noci, říká Ukrajinka, která utekla před válkou*. In: seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-ostreluji-nas-ve-dne-v-noci-rika-ukrajinka-ktera-utekla-pred-valkou-191150>
52. SEGĚŇOVÁ, Karolína. *Mnozí muži s bojem vůbec nepočítali, říká žena prchající s dětmi z Haliče*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:
53. ZANGA, Clara. *Na ukrajinské Romy se zapomíná, říká muž, který jede na hranici pro matky s dětmi*. In aktualne.cz. [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/na-ukrajinske-romy-se-zapomina-rika-muz-ktery-jede-na-hranic/r~2b2d5ce098a211ecb5bd0cc47ab5f122/>
54. dt. *Děti s válkou v genech. Ukrajinky rodí v krytech uprostřed ostřelování*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/invaze-rusko-ukrajina-nemocnice-porodnice-deti-ministerstvo-zdravotnictvi-novorozenci.A220301_134958_zahranicni_dtt
55. SVOBODA, Jakub. *Ženy s batolaty mrznou na ukrajinsko-polské hranici. Na cestě jsou celé dny, bez spánku*. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-zeny-s-batolaty-mrznou-na-ukrajinsko-polske-hranici-na-cestě-jsou-cele-dny-bez-spanku-40388950>
56. VODRÁŽKA, Prokop a POLÁČKOVÁ, Karolína. *„Srdce bolí, ale oni si nedali říct.“ Reportáž z hranice, kde matky vyprovázejí syny do války*. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/825450/srdce-boli-ale-oni-si-nedali-riect-reportaz-z-hranice-kde-matky-vyprovazeji-syny-do-valky/>

57. GÁFRIKOVÁ, Eliška. *Bombový kryt, sklep i metro. Jak se na Ukrajině za dunění války rodí děti.* In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/deti-miminka-valka-ukrajina.html>
58. jag. *Valentýnce (12) se na operaci mozku skládali Rusové: Ted' ji v Kyjevě ostřelují!* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705489/valentynce-12-se-na-operaci-mozku-skladali-rusove-ted-ji-v-kyjeve-ostreluji.html>
59. KRMELOVÁ, Petra. *Kaviár a vodku vyřadili. Košík zaměstná ukrajinské ženy a pohlídá jim děti* In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-agenda-kaviar-a-vodku-vyradili-kosik-zamestna-ukrajinske-zeny-a-pohlida-jim-deti-191318>
60. Aktuálně.cz *První dámou Ukrajiny nikdy být nechtěla. Za svým mužem ale i ve válce pevně stojí.* In aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/celebrity/prvni-dama-ukrajiny-olena-zelenska-se-statecne-postavila-za/r~4b6152069a1311ecabca0cc47ab5f122/>
61. MIHALIČEK, Jan a RAMBOUSKOVÁ, Michaela. *Obrazem: Ženy a děti sbohem, muži se vracejí do války.* In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/obrazem-obrazem-zeny-a-deti-sbohem-muzi-se-vraceji-do-valky-191484>
62. BIBEN, Martin. *„Zachvěla se zem a za půl hodiny už jsem balila.“ Před bombami utíkala matka s nemocnou dcerou v náručí čtyři dny.* In iHNed.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67040410-bdquo-zachvela-se-zem-a-za-pul-hodiny-uz-jsem-balila-ldquo-pred-bombami-utikala-matka-s-nemocnou-dcerou-v-naruci-ctyri-dny>
63. ŠOPFOVÁ, Kristýna. *K lékařům v Česku přicházejí těhotné Ukrajinky i lidé s vysokým tlakem.* In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-k-lekarum-v-cesku-prichazeji-tehotne-ukrajinky-i-lide-s-vysokym-tlakem-40388887>
64. Jel. *Manželky Klička a Zelenského se staly tvářemi národa: Silné ukrajinské ženy hrdinkami války.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705588/manzelky-klicka-a-zelenskeho-se-staly-tvaremi-naroda-silne-ukrajinske-zeny-hrdinkami-valky.html>
65. FOŘTOVÁ, Klára, HLAVÁČEK, Martin a TUREK, Michal. *Vybombardované mosty, už není co jíst, líčí v slzách Ukrajinka prchající do Prahy.* In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-valka-uprchlici-regiojet-vlak-cesko-ukrajinci-rusko.A220302_214203_zahranicni_klf

66. POLACZYKOVÁ, Tereza. *VIDEO: Už nikdy nebudete mít sex! Ukrajinka použila proti vojákovi černou magii.* In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/ukrajina-cerna-magie-boje-sex-20220303.html>
67. PLESNÍK, Vladimír. *Žena, která Rusovi doporučila semínka do kapsy, je národní hrdinkou* In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-zena-ktera-rusovi-doporucila-seminka-do-kapsy-je-narodni-hrdinkou-40388924>
68. Ptt. *OBRAZEM: Další tvář války. V krytech se rodí válečná generace.* In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/valka-na-ukrajine-obrazem-novorozenci-uprchlici-deti-porodnice.A220303_113822_zahranicni_pitt
69. Blesk. *Ukrajinka Olesia utekla s dětmi do Čech: Syn (14) se ptal, jestli bude muset do války, říká.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705499/ukrajinka-olesia-utekla-s-detmi-do-cech-syn-14-se-ptal-jestli-bude-muset-do-valky-rika.html>
70. ULAGOVÁ, Andrea. *Slzy sestřičky Nadiji v Praze a strach o tchána: „Rusové naši bratři nebyli nikdy, Češi pomáhají“* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705628/slzy-sestricky-nadiji-v-praze-a-strach-o-tchana-rusove-nasi-bratri-nebyli-nikdy-cesi-pomahaji.html>
71. chm. *Antonina se syny došla do Havířova: Vedle nás dopadaly rakety, nemohli jsme tam zůstat* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705695/antonina-se-syny-dojsla-do-havirova-vedle-nas-dopadaly-rakety-nemohli-jsme-tam-zustat.html>
72. RAMBOUSKOVÁ, Michaela a MICHALIČEK, Jan. *V autě s uprchlíky: Starala se o sociální síť, teď prchá se synem z války.* In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-v-aute-s-uprchliky-starala-se-o-socialni-site-ted-prcha-se-synem-z-valky-191566>
73. BARTONÍČEK, Radek. *Nepřestanu vám být vděčná, říká 72letá Nina. Na řadu se v přetíženém centru nedostala.* In aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/centrum-pro-uprchliky-v-praze/r~ea8915be9ae311ec9136ac1f6b220ee8/>
74. tsv. *„Putin je zas*aná zrůda!“ Maryna (22) vyráží do boje s ruskými vojáky, je ochotná zemřít.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705830/putin-je-zas-ana-zruda-maryna-22-vyrazi-do-boje-s-ruskymi-vojaky-je-ochotna-zemrit.html>

75. POLÍVKA, Martin. *Lékař zůstal u miminek v Kyjevě, žena s dítětem už je na západě Čech*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/ukrajina-uprchlik-demydov-kyjev-domazlicko.A220304_155023_plzen-zpravy_jzk
76. Aktuálně.cz. *Porod v bunkru. Syn Ukrajinky přišel na svět během výbuchů. "Jsi nový Ukrajinec"*. In aktuálně.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/ukrajinska-zena-porodila-syna-v-bunkru-jsi-novy-ukrajinec-re/r~6025ff6e9ad811ecabca0cc47ab5f122/>
77. FREIWILLIGOVÁ, Blanka. *Před pár dny uprchla z Ukrajiny. Nyní žena přivedla v Česku na svět syna*. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/ukrajina-zena-porod-jilemnice-20220305.html>
78. KLINKOVÁ, Karolína. *Vojačky, miss i první dáma. Ukrajinu brání také ženy a není na tom nic překvapivého*. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/828342/vojacky-miss-i-prvni-dama-ukrajinu-brani-take-zeny-a-neni-na-tom-nic-prekvapiveho/>
79. KUČEROVÁ, Daniela. *„Znásilnění je zbraň i v ruské invazi“*. *Ukrajina hlásí první případy*. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-znasilneni-je-zbran-i-v-ruske-invazi-ukrajina-hlasi-prvni-pripady-192064>
80. Blesk. *Jsou tu jen maso do mlýnku, říká manželka ukrajinského boxera. Vyzvala Rusky, ať nenechají jít své muže do války*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/705895/jsou-tu-jen-maso-do-mlynku-rika-manzelka-ukrajinskeho-boxera-vyzvala-rusky-at-nenechaji-jit-sve-muze-do-valky>
81. AGARKOVOVÁ, Natalja a rc. *Novinářka Natalja utekla před Putinem do Čech: Děsivé svědectví o útoku na reaktor!* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705888/novinarka-natalja-utekla-pred-putinem-do-cech-desive-svedectvi-o-utoku-na-reaktor.html>
82. Blesk. *Na útěku z Ukrajiny: Kam míří matky s dětmi a jak to vypadá na hranicích?* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705716/na-uteku-z-ukrajiny-kam-miri-matky-s-detmi-a-jak-to-vypada-na-hranicich.html>
83. Blesk. *Cesta těžce nemocných dětí z Charkova: Matky volí mezi smrtí na cestě nebo pod bombami*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705901/cesta-tezce-nemocnych-deti-z-charkova-matky-voli-mezi-smrti-na-cestech-nebo-pod-bombami.html>

84. HAVLÍK, Antonín. *Registrace sedm minut, matky s dětmi přednostně*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-registrace-sedm-minut-matky-s-detmi-prednostne-40389339>
85. AGARKOVOVÁ, Natalja. *Vychovaly jste morální monstra, padnou na Ukrajině, vzkazuje novinářka Natalja ruským matkám*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705905/vychovaly-jste-moralni-monstra-padnou-na-ukrajine-vzkazuje-novinarka-natalja-ruskym-matkam.html>
86. Blesk.cz Útěk z válečného pekla: Albina (27) s půlroční Emilií našly azyl na Vyškovsku. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-brno-brno-zpravy/705944/utek-z-valecneho-pekla-albina-27-s-pulrocni-emilii-nasly-azyl-na-vyskovsku.html>
87. Rc. Tragická smrt dobrovolnice na Ukrajině: Nast' u (†26) zastřelili, když pomáhala pejskům! In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/705939/tragicka-smrt-dobrovolnice-na-ukrajine-nastu-26-zastrelili-kdyz-pomahala-pejskum.html>
88. Blesk.cz. Putinovy nejnevinnější oběti: Tohle ukažte ruským ženám, vzkazuje první dáma Ukrajiny. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/705991/putinovy-nejnevinnejsi-obeti-tohle-ukazte-ruskym-zenam-vzkazuje-prvni-dama-ukrajiny>
89. VLČKOVÁ, Tereza. Ukrajinky chtějí pracovat, hrozí jim pád do šedé zóny, říká Jurečkova expertka. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/jana-skalkova-mpsv-ukrajinci-prace-valka-rusko-zelenskyj-putin-cesko-pomoc-vlada.A220307_095738_domaci_vlc
90. Blesk.cz Drsná krása aneb půvabné Ukrajinky ve zbrani: Věk žen nehraje v armádě roli! In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/705598/drsna-krasa-aneb-puvabne-ukrajinky-ve-zbrani-vek-zen-nehraje-v-armade-rolu>
91. ŠKAPOVÁ, Magdalena. Láska a válka. Ukrajinský pár měl svatbu v epicentru bojů, video obletělo svět. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/laska-v-prvni-linii-ukrajinsky-par-uzavrel-snatek-v-epicentru-boju.html>
92. ELŠÍKOVÁ, Klára. "Jsou krásné, snadno dostupné a hubené." Politik hodnotil Ukrajinky, měl by resignovat. In aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/brazilsky-politik-mel-sexisticke-poznamky-na-ukrajinske-zeny/r~7a0d8ff69e0111ec9ba00cc47ab5f122/>

93. FOŘTOVÁ, Klára. *Každý nám pomáhá, říká mladá Ukrajinka. Ted' sehnat práci, kvůli dítěti i noční.* In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kongresove-centrum-ukrajina-valka-uprchlici-rusko-praha.A220308_130716_domaci_klf
94. Rv, vlc. Jste baby, naznačili pohraničníci prchajícím Ukrajincům květinou k MDŽ. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-armada-uprk-hranice-pohranicnici-kvetina-mdz-rusko-invaze.A220308_132815_zahranicni_remy
95. Zahraniční redakce. „Zavřete nebe a válku na zemi zvládneme sami,“ apeluje v otevřeném dopise Olena Zelenská. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/832619/zavrete-nebe-a-valku-na-zemi-zvlnadneme-sami-apeluje-v-otevrenem-dopise-olena-zelenska/>
96. FUKSA, Aleš. Dobrovolnice Galina: Odjet z Ukrajiny je stále těžší. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-dobrovolnice-galina-odjet-z-ukrajiny-je-stale-tezsi-40389453>
97. Blesk. Dojemné video ze záchytného centra: Ukrajinské hudebnice zahrály pro ostatní uprchlíky. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/706199/dojemne-video-ze-zachytneho-centra-ukrajinske-hudebnice-zahraly-pro-ostatni-uprchliky>
98. Blesk. *Ukrajinka utíkala před válkou, zastavilo se jí srdce! Resuscitovali ji středočeští samaritáni.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/706254/ukrajinka-utikala-pred-valkou-zastavilo-se-ji-srdce-resuscitovali-ji-stredocesti-samaritani>
99. Blesk. Bývalá miss Veronika popsala útěk se synem z Kyjeva: Všude zněly exploze! In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/706288/byvala-miss-veronika-popsala-utek-se-synem-z-kyjeva-vsude-znely-exploze.html>
100. PLESNÍK, Vladimír. Na zranitelné ženy číhají u přechodů kšeftaři se sexem. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-na-zranitelne-zeny-cihaji-u-prechodu-kseftari-se-sexem-40389612>
101. SPĚVÁK, Přemysl. *Opuštěné kočárky, krok do neznáma. Obdivuji statečnost Ukrajinek, říká reportér.* In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/obdivuji-statecnost-ukrajinek-rika-reporter.html>
102. Blesk. Rusové hájí svržení 1000kg bomby na porodnici: Zraněna i právě rodící žena. In blesk.cz Dostupné z: [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy->

[valka-na-ukrajine/706304/rusove-haji-svrzeni-bomby-na-porodnici-tri-mrtvi-vcetne-ditete-zranena-i-rodici-zena.html](https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/obchod-s-lidmi-sexualni-vykoristovani-ukrajinky-hranice.A220309_134921_zahranicni_vlc)

103. PODLEŠÁK, Václav a VLČKOVÁ, Tereza. *Nebezpečí na obou stranách hranice. Prchající Ukrajinky se obávají únosů*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/obchod-s-lidmi-sexualni-vykoristovani-ukrajinky-hranice.A220309_134921_zahranicni_vlc
104. SINGR, Martin. *Firemní školka v Brtnici nabídla prostory dětem z Ukrajiny. Maminky jsou dojaté*. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/podnikani/firemni-skolka-v-brtnici-nabidla-prostory-detem-z-ukrajiny-maminky-jsou-dojate-2.html>
105. ČÁNOVÁ, Andrea. *Devítiletá gymnastka Polina uprchla z Kyjeva před ruskou invází. Sportovní zázemí našla v Havířově*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/uprchlici-z-ukrajiny-havirov-valka-na-ukrajine-rusko_2203111400_vtk
106. Blesk. *Těhotné Ukrajinky utíkají před válkou a rodí v Česku: Na svět u nás přišli Adam, Katarina a Evička*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/706380/tehotne-ukrajinky-utikaji-pred-valkou-a-rodí-v-cesku-na-svet-u-nas-prisli-adam-katarina-a-evicka.html>
107. ELŠÍKOVÁ, Klára. *Rubilina: Oběťmi války nejsou jen matky, potřebují nás i bezdětné bojující s režimem*. In aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/rubilina-pomoc-potrebuji-i-bezdetne-bojujici-s-rezimem-obeti/r~727830069fb011ecabca0cc47ab5f122/>
108. Pma. *Nervy jako struny: Zničená máma hrála na klavír v šoku z vybombardovaného domova*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/706538/posledni-sbohem-domovu-mama-zahrala-na-klavir-v-byte-znicenem-bombardovanim.html>
109. Blesk.cz *Tatjana s dětmi zemřela při útěku z města Irpiň: Zdrčený Serhij je nemůže ani pohřbít*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/706479/tatjana-s-detmi-zemrela-pri-uteku-z-mesta-irpin-zdrceny-serhij-je-nemuze-ani-pohrbít>
110. RYŠAVÁ, Michaela. *Ubytuji mladou Ukrajinku do 20 let. Přibývá nabídek pomoci, u nichž hrozí sexuální vykořisťování*. In iHNed.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:

<https://archiv.hn.cz/c1-67044080-ubytuji-mladou-ukrajinku-do-20-let-pribyva-nabidek-pomoci-u-nichz-hrozi-sexualni-vykoristovani>

111. KRÝŽOVÁ, Sofie. Olena Zelenská. O slávu nestála, teď mluví k národu a zastává se dětí. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-olena-zelenska-o-slavu-destala-ted-mluvi-k-narodu-a-zastava-se-deti-193089>
112. Was, ČTK. *Ukrajina poprvé dala nejvyšší vyznamenání ženě, hlásí dostatek jídla a plynu*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-valka-potraviny-obili-statni-vyznamenani.A220313_043644_zahranicni_wass
113. VLACHOVÁ, Veronika a POLÁČEK, Dan. *Ozbrojené ženy. Původně pracovaly v kanceláři, teď chrání vlast. "Bojujeme jako muži"*. In aktuálně.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/foto-zeny-v-ukrajinske-valce-s-ruskem/r~3b139ff69a2411ec87d40cc47ab5f122/>
114. VLČKOVÁ, Tereza. Ubytuji Ukrajinku, pouze single, za úklid a vaření. Češi zneužívají situace. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/muzi-snaha-seznameni-ukrajinky.A220314_093204_domaci_vlc
115. Seznam zprávy. Těhotná žena ze snímku z bombardovaného Mariupolu zemřela. Nepřežilo ani dítě. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-tehotna-zena-ze-snimku-z-bombardovaneho-mariupolu-zemrela-neprezilo-ani-dite-193474>
116. Blesk.cz *Děti války: Ukrajinské matky rodí ve sklepech a krytech za zvuku ruského ostřelování*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/706401/deti-valky-ukrajinske-matky-rodí-ve-sklepech-a-krytech-za-zvuku-ruskeho-ostrelovani.html>
117. Mne. *Expert: Ze Sýrie přicházeli mladí muži, z Ukrajiny ženy a děti, proto jsme solidární*. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vit-novotny-ukrajina-migrace-uprchlici-rozstrel-vokal-valka-rusko-krize-cesko.A220314_130039_domaci_jskr
118. Blesk. *Bývalá první dáma Juščenková: Zvítězíme, ale potřebujeme letadla a rakety. Ukrajinci přinesli velkou oběť*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:

- <https://www.blesk.cz/clanek/706770/byvala-prvni-dama-juscenkova-zvitezime-ale-potrebujeme-letadla-a-rakety-ukrajinci-prinesli-velkou-obet>
119. Mii, pma. „Hrdinka Ukrajiny.“ Rusové při bojích zabili vojačku Olgu, zůstalo po ní šest dětí. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/706938/hrdinka-ukrajiny-rusove-pri-bojich-zabili-vojacku-olgu-zustalo-po-ni-sest-deti>
120. PROCHÁZKOVÁ, Petra. Svědectví Spartaka a Nataši z obklíčeného Mariupolu. Naučili zašívát rány každého, kdo snesl pohled na krev. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/841387/svedectvi-spartaka-a-natasi-z-obkliceneho-mariupolu-naucili-zasivat-rany-kazdeho-kdo-snesl-pohled-na-krev/>
121. CAPÁKOVÁ, Veronika. Proč platit za Česku, když můžeš mít Ukrajinu daleko levněji. Policie řeší první případy nucené prostituce válečných uprchlic. In iHNed.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67046860-proc-platit-za-cesku-kdyz-muzes-mit-ukrajinku-daleko-levneji-policie-resi-prvni-pripady-nucene-prostituce-valecnych-uprchlic>
122. HRADIL, Miroslav. *Stýská se nám po domově, říkají Ukrajinky v Javoříčku*. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-styska-se-nam-po-domove-rikaji-ukrajinky-v-javoricku-40391112>
123. ŠPAČKOVÁ, Iva. Ukrajinky změní český trh práce. Firmy budou muset víc vycházet vstříc ženám. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-firmy-ukrajinky-zmeni-cesky-trh-prace-firmy-budou-muset-vic-vychazet-vstric-zenam-194834>
124. SPĚVÁK, Přemysl. *Nejdřív sbalila noty. Klavíristku z Ukrajiny vyhnala válka, Čechům teď zahrála*. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/nejdriv-sbalila-noty-klaviristku-z-ukrajiny-vyhнала-valka-čechům-ted-zahrála.html>
125. Kh. Lekám se už i živých. Brzy umřu, líčí žena beznadějí v obleženém Mariupolu. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-mariupol-dopis-ambasada-rusko-valka-invaze.A220321_102333_zahranicni_kha
126. VESELÁ, Marie. *Jmenuji se Natalia a jsem z Ukrajiny. ‘ Univerzita Karlova nabízí kurz češtiny pro válečné uprchlíky*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/ukrajina-uprchlici-cestina-pro-cizince_2203231819_zuj

127. Blesk. Ukrajinským maminkám Julii, Natalii a Marii poskytla Praha azyl před válkou: Jejich muži zatím brání domov. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707642/ukrajinskym-maminkam-julii-natalii-a-marii-poskytla-praha-azyl-pred-valkou-jejich-muzi-zatim-brani-domov>
128. SOUKENÍKOVÁ, Eva. Čtyři týdny české pomoci. „Bylo nám hloupé, že jsme u někoho doma,“ říká žena. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-ctyri-tydny-ceske-pomoci-bylo-nam-hloupe-ze-jsme-u-nekoho-doma-rika-zena-195059>
129. Blesk. Zemřely tu tři děti na dehydrataci, smutní Viktoria z Mariupolu. Rusové v něm střílí do civilistů. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707630/zemrely-tu-tri-deti-na-dehydrataci-smutni-viktoria-z-mariupolu-rusove-v-nem-strili-do-civilistu>
130. Blesk. Manželka ukrajinského exposlance Kotvického: Prchala ze země s kufry plnými peněz! In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707490/manzelka-ukrajinskeho-exposlance-kotvickeho-prchala-ze-zeme-s-kufry-plnymi-penez.html>
131. Blesk. Ukrajinec mlátil ženu, že ji ani děti nepoznaly: Kvůli válce pro něj prosila o milost. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-plzen/707776/ukrajinec-mlatil-zenu-ze-ji-ani-deti-nepoznaly-u-soudu-v-plzni-mu-vyprosila-podminku.html>
132. ELŠÍKOVÁ, Klára. Neprůstředné vesty nepočítají s ňadry. Výzkum ženy opomíjí, riziko úmrtí je tak vyšší. In aktuálně.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/gender-ve-vede-a-vyzkumu-neprustrelne-vesty-nepocitaji-s-nad/r~d46a858e9ec011ec87d40cc47ab5f122/>
133. BARTONÍČEK, Radek a MIKHINCHUK Julia. *Přirostly nám k srdci, říkají ve vesnici, v níž našly azyl ukrajinské ženy s dětmi.* In aktuálně.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prirostly-nam-k-srdci-rikaji-ve-vesnici-v-niz-nalezly-azyl-u/r~7760d350a92b11ecb5bd0cc47ab5f122/>
134. Blesk. Čerstvá maminka Mirka i svérázná učitelka Albina: Tyhle Ukrajinky budou bránit vlast do posledního dechu. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707412/cerstva-maminka-mirka-i-sverazna-ucitelka-albina-tyhle-ukrajinky-budou-branit-vlast-do-posledniho-dechu>

135. JAŇUREK, Pavel. Mladá žena z Ukrajiny v kladenské firmě zakopla a přišla o ruku. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-mlada-zena-z-ukrajiny-v-kladenske-firme-zakopla-a-prisla-o-ruku-40391747>
136. Blesk. Odvážná máma prchla z Mariupolu: Cestou zachránila tři sirotky! In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707804/odvazna-mama-prchla-z-mariupolu-cestou-zachranila-tri-sirotky.html>
137. PROCHÁZKOVÁ, Petra. *Matka chtěla Mášu zachránit, granát jim utrhł nohu oběma: východ Ukrajiny ve fotografiích Ivy Zimové*. In denikn.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://denikn.cz/844811/matka-chtela-masu-zachranit-granat-jim-utrhl-nohu-obema-vychod-ukrajiny-ve-fotografiich-ivy-zimove/>
138. MRÁZOVÁ, Klára. Lidské hyeny na Plzeňsku se neštítí obírat ani matky s dětmi z Ukrajiny. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-lidske-hyeny-na-plzensku-se-nestiti-obirat-ani-matky-s-detmi-z-ukrajiny-40391649>
139. Blesk. *Emotivní rána během cesty uprchlíků do Česka: Ukrajince řekli, že jí zabili manžela!* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707846/emotivni-rana-behem-cesty-uprchliku-do-ceska-ukrajince-rekli-ze-ji-zabili-manzela.html>
140. Blesk. *Uprchlé mámy s dětmi v ohrožení: Zneužívají je šmejdi z nelegálních pracovních agentur* [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707865/uprchle-mamy-s-detmi-v-ohrozeni-zneuzivaji-je-smejdi-z-nelegalnich-pracovnich-agentur>
141. Blesk. První dáma Ukrajiny píše ruským matkám: Vaši synové zabíjejí naše děti. Proč mlčíte, ptá se Zelenská. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707952/prvni-dama-ukrajiny-pise-ruskym-matkam-vasi-synove-zabijejji-nase-deti-proc-mlcite-pta-se-zelenska>
142. Pma. Do války proti okupantům vyrazily i dobrovolnice: Spolubojovníky povzbuzují tancem. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707775/do-valky-proti-okupantum-vyrazily-i-dobrovolnice-spolubojovniky-povzbuzuji-tancem.html>
143. Rix. Vzali mi celý můj život: Irina (25) oplakává smrt manžela, kterého zabili ruští okupanti. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707836/vzali-mi-cely-muj-zivot-irina-25-oplakava-smrt-manzela-ktereho-zabili-rusti-okupanti.html>

144. HECHTOVÁ, Alena. Ukrajinská právnička prchla se synem do Prahy. Teď vyrábí neprůstřelné vesty. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-ukrajinska-pravnicka-prchla-se-synem-do-prahy-ted-vyrabi-neprustrelne-vesty-40391781>
145. SEDLÁK, Jan. Práci ženám z Ukrajiny nabízejí i dopravní podniky. Zájem je o řidičky autobusů. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/ukrajina-valka-zeny-nabidka-prace-ridicka-autobusu-20.html>
146. MARVANOVÁ, Anna. ‚Zničíme nepřítel na každém centimetru naší země.‘ Proti Rusům bojují také tisíce ukrajinských žen. In lidovky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/ukrajinky-ukrajina-ukrajinske-bojovnice-vojacky-rusko-putin-valka-invaze-zeny.A220327_124905_In_zahranici_vag
147. Novinky.cz FOTO: Rusko dál ostřeluje Charkov a Černihyv. Evakuována musela být 94letá žena. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-foto-rusko-dal-ostreluje-charkov-a-cernihyv-evakuovana-musela-byt-94leta-zena-40391840>
148. Blesk. *Vysokoškolačky z Ukrajiny vyměnily diplom za práci u pásu: Jsme vděčné!* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707747/vysokoskolacky-z-ukrajiny-vymenily-diplom-za-praci-u-pasu-jsme-vdecne>
149. Blesk. *Nada přežila bombardování mariupolského divadla: Všude byla krev a chaos.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/707905/nada-prezila-bombardovani-mariupolskeho-divadla-vsude-byla-krev-a-chaos>
150. pma. *Ukrajinské čarodějnice plánují svrhnout Putina! K magickému rituálu dojde 31. března.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/708377/ukrajinske-carodejnice-planuji-svrhnout-putina-k-magickemu-ritualu-dojde-31-brezna>
151. GÁFIKOVÁ, Eliška. *Znásilňovali mě, syn zatím vedle plakal. Žena popsala děsivý útok ruských vojáků.* In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/valka-ukrajina-znasilneni-vysetrovani.html>
152. Tsv. *Drama v krytu v Mariupolu: Anye (11) šrapnel rozřzl tepnu, maminka (32) se stará o zraněné děti.* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/708373/drama-v-krytu-v-mariupolu-anye-11-srapnel-rozrizl-tepnu-maminka-32-se-stara-o-zranene-deti.html>

153. KORCOVÁ, Lucie. *Ukrajinky založily pomocnou iniciativu pro matky s dětmi, pomáhají jim i uprchlíci*. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/praha-mriya-iniciativa-vaclavske-namesti-uprchlici_2203302111_til
154. rc. *Dívku (15) znásilňovali ruští vojáci deset dní: Máma jí vykřvácela před očima*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/708352/divku-15-znasilnovali-rusti-vojaci-deset-dni-mama-ji-vykrvacela-pred-ocima.html>
155. Špreňar, Jiří. *Tři generace žen našly útočiště v bývalé škole. S rukama v klíně však nesedí*. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/tri-generace-zen-nasly-utociste-v-byvale-skole-s-rukami-v-kline-vsak-nesedi-2022.html>
156. Blesk. *Děsivé svědectví: Rusové mi zastřelili manžela a pak mě znásilnili před naším synem, říká Ukrajinka*. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/708309/desive-svedectvi-rusove-mi-zastrelili-manzela-a-pak-me-znasilnili-pred-nasim-synem-rika-ukrajinka>
157. KRÁSENSKÁ, Daniela. *Ukrajinky sbírají klestí a sází stromky. Lesy jim platí 125 korun na hodinu*. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-ukrajinky-sbiraji-klesti-a-sazi-stromky-lesy-jim-plati-125-korun-na-hodinu-196337>
158. MAREŠ, JAROSLAV. *Utekla před válkou se čtyřmi dětmi, v Česku hned rozjíždí nový byznys*. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/porady-zahady-utekla-pred-valkou-se-ctyrmi-detmi-v-cesku-hned-rozjizdi-novy-byzys-196611>
159. DOUBRAVOVÁ, Barbora a DOHNALOVÁ, Anna. *Kuplíři nutí Ukrajinky k prostituci, po odhalení mění taktiku. Ženy prozradí čeština*. In aktualne.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ukrajinky-kupliri-prostitute/r~9f3e85bcb0f011ec8a24ac1f6b220ee8/>
160. VOTRUBA, Viktor. *Česká věda se otevřela expertům z Ukrajiny. Před válkou jich už utekly desítky. Zejména ženy*. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67052510-ceska-veda-se-otevrela-expertum-z-ukrajiny-pred-valkou-jich-uz-utekly-desitky-zejmena-zeny>
161. Blesk.cz *Fotka zkrvavené učitelky obletěla svět: Olena (52) podstoupila náročnou operaci! Uvidí znovu?* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z:

<https://www.blesk.cz/clanek/708679/fotka-zkrvavene-ucitelky-obletela-svet-olena-52-podstoupila-narocnou-operaci-uvidi-znovu>

162. amb. *Ukrajinské náhradní matky: Světлана prchala v 8. měsíci, Nasta rodila v protiatomovém krytu* In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707559/ukrajinske-nahradni-matky-svetlana-prchala-v-8-mesici-nasta-rodila-v-protiatomovem-krytu.html>
163. Aktuálně.cz "Mívám návaly vděčnosti." Ukrajinka s dětmi našla útočiště u Rusů v Praze. In aktuálně.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/mivam-navaly-vdecnosti-ukrajinka-s-detmi-nasla-utociste-u-ru/r~25ace942b59011ec94760cc47ab5f122/>
164. Blesk. Plačící Vlad (6) u hrobu mámy. Ira zemřela hladem a stresem, pohřbili ji na dvorku. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/708969/placici-vlad-6-u-hrobu-mamy-ira-zemrela-hladem-a-stresem-pohrbili-ji-na-dvorku.html>
165. Idh. Uprchly před válkou na Ukrajině. Teď ženy vaří boršč ve food trucku v holešovické tržnici. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/709155/nadia-utekla-pred-vaalkou-na-ukrajine-ted-vari-borsc-ve-food-trucku-v-holesovicke-trznici.html>
166. HECHTOVÁ, Alena a LOŠKOVÁ, Natálie. Rychle opustíte domov a teď tu sedíte a nevíte, jestli ještě existuje, popsala Ukrajinka. In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-rychle-opustite-domov-a-ved-tu-sedite-a-nevite-jestli-jeste-existuje-popsala-ukrajinka-40392610>
167. HUMPÁLOVÁ, Jolana. „Sláva hrdinkám.“ Ke znásilněným ženám na Ukrajině putuje pomoc z Česka. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-slava-hrdinkam-ke-znasilnenym-zenam-na-ukrajine-putuje-pomoc-z-ceska-197558>
168. ČTK Lidé na potratové pilulky pro ženy na Ukrajině poslali za den přes 700 tisíc. Kyjev o ně oficiálně nežádal. In lidovky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/lide-na-potratove-pilulky-pro-zeny-na-ukrajine-poslali-za-den-pres-700-tisic-kyjev-o-ne-oficialne-ne.A220408_112912_in_domov_rkj
169. MALACHOVSKÁ, Alexandra. *Doufám, že nás naši muži pomstí, říká znásilněná z Chersonu.* In novinky.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/valka-na-ukrajine-doufam-ze-nas-nasi-muzi-pomsti-rika-znasilnena-z-chersonu-40393357>

170. KYSELOVÁ, Zuzana. Ukrajinka Ivanna by v Čechách ráda pracovala jako lékárnice. Svou profesi miluje. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/ukrajinka-ivanna-by-v-cechach-rada-pracovala-jako-lekarnice-svou-profesi-miluje.html>
171. ČTK. Ruští vojáci znásilnili Ukrajinky. Velitelé je u Kyjeva nechali popravít, tvrdí policejní šéf. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/709825/rusti-vojaci-znasilnili-ukrajinky-velitele-je-u-kyjeva-nechali-popravit-tvrdi-policejni-sef>
172. jel. Okupant zbil a znásilnil ukrajinskou babičku Věru (83): Měli mě raději zastřelit, řekla poté. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/709695/okupant-zbil-a-znasilnil-ukrajinskou-babicku-veru-83-meli-me-radeji-zastrelit-rekla-pote.html>
173. rv. Šťastný Velký pátek: Mark se mamince z Ukrajiny narodil v sanitce cestou do porodnice. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/709862/stastny-velky-patek-mark-se-mamince-z-ukrajiny-narodil-v-sanitce-cestou-do-porodnice.html>
174. blesk. Krásnou Karinu (†23) z Buči znásilnili a zabili okupanti. Její zohavené tělo našla rodina na dvorku. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/709748/krasnou-karinu-23-z-buci-znasilnili-a-zabili-okupanti-jeji-zohavene-telo-nasla-rodina-na-dvorku>
175. WASSERBAUEROVÁ, Terezie. Ukrajinky k nám chodí rodit s velmi zdevastovanou psychikou, říká lékařka. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-ukrajinska-lekarka-porodnice-u-apolinare-uprehlici.A220415_210912_domaci_wass
176. Blesk. Svlíkni se, nebo tě zastřelím! Těhotnou Dášu (16) znásilnil ruský voják. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/709714/svlikni-se-nebo-te-zastrelim-tehotnou-dasu-16-znasilnil-rusky-vojak>
177. Seznam zprávy. „Křičela jsem, aby mě nechal.“ Svědectví ženy znásilněné vojáky. In seznamzpravy.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/porady-svet-bez-obalu-kricela-jsem-aby-me-nechal-svedectvi-zeny-znasilnene-vojaky-198820>

178. STÁRKOVÁ, Karolína. Plazila se polem, syna táhla za sebou. Druhého mi Rusové zabili, vyprávěla žena. In denik.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/ukrajina-valka-detske-obeti-detstvi-je-pryc.html>
179. JINDROVÁ, Soňa. Manželka se synem jeli z Mariupolu do Prahy sedm dní, popisuje rodák z přístavního města Igor Smaglyi. In irozhlas.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/mariupol-valka-na-ukrajine-ukrajina-rusko_2204211729_ako
180. KOPECKÝ, Josef. Ukrajinky nepřijely hledat lepší, ale zachránit si holý život, řekl velvyslanec. In idnes.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/perebyjnisi-velvyslanec-ukrajiny-v-cesku-sjezd-kdu-csl.A220423_110949_domaci_kop
181. ČTK. Mladá Ukrajinka jela do obléhaného Mariupolu, aby zachránila rodiče. In iHNed.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://zahranicni.hn.cz/c1-67061200-mlada-ukrajinka-jela-do-mariupolu-aby-zachranila-rodice>
182. Blesk. Ukrajina navrhuje velikonoční příměří pro Mariupol a záchranu žen a dětí. Rusové dál útočí. In blesk.cz [online] 2022 [cit. 20. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-ukrajina-na-ukrajine/710500/evakuace-mariupolu-selhala-rusove-odmitli-velikonocni-primeri-dal-bombarduji-kryt-s-civilisty.html>

9. Příloha – kódovací kniha

1. Věnuje se článek ženám jako skupině osob?

ANO

NE

NELZE URČIT

2. Jak jsou ženy zobrazované?

OBĚTI

UPRCHLICE

VOJÁKYNĚ

PEČUJÍCÍ

VÍCE

JINÉ

NELZE URČIT

3. Mají v článku aktivní roli, tj. je tam obsažená přímá řeč či vyjádření těch, o kterých článek pojednává?

ANO

NE

NELZE URČIT

4. Obsahuje článek stereotypní představy o ženách?

ANO

NE

NELZE URČIT

